Anul VII. Nr. 1 Ianuarie—Martie 1935

P 11
6

ARHIVELE BASARABIEI

REVISTĂ DE ISTORIE ŞI GEOGRAFIE

A

MOLDOVEI DINTRE PRUT ŞI NISTRU

Sub conducerea d-lor
T. G. BULAT şi C. N. TOMESCU

Această publicaţie apare cu sprijinul moral şi material al p. s. episcop VISARION al Hotinului.

BIBLIOTECA DOCUMENTARĂ
G. I. Kirileanu-Piatra Neamţ
Nr. 24.699
Data

CHIŞINAU
TIPOGRAFIA „TIPARUL MOLDOVENESC"
1935

Anul VII. Nr. 1. Ianuarie—Martie 1935.

Arhivele Basarabiei

REVISTĂ DE ISTORIE ŞI GEOGRAFIE
A
MOLDOVEI DINTRE PRUT ŞI NISTRU

Din „jalnica tragodie“ a Moldovei sub Ruşi (1810-1811).

de T. G. BULAT

Trecuseră trei ani de stăpânire muscălească în ţările româneşti. Greutăţile deveniseră insuportabile. Mai dăduse Dumnezeu şi o secetă cumplită în vara anului 1810. Sărmanii locuitori ai Moldovei nu mai puteau să răsufle. Pe lângă lipsurile de tot felul începu şi foametea. Divanul primea ştiri îngrozitoare mai ales din ţinutul Tecuciului, Sorocii şi Sucevei. Ispravnicul judeţului din urmă împărtăşeşte stăpânirii dela Iaşi, că locuitorii se hrănesc cu cojile de copaci, iar alţii şi-au luat lumea în cap; se spărgeau satele. Boerii ajută cât pot, dar şi ei erau istoviţi. Divanul, în frunte cu Mitropolitul Gavriil Bănulescu, cere senatorului din Iaşi uşurare de dări, căci norodul se prăpădeşte văzând cu ochii. Ruşii sunt ne'ndurători: trebuea achitată numai de cât sarcina zisă „porţia de carne“. Li se propune, cu timiditate, ca această dare să fie înlocuită cu preţul celor 6000 (şase mii) de boi cu jugurile lor, daţi de ţară, după porunca generalului Prozorovschi. Nimic nu înduioşază pe cotropitori. Divanul insistă, arătând că ţara este la aman. El spune, că norodul poate să dea vite în locul banilor, pe care nu are de unde să-i agonisească. Nimic nu mai intră în casa visteriei; nici macar „banii răsurilor, adică banii lefurilor, care se dau celor ce slujăsc ţara“. Nici un „alişveriş“, nu se mai făcea, din cauza închiderii marginilor şi

BIBLIOTECA JUDEŢEANĂ NEAMŢ
Fond „G.T.K.“
P. II. 6

ridicarea taxelor de vamă. Vânzarea cailor era cu totul oprită, iar acea a boilor şi vacilor, „care era cel mai mare alişveriş a ţării" a încetat din pricina „bangurilor austriecești adică a banilor de hârtie". Au fost cumplite acele vremuri ale „jalnicei tragodii" a Moldovei. cum ne atestă aceste mărturii reci, scrise. Dar, cu cât mai triste vor fi fost tragediile singuratice, ale nefericiților locuitori ai Moldovei, căzute supt cnutul unei soldatesca inplacabile.

I [1])

Cătră înalt Ex-sa Dl. lucrătorio de taină senatorio Procat Moldovii i Valahiei şi cavalerio Vasălie Ivanovici Crasno Milaşevici Divanu Cnejii Moldovii.

Din zi în zi şi mai cu încredinţare din ceas în ceas creşte şi să întăreşte ace vrednică de toată milostivire sămţitoare lipsă de hrană vieţii a norodului Moldovii.

Jalobile celi lăcrămătoare a săracilor sânt atât de adevărate ncât lucrare ce jalnică, le arată înainte omenirei, începând a mânca cojile copacilor locuitorii ţânut Sucevii. Iar alţi săraci a veni în deznădăjduire spre a părăsi unii lăcaşurile lor, alţii însuş copiii lor, ca să să ascundă în locuri unde vor pute dobândi hrană pentru ceasurile zilei, şi spre o mică pliroforie a înalt Ex-v. să alăturieză în tălmăcire însuş orighinarurile raporturilor a ispravnicilor de Tecucio şi de Soroca asămine fiind şa celoralante ţânuturi, iar a Sucevei mai dinainte fiind ajuns la auzul înalt Ex-v. Dar puntul acestei neîndoitei stări iaste foarte cunoscut de multile şi de faţă şi pe supt cumpăt cercetări. Şi că iaste adevărata stare ce mai di pe urmă a pătimirei poate să să zică că mai pre sus de cât arătare, să vedi nenorocire în lipsa hranii norodului.

Ocărmuire au făcut atât de multă sălânţă întru chibzuire pătemirei aceştie încât nu conteneşte cu cele mai aspre lucrări a slobozi prisosurile de pâine, ce sânt a tuturor stărilor ca să ea

[1]) „*Dela*" nr. 2413/1811 Arhiv. Senat. Chişinău.

săracii în preţu hotărăt şi cu plata banilor întru putincioasă păsuire.

Patrioţăi boeri nu s-au depărtat a nu ajuta pe sătenii lor cu împrumutări şi cu pâine. S-au arătat înalt Ex-v pentru aceste după datorie. Ocărmuire dar acum înspăimântându-să de strămptorire norodului, ce pătimeşte de foamite pe la celi mai multe locuri cu ace ştiută şi mărturisită râvnă nu să odihneşte spre a afla chipuri de vremelnică tămădoire ca să poată ţâne neînprăştieţi pe săracii lăcuitori a satelor, ca să slujască şi să să jărtvască oştilor celor apărătoare a împărăteştii sale măriri, şi întru această ostenitoare chibzuire aflându-să, atâta mângâeare rămâne şi ocărmuirei şi norodului celui inspăimântat de foamite a aştepta sămţitoare îndurare de la milostivire împărătescului pragu prin mijlocire ce puternică a pre strălucirei sale înaltului poroncitorio şi a înalt Ex-v. cătră care iaste din voinţa proniei norocire începirei ocărmuirei încredinţată.

Insă până la aşteptare aceasta după umilitile ceriri şi rugăciuni de mai înainte, măcar pentru rădicare banilor porţiei de carne c.re să va face, atunce când să va da milostivitoare hotărire. Socotind ocărmuire că la datorie credinţei sale nu iaste ertat de a pierde nici pentru menunturi toate ocazioanile chibzuirilor celor mântuitoare ca să nu rămâe în răspunde ne ertată pentru vre un chip care s-ar fi putut face şi nu s-au făcut.

Pentru aceasta după a sa socotinţă Divanul au găsit cu cale prin nădejde urnitei socotinţe a înalt Ex-v ca banii porţiei de carne pe aceste viitoare luni Decembr, Ghenarie şi Februarie să rămâe întru unire de a să strânge şi când asămine şi mai multă pătimitoare strămtorire a foamitei să va arăta asupra neînlesnirei vrednicilor de milă lăcuitori a Moldovii, după cum fireşte urmiază până la sacerişul nou amărăciune nenorocire acestie. Apoi asămine urnire asupra neînlesnirei acestor bani să va păzi şi în lonile April şi Maio, fără a să atinge întru nimică scădere haznelei, căci înplinire pe aceste 6 luni a banilor porţiei să va face tot de odată înpreunată cu acelorlante 6 luni a anului 1811, adică dela zi întâio Ionie după rodire şi începire pâniei noî să va răn-

dui cu nestrăcăciune lăcuitorilor înplinire datoriei. Dacă va fi înpiedecare pentru ce umilită rugăcione ce s'au făcut mai înainte de rădicare aceştii strângeri, iar necontenire de platâ la comisie praviantului a banilor porţiei de carne dacă nu va fi bunăvoinţă a să primi urnire până atunce să va face prin chibzuire din alţi bani a strângerilor visteriei pământeşti, iar lăcuitorii neapărat trebue a fi păsuiţi stare lor ce lăcrămătoare cere a să lăsa în strămptoririle cele necontenite a săvărşirilor a podvădăriturilor a lemnelor spitalului, a îndestulărilor celor necontenite a cvartirurilor, a cărăturilor celor pricinuitoare de pierdere vitelor şi în scurt a umbla pentru dobândirea de pâine ace care lipseşte pentru hrana vieţii lor. Şi pentru care lăsându-şi copiii să înprăştie. Dar încă şi pentru răspundire controbuţii, şi pentru toate câte ştiut iaste înalt Ex-v. că să jărtvesc.

Cu grabă să aştiaptă dela milostivire sămţitoriolui suflet a înalt Ex-v. o lăudată unire a socotinţei unei răvne a Divanului, care nu atinge de pagobă şi iaste mântuitoare pentru pătimire norodului pentru momenturile aceste a îngrijărei de răsipire, căci cătră ispravnici s'au scris numai ca să fie aşteptători înplinirei banilor acestora, până la al doile poroncă dar încă nu s-au lăsat prin chibzuire a nu să slobozi puţână sumă de pâne lăcuitorilor Sucevii celor mai mult pătimaşe, asămine şi pentru ţânut. Sorocii, ca să nu să lasă viiaţa omenirei în primejdie, prin cât să poate la nepotinţa ocărmuirei acestie. Iar de la putere îndurării milostivirei înpărăteşti de acolo numai să aştiaptă sămţitoare şi hrănitoare milostivire pentru norodul acest credincios după măsura jărtvirilor sale.

Gavriil M. şi Exarh. Const. Ghic. logof, Sandu Sturza hatm, Iordache Roset vist.

1810 Dechembrie 31, Eşi.

II.

Cătră înalt Ex-sa... Vasile Ivanovici Krasno Milaşevici Divanul Cnejiei Moldovii.

Către începutul anului trecut 1809 Ghenarie prin predlojenie procatohului prezident a Divanului cu porunca acelor de

atunce D. Gheneral feldmarşal cnez Prozorovschi s-au dat din ţară 4500 boi pentru magazie mişcătoare. Iar dup aceasta iarăş prin asămine cerire alţi 1500 boi cu care s'au înplinit 6000 boi cu jugurile lor în hotărăre ca aceea dup cum însuş predlojenie numitului prezident din let 1809 Ghenar 12 supt No. 103 arată în hotărîre că acei boi luăndu-se de la lăcuitori pămăntului şi dăndu-se la magazie sau să vor da înapoi în natură dup lucrările oşteneşti, sau să vor plăti *din hazneoa înpărătiască* căte 30 lei bou.

Fără de îndoire iaste că acest număr de 6000 boi dăndu-se prin cvitanţii la magazie mişcătoare, au ajuns fieştecare bou aproape de 100 lei a să cumpăra de cătră sate şi a să da într'a-les, dar apoi şi cu jugurile lor.

Au trecut de atunce acum al treile an, şi nici boii în natură s'au întors, nici banii acei căte 30 lei hotărît de hazne de mai marile poruncitorio nu s-au dat lăcuitorilor satelor.

Stare lăcuitorilor ţării Moldovei şi jărtfire lor ce credincioasă cătră mulţime slujbilor oşteneşti iaste văzută, şi mai bine de căt la alţii, cunoscută înalt Ex-voastre.

Iaste acum al şasele lună de la Ghenarie a anului curgăto-rio de căND s'au rădicat de asupra lăcuitorilor celor lipsiţi şi de hrana vieţii şi de tot alişverişul înlesnirei petrecerei, străngire banilor porţiei de carne dup cuprindere predlojeniei înalt Ex-v. den 11 Ghenarie supt No. 130 unită fiind această milostivnică. prelungire cu socotinţa D. mai marelui comandirio de mai înainte graf Necolae Mihailovici Camenschi. Insă prelungire au fost supt nedejde de înplinire în vreme viitoare dup fericire nădăjduită a stării lăcuitorilor Cu măhnire sufletiască vede Divanul că lăcuitorii Moldovei acei ce pe tot ceasul să întrebuinţăze în slujbile *mân-tuitoarelor arme*, din pricina lipsii ce au avut şi au de hrana vieţii, s-au însărcinat cu grele datorii aflăndu-se cumpărători de păine, şi au venit în stare vrednică de milă încăt să nu poată a să plăti nici în curgire de ani de datorie pâinei ce au luat spre a scăpa viiaţa de moarte. Din care să cunoaşte că nu sint ei des-toinici a să însărcina cu dare acestor bani de iznoavă a porţiei

lunilor trecute, Ghenar, Febr, Mart, April, Maio şi Ionie. Dar nici cu a lunilor viitoare, cu chip mai ales având acum asupra lor şi controbuţii (de) faceri de făn oştenesc, şi mulţime celoralalte săvărşiri a armiei.

Năzueşte Divanul acel ce iaste îndatorit a priveghia pentru statorniciea lăcuitorilor, a arăta fără nici o părtinire pentru dănşii, ce mai ales pe temelie credinţii sale către *prestolul înpărătesc*, şi acele cu umilinţă milostivire şi îndurare către a lor neputinţă spre a nu-s răsipi cu ceriri neputincioasă, ce a folosi cu slujba lor oştilor înpărăteşti.

Văzută iaste şi lipsa fănului din anul acesta şi necunoştinţi sămănăturilor, care n-au avut norocire în vreme de ploi. Apoi mijlocire ce milostivnică către îndurare înaltului poruncitori de iaste prin putinţa să fie către săraci a să rădica cu totul datorie aceasta de la comisie proviantului adică porţie de carne pe şase luni fiindcă nici s-au înplinit de la săraci lăcuitori, nici să poate înplini.

Iar pentru următoarele şase luni de la Iolie, de nu iaste nedejde a să rădica cerire porţiei de carne din haznea, apoi măcar să-s hotărască prin înalta poruncă strălucirii sale înaltului poruncitorio, ca să să plătiască din hazne ţării Moldovii acei căte 30 lei de bou pe acei 6000 boi, ce s-au dat la magazie mişcătoare, care alcătuesc 180.000 lei, şi fiindcă aceşti bani a boilor ţara are a-i lua, şi iarăş ţara a-i da când va fi cerire de bani porţiei, îndată însuş acei bani a boilor să vor da de către Divan la împărătească comisie praviantului, spre plata a celor şase luni viitoare, Iolie, August, Sept, Octombr, Noembr şi Dechembr a anului curgător. Iar când aceasta de a să rădica din haznea pe şas luni banii porţiei nu iaste cu putinţă, măcar banii boilor 180.000 lei să plătiască ţării din haznea, şi ţara se-i dea dup socotială driaptă în plata acestor şase luni de la zi întâi Ghenarie până la sfărşitu lui Ionie fiindcă cu apropiere iaste suma plătită de 180 mii lei pentru boi şi a porţiei pe şase luni. Şi pentru celelalte şase luni viitoare de va fi vre-o fericire atunci să va căuta chip şi înlesnire a să lucra cele după putinţă.

Intr'alt chip nu găsăşte Divanul în lucrare către plata porţiei de cât cu o milostivnică slobozire a banilor boilor aşteptându-se şi răspuns.

Gavriil M. şi Exarh, Const. Balş logof, Iordache Roset vist.

1811 Ionie 17, Eşi.

III

Către — Vasili Ivanovici Kiasno Milasevici Divanul Cnejiei Moldovei.

Cu credinţa nemărginită au săvârşit şi săvârşesc lăcuitorii Moldovii multile şi nenumăratele slujbe a apărătoarelor oşti a înpărăteştii sale măriri, jărtfindu-să cu râvnă şi la facerea de multă sumă de făn şi la dare de păine controbuţie, şi la cărături de lemne pentru spitaluri şi la alte multe podvodărituri şi transporturi, socotindu-o aceasta ca o datorie neapărată a lor.

Multă chibzuire au fost a se ţinea în stare care să află, dup atâta greutăţi întovărăşite şi cu lipsa păinei a anului trecut, care i-au avut întru înpilare de datorie spre a scăpa viaţa de foamete ce au fost.

Acum păine proaspătă pentru hrana lor de papuşoi au spre îndestulare vieţii, dar acea obştească lipsă de bani şi sărăcie întru aceasta au îngrijit pe Divan şi l-au silit a face cunoscut înalt Ex-v nenădăjduită strămtorire ce să vede prin faptă, a cărie pildă iată întru adevăr să însămniaze.

S'au scos banii porţiei cărnii şi o parte din banii controbuţiei ce s'au rănduit cu ştiinţe înalt Ex-v pe trei luni trecute Iulie, Avgust şi Sept. a cărora bani sumă iaste 177 mii din toată ţara de la lăcuitori.

In trei luni dup toată silinţa ce s'au pus abea s'au putut înplini pănă în ziua de astăz 37 mii, iar 140 mii aflându-să rămăşiţă pe la lăcuitorii satelor visterie dup obiceio viind vreme a scoate aceşti bani a controbuţiei cu a porţiei cărnii şi pe Oct, Noembr, şi Dechembr au fost silită a rănduì strângire şi pentru

aceste trei luni următoa- re, în vreme ce a trecutelor luni stau neînplinite.

Banii răsurilor adică bani lefilor care să înplinesc de ţară şi să dau celor ce slujăsc ţării pentru osteneala şi cheltuiala lor care sînt în sumă de 118 mii lei pe trei luni trecute, Iolie, Avg şi Sept. rănduindu-să de atunce abia au venit în curgere de trei luni 52.000 lei, iar ceealalţi să află rămăşiţă. Şi cu toate aceste visterie viind vreme au fost silită a rănduì strângerea banilor răr-surilor şi pe alte trei luni.

Din banii hanului surugiilor care pe şase luni trecute să socotesc a fi aproape la 250 mii lei cu plata şi cheltuiala a su-rungiilor şi a cărucerilor încă au mai rămas rămăşiţe ca 100 mii lei. Şi iată au sosit vreme ca să-i înplinească într'această viitoare lună şi hanul şi cheltuiala pentru surugii şi căruceri de la toate po-citele pe şase luni viitoare, lăsând a zice şi mulţăme de bani a-celor ce au înprumutat pe lăcuitori pentru păine în anul trecut şi n'au de unde să ia.

Făcându-să din parte ocărmuirei prin drăgători ce mai mare strămtorire lăcuitorilor pentru înplinire banilor vist:riei — toţi de obşte dregătorii răportuesc Divanului, că într'un glas lăcui-torii zic ca să priimască ocârmuire vite în loc de bani, că alişve-rişul cu totul au lipsit. Un ban nu pot să producă pe muncă, fiindcă chiriile vinului şi a sării ce era o parte din alişverişul lor au stămpet din pricina închiderii marginii şi din înălţare vă-mii vinului pre cum iaste ştiut înalt Ex-v. Şi întru adevăr iaste că nici neguţători de vin nici neguţători pentru rădicare de sare nu să văd precum alte dăţi.

Vânzare cailor iaste cu totul oprită în părţi streine, vânzare vitelor de boi şi vaci piste hotar în părţi streine, care era cel mai mare alişveriş, a ţării au stămpet şi acea din pricine ban-gurilor austriceşti adecă a banilor de hârtie, care viind în cădere, au căzut înpreună şi neguţătorii de vite şi s'au în-depărtat.

N'au rămas izvor de vre-o intrare de monedă ca să-s în-tindă la lăcuitorii Moldovei, şi întru acest chip au ajuns străm-

torire aceasta de a să mulțumi să dea vite sau suflete pentru bani neavând de unde să prindă bani pentru plata birurilor lor.

Trebuind dar o vreme spre îndreptare și o păsuire spre împlinire ca nu cumva cu strămtorire ce mare să-s facă vre-o răsipire cu plecăciuni arată Divanul dup datoriea sa rămășița ce iaste, care nu din nesilința Divanului s'au înglodat asupra lăcuitorilor, ce din adivărata stărpire a tuturor alișverișurilor.

Gherasim Episcop Romanului, Cost. Ghica logof., Const. Balș logof, Sandu Sturza hat. Iordache Roset vist.

1811 Eși.

Aceste două chipuri le-am găsit în cochetul arhondaric al Mănăstirii Coşulauca de lângă Cotiugenii Mari, judeţul Soroca. Socotim, fiindcă n'am putut afla nici o altă indi-

caţie, că ele reprezintă pe Ioan Strejescul şi soţia sa, mari binefăcători ai mănăstirii. [A se vedea şi actul publicat în nr. 3 an VI al acestei publicaţii].

B.

Ştiri cu privire la luptele napoleoniene în răsărit.

de T. G. BULAT

In cursul anului 1809 răsăritul european era în fierbere, din cauza busculadei începute de Napoleon I. Valurile pornirii sale ajungeau până în ţările noastre. Ele atingeau, mai ales, graniţa moldoveană dinspre Polonia. Ruşii în lupta cu Turcii, ţinând supt călcâiul lor nemilos ţările noastre, urmăreau cu viu interes orice mişcare a genialului despot. Divanul ţării ţinea, sau era îndatorat, să ştie ce se mişcă la hotare!

Iată, aci, cum ispravnicul ţinutului Herţei, un Humuzachi vesteşte Iaşul despre cele auzite. Ştirea este împărtăşită, în original, senatorului rus, din ale cărei hârtii o culegem. Pe de altă parte, în acelaşi an, activul şi suspectul „Antoine Wingierski“ *întreprinde o călătorie în Bucovina, spre a afla ce se petrcce în Austria. Peripeţiile sale, date în limba franceză, le comunică la 2 Decembrie 1809. Sunt evenimentele, care se desfăşoară în zilele apropiate de pacea dela Viena, încheiată la 14 Octombrie 1809, şi prin care se sfărâma a cincea coaliţie îndreptată contra „corsicanului“.*

I.

Către cinstita visterie de la ispravn. ţănut. Herţei.

Pentru Leşii împreună cu Franţujii ce s-au pornit de la Ducatul Varşavului şi au întrat în K. K. Galăţăie va şti cinstit visterie că au coprinsu Galăţăe de la un târgu Văala şi păn la

---

„*Dela*“ nr. 1341/1809. Arhiv. Senat. Chişinău.

Zalescic, şi păn aproape de Snetin. Carii dup cum spun au şi artelerie, şi pazăsc orănduiale mehterească. Şi pentru ca nu comva aceştie să între şi în Bocovina în căt au fost la potinţa Nemţilor, au pus puţănă oste ce rămasă la Cernăuţi despre Zaliscic şi Snetin, ca să oprască întrăre Leşilor. Dar după cum spun, Leşii sănt ca 20 mii.

Un jidov de aice din Herţa anume Pinhes au venit acmu cu marfă de la Văiena, carele spune că este tocma o lună de zăle acmu, de cănd au întrat Franţojii în Văiena, ear legherul nemţescu să află la Ulmiţu. Tot acesta spune că pe la Văala şi pe la Liovu, şi pe la tărgurile Galăţăii de mai încoace au întălnit mulţăme de Leşi şi Franţoji. Dar supărare dup cum să aude nu fac. La Ococi după ce au agiuns, înpreună cu vameşul cel nemţăscu au orănduit şi un leah de ai lor vameş.

Den Cernăuţi au începot a să căra unii şi alţii la munte pentru frica Leşilor. Ear stăpănire au dat poronci ca să sară stăpănii satelor cu puşcaşii lor, şi cu satile asupra Leşilor. Şi este în Bucovina o fricâ foarte mare, şi o nespusă turburari. Secretario înpărătească den Cernăuţi, cum şi alte lucruri înpărăteşti, li-au trecut în Ţara Unguriască.

Ori ce să va mai auzi, nu vom lipsă după datorie a înştiinţa.

Hurmuzachi 28 Mai 809.

II.

Rélation de mon voyage pour la Boucovine.

Excellence!

Si tôt des ordres récus de votre Excellence pour la commission en question je n'ai pas manqué de me mettre en chemin le 19 du mois passé. Je fus trois jours a ráison de chemins impraticables malgré que pour accélerer mon voyage j'avais pris la precaution de me faire donner depuis le premier delais le double des chevaux des ceux marqués dens mon billet de poste, je fus dis-je, trois jours pour arriver à la frontiere de Bucovine.

*) „Dela“ nr. 1344/1809. Arhiv. Senat. Chişinău.

A Zurin, la primière douane de ce pays vis-à-vis de celle de Mamorniça en Moldavie, son Einehmer à la vue de passeport de votre Excellence m'a dit que sur les ordres du Général Merfeld commandant pour les Autrichiens tout le pays en deça du Niester, qui portaient que sans son passeport on ne devait pas donner aux officiers russes libre entrée dans les domaines autrichiennes, il ne pouvait pas me donner la permission d'y pénetrer. J'ai compris d'abord que toutes mes contestations avec cet employé, pour me faire ouvrir le passage désiré, auraient été infructueuses. Il ne me raisté en attendant que de trouver le moyen de me procurer l'entrevue avec Theodor Passahas fermier de Bojany connu de mes papiers à Votre Excellence pour son dévouement à la Russie, j'ai conçu donc l'idée fondée sur le sens des dits ordres, qui semblaient ne regarder que les militaires, de me prévaloir de la distinction entre cet etat de service et le mien, et pour la dissoudre j'insistait auprès de l'Einehmer de me laisser passer le Pruth pour me rendre a Bojany auprès du Directeur de la quarantaine, qui, d'après ce que j'en ai pu comprendre, ne pouvait qu'être muni des plus amples instructions pour ce cas. Il y hesita long tems, mais il finit par s'y rendre.

Dans le dessein d'avoir le prétexte de passer la nuit chez Passahas avant de me présenter chez le Directeur j'ai prolongé mon depart pour Bojany jusqu'au'soir. Ce-ci m'a réussi au de la de mes souhaits. Comme j'avais prévu sur les prédictions de Passahas même, chez qui j'etais arrivé à deux heures de nuit que le Directeur finirait par envoyer, si j'y consentais mon passeport au commandant de Çzernowitz et qu'en en attendant la réponse je gagnerais l'occasion, a moins qu'on ne me renvoyat pas au de là' de frontiere pour l'y attendre d'avoir assez de tems pour y faire par le moyen des conversations autant avec Papahas, avec tous les employés de la quarantaine et de la douane du lieu, qui me sont connus parfaitement bien, qú'avec des passagéres que les mauvais chemins y rétenaient, des découvertes nesessaires et. (rupt) commission, je ne me suis pas rendu chez le Directeur que l'autre jour le matin. La chose se fit comme moi et Passahas nous l'avons

prévue. Le Directeur m'assura qu'il ne pouvait entrer dans la discussion de ma distinction et me demanda si je voulais, qu'il envoyat mon passeport a Çzernovitz en ajoutant, que vue l'amitié, qu'il avait pour moi, il me permettait de réster a Bojany. J'y ai consenti, et pour avoir plus de tems á gagner j'ai differé sous prétexte de n'avoir pas pu trouver si facilement à louer un homme à cheval, qui portat sa depeche à Çzernowitz, de ne le lui amener qu'à l'entrée de la nuit du méme jour. Cet expres ne revint de Çzernowitz que le jour suivant a minuit et apporta la réponse du commandant, où il disait, qu'il se chargeait d'expedier mon passeport au Général Merfeld, pour en avoir la permission desirée par moi, et que je la devais attendre sur la frontière.

Comme j'avais conçu, rèstant tout ce tems à Bojány d'autres projets, comme votre Excellence le verra ci-dessous, vue d'ailleur que d'après l'assurance du Directeur cette réponse ne pouvait pas arriver avant huit ou dix jours, qu'outre cela je' n'avais rien de sur pour m'attendre à l'avoir favorable pour moi, et que je ne pouvais insister pour qu'on me souffrit d'avantage à Bojány, j'ai quitte le jour suivant ce lieu en y faisant comprendre à tout le monde, que mes affaires domestiques me forçaient de rèvenir à Iassy et que de là je profiterais à loisir de la permission, en cas qu'on me la donnat, de revenir en Boucovine pour y voir mes parens. A mon depart j'ai chargé le Directeur de faire passer la réponse du Général à la douane de Mamorniça, où a mon passage je devais donner la commission de me la faire passer à Iassy.

Il m'a paru, que pour l'intérét du service cette réponse du Général, telle qu'elle serait, pouvant être de quelque autre utilité et lumière, je ne devais que pourvoir aux moyens qu'elle ne se perdit pas, et ne pouvant pas faire entrer dans mes secrets les Isprawniks sans leur donner des prises à de récherches sur moi et mon voyage, je fis le tour en quittant la frontière et me suis rendu à un lieu de là auprès, du Capitaine Schepiegel du regiment Bieloruschi d'Usards commandant sur cette frontière, en quartier à Horbov village situé a deux lieux de là. Cet offi-

cier m'est connu de mon premier voyage pour la Gallicie, et il ne put que participer alors au secrêt de ma comission à l'occasion de mes courses que j'avais faîtes sur toute cette frontière avec la commandant de Chotim et où il nous avait accompagné. J'ai l'engagé à faire veiller sur l'arrivée de la rèponse, que le Directeur de Bojany tirée sur celle du Général me devait faire passer a mon adresse a Mamorniça, de s'en emparer, de la mettre sous celle de votre Excellence et de la rendre aux Isprawniks de Herça avec enjonction de la faire passer a Votre Excellence comme une dépeche venant du Capitaine.

De là je suis parti pour me mettre à èxecuter mon projet conçu à Bojany, qui fut celui de tenter à pénetrer à Soczawa dans le dessein d'en tirer [rupt] sur la frontière de la Transylvanie relatives à ma commission. [rupt] celles que j'avais reçues pendant mon sejour a Bojany. Je m'y suis pris de la maniere suivante : je savais que M-dme Zoica Podloga démeurant à Tarnowka à une lieu de Herça, connue sur cette frontière pour sa rare hospitalité envers tous les etrangers, qui y passent, y jouissait d'une grande consideration. J'avais besoin d'être reccommandé auprès d'Athanase Archimandrite du couvent de Bourdoujeny situè vis-à-vis de Sozawa, que sans le connaitre je savais être bien vu dans toutes les premières maisons de cette ville. Dans cette vue je n'ai pas pu mieux m'adresser qu'a cette Dame. Arrivé dans sa maison je n'ai pas tardé de lui ouvrir mes peins sur la dificulté qu'on me faisait sur la frontière d'aller voir mes parens en Boucovina et prétextant les affaires de famille je lui ai fait comprendre qu'il m'importait de voir absolument ma souer à Soczawa, et que je la priais de m'adresser à quelconque de ses amis de frontière et sur tout à l'archimandrit pour me faciliter cet entrevue. Elle fut d'accord, que sous ce rapport je n'avais pas besoin d'autre assistence que celle du dit pretre, qu'il etait de ses amis et qu'il fera tout pour elle. Muni de sa letre je me suis rendu a Botouchany

(urmează)

DIFERITE ŞTIRI DIN ARHIVA CONSILIULUI EPARHIAL - CHIŞINĂU

de CONST. N. TOMESCU

Despre ctitoria bis. sf. Gheorghe — Chişinău.

„Mihail Ivanovici şi cu alţi lăcuitori" din oraşul Chişinău scriu următoarea jalbă către mitropolit: „Iarăş jăluim înnalt preosf. voastre, fiindcă la bisărica cu hramul sf. Inălţare de aicea din Chişinău să află norod peste măsură şi nu ne mistueşte pe toţi înăuntru, ci cei mai mulţi stăm pe afară în vremea rugăciunilor, şi măcar că s-au mai făcut şi biserica sf. Patrierşi Atanasie şi Chiril [1], dar tot nu ne dovedeşti, fiind şi cu depărtare mahalalii de gios. Şi fiindcă noi, o samă din lăcuitorii Bulgari sintem gata cu toată cheltuiala noastră a rădica o bisărică de piatră în numele sfîntului mare muc. Gheorghie. Pentru aceasta rugăm mila î. p. s. voastre să ni să de voe şi blagoslovenie a începe acest sf. lăcaş la locul care avem gătit în mahalaoa de gios".

1814 Aprilie 13.

Din dosarul pricinii mai aflăm acestea:

„mahalaoa de gios" era nouă şi locuită de Bulgari;

că „în toamna trecută s-au numărat la bisericile Inălţării şi a sf. Haralambie cîte 203 casă la fieşte care, însă de atuncea şi pănă acum s-au mai adaos mai o mahala întreagă peste hindichiu, apoi încă şi la acele numărate casă, mai la fieşte care casă sint cîte doi şi trii gospodari şi încă aiurea şi cîte patru, şi,

---

[1]. E vorba de bis. sf. Haralambie, amintită mai jos, care deci e mai veche şi de 1836, cum spun actele oficiale, căci era în 1814, şi chiar mai veche şi de cît această dată, de bună samă înlocuind o altă biserică cu hramul sf. Atanasie şi Chirii, şi ca dovadă stă icoana veche a acestor sfinţi în catapeteazma de azi.

așa fiind, am văzut însuș că la zile de sărbători mergînd oamenii la bisărică mai giumătate stau pe afară, neîncăpînd în lăuntru. Deci, socotesc că este trebuință de a să mai faci o bisărică la mahalaoa Bulgarilor din gios, iară loc ales este foarte frumos și în mijlocul mahalalii, avînd înprejur îndestulă diiastimă pentru ogradă. Și întrebînd eu și de arhitectul orașului, ni-au dat răspuns că nu este nici o împedicare din partea planului spre a să face bisărică. Am cercetat și pentru gătirea ce au poporănii spre facerea bisăricii noao și mi-au arătat un izvod de 6000 de lei bani gata, și cum că ei sint hotărîți cu carăle lor și cu osteneala lor să care toată materiea trebuincioasă, și încă și de bani mai au nădejde că să vor aduna dela frații lor și alții din patrioți". Semnează protoiereul Petru Cunițchi, consilier eparhial, însărcinat cu cercetarea cuvenită;

apoi, mitropolitul, aprobînd zidirea bisericiii, a mai adaos la Mai și rezoluția „după cererea aceasta să dă voe încă pe un an și jumătate cu condicile cele de mai înainte sa strănge agiutoriu pentru zidirea numitei biserici, dela dătătorii de bună voe";

că în Iunie 1817 parte din „chetrari și salahori... au luoat bani înainti... și au fugit dela lucru... [care] din pricina lor s-au oprit... au rămas cu 3 chetrari din 16 oameni...";

iar protopopul Stăvărache Costin tot atunci înștiințează decasteria despre următoarele: că pentru zidirea acestui sf. lăcaș „s-au fost legat 2 ctitori, ca-s răspunzi ori la ci o trebui... din tămplari am căzut și eu prin cerere lor a li fi sfătuitoriu și puitor la cali, făgăduindu-s că-m vor da toată ascultare, viind toți în casa me...";

arată că poporănii au jertfit fiecare, după putere, unii în bani, alții au cărat materialele necesare, protopopul a dat ipsosul, că s-au născut „vrăjbi a-i răzvrăti pi toți că dacă nu li si vor da moscali la casă și nu vor fi scutiți ficiorii lor a nu-s lua la oști... n-or mai da ajutor, ci și cât au dat cu vremi caută să-și ei înapoi"...; el a împrumutat apoi bani pentru procurare de materiale și așa „a mai mers lucru cât să vedi, și ei s-au rășchirat toți pi la odăi ci au și la alti trebi de astă primăvară, încât carastoi n-au vinit" pela zidurele bisericii, și „acum am rămas și însărcinat cu datorii și dobândă a plăti din faptili lor, cum și pi un

Dumitru ci l-au ales dintre titori a fi starosti... au dat bani, alergând și zi și noapti... și acum toți îl gonescu... și acesti răzvrătiri și sfătuiri să trag di la un Mihul, ci au fost starosti la sf. Haralam [bie] și din necuvioasă fapti au fost scos și-l pusăsă ei acole alergătoriu și cheltuitori și găsindu-l cu mâncături ei singuri l-au dipărtat..." și cere îndrumări;

calfa tocmită la lucrarea acestei biserici era un Ioniță, ce se angajase totodată să zidiască și biserica din Rădeni, ce-o ridica coana Tarsița;

preotul Mihail Sărbu umbla cu condica de milă pentru zidirea bisericii; dar e chemat și el la răspundere, că nu mai vroia să mai ajute la asemenea lucru și chiar își căuta alt popor, deși adunase multe jertfe și obiecte pentru sf. Gheorghe;

Dicasteria a cerut și sprijinul autorității civile pentru descurcarea situației.

In fine, la 1 Noembrie 1819, biserica fiind gata, i s-a eliberat antimisul. Un izvod arată veșmintele și odoarele, cu care a fost împodobită; avea între altele, „o cruce dela Irusalim cu trii dispărțituri", „catapitează nezugrăvită, 6 icoane mari zugrăvite cu corone de argint", multe argintării, iar cărțile moldovenești, cîteva rusești și un apostol grecesc. Zidirea ei a costat 84.223 lei 13 părale. Și la 3 Noembrie 1819 a fost sfințită de episcopul vicar Dimitrie.

(*dosar nr. 26/1814 pe 102 file*).

Doi frați postelnicei Răileanu din Ciutulești, ținut. Soroca, satul fiind proprietatea logofătului Ghica, iar vechilul acestuia Enache Grecul, scriu la 1814 că „biserica ce să află esti cu totul vechi și slabă fiind de lemn" și cer voie a zidi o altă biserică de piatră, cu acelaș hram, sf. Nicolae.

(*dosar nr. 36/1814*).

Pentru zidirea unei biserici în satul Saiți, ținut. Bender, a mijlocit însuș guvernatorul Basarabiei, generalul maior Garting, la Februarie 1814; locuitorii de aici se înbisericiau la Apaci; ei erau 64 gospodării cu 296 suflete, moldoveni.

(*dosar nr. 77/1814*).

Tot atunci acelaş guvernator a cerut şi blagoslovenia pentru ridicarea unei biserici sf. Gheorghe, de piatră, în Taraclia, ţin. Ismail, avînd 103 gospodării; a fost sfinţită în 1817; aici e şi izvodul noei biserici.

(dosar nr. 78/1814).

Moşia Ţigăneşti, vecină cu schitul de călugări Ţigăneşti, ţin. Orheiului, în 1814 era proprietatea medelnicerului Lupul Rosăt, care iscodia neînţelegeri cu nacialnicul schitului, ieromonahul Macarie. Moşia aceasta înainte aparţinea răzeşilor din Cobîlca, care au jertfit parte din ea pentru o aşezare mănăstirească.

(dosar nr. 79/1814).

Acest medelnicer Lupul Rosăt avea pricină şi cu m-rea Dobruşa, căreia-i datora de 9 ani 200 lei.

(dosar nr. 92/1814).

Trei jidovi din satul Paşcani, ţin. Orheiului, au adus marfă în contrabandă de peste Prut; dar cum ei „tăgăduesc zicînd că ar fi cumpărat-o din Chişinău", sărdăria cere să se cheme la jurămînt locuitorii satului. A fost delegat preotul Nic. Vărlan, iar sărdăria a trimis pe căpitanul Iordachi Boţan.

(dosar nr. 80/1814).

Clerul bis. Bunavestire şi situaţia parohiei la 1814 se vede în *(dosar nr. 83/1814).*

La 1819 era gata şi biserica nouă cu hramul sf. Ioan Teologul în satul Fundul Galbinii, ţin. Orheiului, zidită de Chirică, din lemn, în amnari, pe temelie de piatră, acoperită cu şindrilă, clopotniţa în trupul bisericii; cea veche era tot de lemn, dar slabă.

(dosar nr. 84/1814.

Locuitorii din satul Beţenii, ţin. Orheiului, şi-au lărgit în 1814 biserica lor, sf. Nicolae, scoţînd strănile în lături, că era „can mică". Cererea o semnează: vornicul Ilie, preoţii: Mihalache, Pahomi şi Cleminti, iar dintre familiile de săteni reţin numele: Chitic, Huşanu, Hoştinoagă, Verdeş, Gori, Mămăligă, Stegarul,

Gogolea. Iar în 1820 aveau gata o altă nouă biserică, cu acelaş hram, sfinţită de protopopul Ioan Dimitriu; în dosar este şi izvodul averii ei, cărţile toate's moldoveneşti.

(*dosar nr. 85/1814*).

După cununia a patra.

Un locuitor din Ineşti, ţin. Orheiului, Mihail Negru, îndrăznise să se cunune a patra oară, înpotriva canoanelor. Cazul a fost judecat de dicasterie şi s-a hotărît: să se desfacă complect această căsătorie, bărbatul să fie înpus la o epitemie de 7 ani, pentru adulter, conform pravilei 56 a sf. Vasile cel mare, la m-rea Saharna, fără voe a se mai căsători; iar fata, pentrucă a trăit cu el înainte de cununie, se dă şi ea la epitemie de 7 ani, să stea numai un an la m-rea Răciula, şi apoi să se poată recăsători cu un bărbat liber.

(*dosar nr. 86/1814*).

Unele ştiri despre schitul de maici Popăuţi, ţin. Orhei, sunt în (*dosar nr. 87/1814*).

„La satul Budăi să află doî bisărici, la cari au rămas pre puţini poporăni, fîndcă lăcuitorii de acolo s-au mutat în satul Suhulăşenii, aproape de Coropcenii, unde voesc ca să mute din satul Budăi bisărica sf. Arhangheli, cu toate podoabeli bisăriciî..." Dicasteria porunceşte să se cerceteze : ce depărtare e între Suhulăşeni şi Coropceni, dacă aici e biserică şi cîţi gospodari sunt în ambele sate. Blagocinul Ioan Năgară ot Dişcova raportează rezultatul : satele îs aproape de o vîrstă, în Coropceni este biserică din vechime, şi aici sunt 25 gospodari, iar în Suhulăşeni 20 gospodari şi cîţiva răzeşi pe moşie. Totuş mitropolitul a dat blagoslovenie pentru mutarea bisericii din Budăi la Suhulăşăni, iar diaconul Ioniţă Stegărescu şi Lupu Stegărescu din acest sat scriu că „ne îndatorim şi ne legăm (ca acea biserică).. după ce o vom rădica şi o vom aşăza, ori cât lemn va lipsi să-l punem, şi orice lucru va trebui la bisărică, veşminte, cărţi şi alte podoabe să le facim tot noi...". La 1817 biserica era încheiată, împodobită cu

cele trebuincioase, cum arată un bogat izvod, era pe temelie de piatră, podită, cu șindrilă acoperită, cu clopot de 34 ocă, avea un preot Grigorie, cărțile toate „moldovenești noao cumpărate", și s-a sfințit de blagocinul Vasile ot Bravicea. Ctitorii Stegărescu după 2 ani raportează că au rămas datori cu 3082 lei, și li se dă condică de milă ca să acopere datoria și „spre a mai face un clopot, căci aceste ce sănt făcute sănt can mici".

(*dosar nr. 95/1814*).

Act despre ctitorul m rii Curchi.

„Fac înștiințare cinstitei exarhicești Dicasterii, cum că ctitorul aceștii sfinte mănăstiri, cu numele de mirean Teodor Sabou, care după a lui cerice prin buna voință a sufletului său și după făgăduința ce și mai înainte o didesă, înainte trecerii sale din viiață, la 18 Februarie s-au călugărit în mantie, numindu-să Filaret, care fiindcă au zidit sfînta m-re, înfrumsățind-o desăvărșit și înzăstrînd-o pre cît au putut cuprinde cît au fost în viiață, apoi după ce s-au călugărit au dat și ce desăvărșit hotărîre, ca toată avere sa să fie a m-rii, cu care să-s mai adaogă cele de lipsă [adecă] să-s cunpere moșie, pe care este zidită sfînta m-re, să-s cuprindă pomenirile sale după cuviință, să-s facă un metoc pe locul cunpărat în Chișinău, pentru odihna părinților m-rii, iar moșie cunpărată de sine să-s stăpînească de mănăstire, care moșie să numește Pripicenii la ținut Orheiului, un rînd dughene ce sint în Chișinău și cu casă, să-s stăpîniască de m-re ca pe drepte a sale acareturi vecinice, cum și pe toată avere sa mănăstire singură să fie deplină stăpînitoare, cu care să înplinească cele hotărîte. Și așa puindu-ș toate la buna rînduială, precum să arată, spre a sa vecinică pomenire, ca un desăvîrșit ctitor ce s-au întocmit prin a sale osirdnice ostenele din dragoste și rîvnă către Casa lui Dumnezeu și lăcașiul de mîntuire sufletească, la 20 Februarie s-au și trecut din viiață, îngropîndu-să în pridvorul bisăricii, cu toată buna rînduială.

Acestii ecsarhicești Dicasterii dinpreună asăsor și egumen mănăstirii Curchi, *Chiril* arhimandrit"

1814 Mart 13.

Cancelaria Dicasteriei exarhale a mijlocit oficial la 19 Mar-

tie cu nr. 1177 la Departamentul Ad-tiv al Oblastiei Basarabiei ca să întăriască donațiile ctitorești ale decedatului Sabău.

(dosar de obște nr. 9/1814. filele 12 17).

Acte și știri referitoare la începuturile acestui lăcaș monahal Curchi am publicat în această revistă nr. 3/1929, pag. 98-113. Iar despre arhim. Chirii vezi *ibidem* nr. 3/1934 pag. 242

Un oarecare Ierotei Mihail trăise de mic copil în casa d-lui logofăt Pașnicu din Iași și crescîndu-l, a fost făgăduit lui Dumnezeu ca să fie dat la tagma călugărească, de care neîncetată dorință avînd „am rugat pe stăpînul meu ca să nu mă oprească de o începere ca aceasta...", și a fost primit în m-rea Socola. Iar în vremea, cînd s-au tras oștile în stînga Prutului, a venit cu treburi în Basarabia și acum cere să fie primit la Hîncul, ne mai putîndu-se întoarce în Moldova.

(dosar de obște nr. 9/1814 fila 108).

Altul, ascultătorul Olimp, scrie: „după răposarea părinților mei, rămîind eu mic copil, am căzut la sf. mănăstire Curchi, dîndu-mă supt ascultarea soborului părinților de acolo, *unde m-am procopsit și cu învățătura cărții moldovenești...*".

(același dosar, fila 110).

Preotul Teodosie din satul Stodolna, ținut. Orhei, slujiind 25 ani bisericii sale „sf. ierarh Nicolae, nestrămutat", și fiind văduv de 7 ani, „deci fiindcă acum din toată rîvnă și dorința inimii mele voesc a mă da la viiața călugărească, fiind priimind și de tot soborul la m-rea Săharna... spre acest drum de pocăință...".

(același dosar, fila 112).

Alt preot Teodor Mardare, care slujise 20 ani la biserica din Hănceștí, ținut Foleștilor, fiind și văduv de 16 ani, cere mitropolitului Gavriil să i se aprobe așezarea la Curchi.

(același dosar. fila 158).

Iar un diacon Irimie din satul Coșmîrca, ținut. Soroca, după o văduvie numai de 4 luni, se duce la Dobrușa, „neputînd a mă

mai lupta cu valurile lumii aceştiea şi spre mîntuirea sufletului meu"; pe singurul său copil, o fată de 4 ani, a dat-o spre creştere la schitul Fîntîna Doamnei.

(acelaş dosar, fila 163).

Pentru „biserica cu hramul sf. m. m. Voevozi din târgul Movilăului dela Otaci" cereau preotul Gh. Muntianu şi starostele Sandul Namesnic o condică de milă pe doi ani, ca să o tencuiască şi să-i facă şi zid de piatră la ogradă.

(dosar nr. 15/1814, fila 17).

La fel se cerea o condică şi pentru zidirea noei bisericei cu hramul Adormirea Maicii Domnului în schitul Hîrjauca.

(acelaş dosar, fila 19).

Preoţii, cari au slujit la vechea biserică din satul Topor, ţin. Lăpuşnii, trecînd peste Prut în Moldova la 1812, au luat şi antimisul cu ei.

(acelaş dosar, fila 22).

Despre biserica sf. Ilie — Chişinău.

In August 1814, 6 epitropi din Chişinău roagă pe mitrop. Gavriil să le elibereze o condică de milă pentru terminarea lucrărilor la bis. sf. Ilie, despre care aflăm: că dintîiaş dată „s-au început a să zidi numai din ajutoriul iubitorilor creştini pînă au venit în stare de a să putea sluji dumnezeeasca jertfă"; s-a împrumutat apoi şi o sumă de bani. Rămăsese nelucrată catapeteazma; se făgăduise s-o facă „răposatul porucicul Teodor Sabău"[1] dînd şi avans 200 lei, dar el murind, epitropul său n-a dat şi restul. Acum cînd se apropie ridicarea catapetezmei, care se sculpta, ei n-au sume şi pentru meşterii săpători şi pentru zugravi.

Alăturat este şi un zapis, prin care Mihai săpătoriul de lemn şi fratele lui Gligori arată că s-au tocmit cu Teodor Sabău

[1]. Este ctitorul bisericii dintăi a mănăstirii Curchi, jud. Orhei; vezi *această revistă nr. 3/1929, pag. 101—113.*

să-i sape o catapeteazmă la sf. Ilie, „cu tot lemnul dumisale, numai meşteşugul al nostru, după pruba ce ni-au arătat, stălpii să fie ca la sfeti Arhangheli, însă puţin mai supţiri, iar săpătura asămine, şi să fii catapiteazma cu trii brăi în curpeni săpate şi patru rânduri de praznice, iar celalte, ce cere trebuinţa catapitezmii, cum şi dverile să fii asămine ca la Curchi cu florile şi cu cănafuri cum şi aşăzământul său... ca la Curchi". Tocmeala era de 600 lei, 3 chile de pâine, 10 vedre brânză, 10 ocă de untu şi 40 ocă peşte. Datori erau a o termina din Februarie până la sf. Dumitru 1813, nefiind slobozi a se angaja şi la alt lucru în acest timp, nefăcând răpire şi răsipire în lemn, ca să le împrăştiem dându cuiva...".

(dosar nr. 15, filele 24—26).

In *dosarul de obşte nr. 6/1814 pe 416 file* sunt ştiri „despre oameni încreştinaţi si uniţi cu Biserica ortodoxă greco-rusească, veniţi din diferite religii", adecă romano-catolici, uniaţi din Ardeal, mozaici, mahomedani, unii pornind din rîvna lor, iar alţii fiind sub îndrumările preoţilor. Sunt aici mărturisiri de rară însemnătate psihologică şi socială.

Locuitorul „Avram jidovul" din Hulboca, ţin. Orhei, scrie mitropolitului Gavriil că „la anul 1812 căsătorindu-mă după legia noastră şi luîndu-mi soţi pre o jădavcă anumi Frima, care am trăit cu dînsa păn acum la anul 1814 Mart 11 zile, şi, pentru trebuinţa me, ducîndu-mă eu din numitul sat la alt sat şi sfîrşind eu trebuinţile mele acolo, cînd am venit eu acasă nici mi-am găsit jădauca nici toate ale casăi, luîndu-mi numai bani gata 925 lei şi atîta m-au prădat din casă, până cînd au lăsat numai scîndurile în casă, cît şi izvodul cel de datorie, întru care era mulţi bani, şi umblînd eu şi cercetînd şi întrebînd pre unii din oamenii din sat, mi-au arătat cum că jădauca esti în sat ascunsă, zăcînd că vra să să botezi...".

(dosar de obşte nr. 6/1814, fila 87).

Numirea unui evreu botezat ca dascăl bisericesc.

„Iacov, cu mila lui Dumnezeu arhiepiscop
și mitropolit Moldaviei.

Fiind că acest Ioan din Iuganii, din ținut Eșului, iaste venit din legea evreiască în ce pravoslavnică credință a sfintei Biserici cei mari a Răsăritului, și botezat la an 1779 de ieromonah Leon dela schitul Vorona. Deci, *sălindu-s și cu învățătura cărții au și învățat* și după mărturie ce ni-au adus dela satul Sadova ot ținut Orheiului, arătând că iaste trebuință să fie el dascal la slujba bisăricii din numitul sat, îl rănduim ca ori unde va merge și va fi trebuință de dascal, el să fie priimit, nesupărându-s la nici un fel de havale sau bir. De care poftim și pe dumv. cinstiți boeri dregători să binevoiți a poronci ca întru nemică să nu-s supere, ci să-s las pentru ca să-ș poată căștiga hrana vieții sale ce de toate zilele. Căruia dela noi spre încredințare i s-au dat această carte cu a noastră iscălitură. Aceasta.

Iacob Mitropolit Moldavii". 1793 Dec. 14.

Accst Ioan cunoștea numai l. romînă, nu și pe cea rusă, și semna propriu „Ioan dascal botezat". El locuia în satul Măgurele, ținut. Eșii; sătenii i-au dat și o mărturie că l-au „primit să ne fie dascal la slujba sf. bisericii noastre... sf. Spiridon.. este om bun și cucernic...".

(*dosar de obște nr. 6/1814, fila 129*).

Un altul „Ioan Ardeleanul", veni în Basarabia pela 1804 la Frumoasa ; el era „om striin din țara Ardealului", și a năzuit „din zi în zi... a luoa sf. Botezu disăvărșit... și m-eu zis preoții, în vreme când zăce[a]m, că nu sănt drept creștin...".

(*dosar de obște nr. 6/1814, fila 141*).

Locuitorii din satul Beșalma, ținut. Căușani, dau o „scrisoare la mâna finului nostru, precum să să știe că el, de bună voe sa, s-au tras la lege creștinească și botezîndu-l pre finul nostru Costandin, multă supărare au avut dispre Turci, că trei zile au șăzut la groapă și-i făgădue Turcii 300 lei și cal și armi bune, ca să să dei în lege lor, și pre urmă au dat și gloabă ce au avut la sufletul lui și n au vrut să priimască nici decum lege turcească.

Şi pre urmă văzind noi că răbdând aceste toate şi că trage la lege noastră a creştinilor, noi l-am botezat...".

Dintr-o petiţie, semnată propriu „Costantin botezat", rezultă că el „este venit din lege jidovască la a noastră adivărată şi provoslavnică credinţă", la 1805 prin preotul Roman Cinac, din acel ţinut.

(acelaş dosar, fila 174).

Un oarecare „Iosăp Cenonoschi din povitul Halici, din tîrgul Berejănii.. de baştina lui leah, au venit aicea la schitul Manna (jud. Orhei) şi s-au înpreunat cu Bisărica Răsăritului... fiind noi faţă, de răposatul preotul Teodor, ce au fost slujitoriu la numitul schit în vreme cînd iara maice acolo...". Hramul bisericii era sf. Nicolae şi primirea s-a făcut la 1799 Noembr. 6.

(acelaş dosar, filele 194-195).

Un rus uniat Zolontcovschi din Vădeni-Soroca a fost reprimit în vara 1814 în Biserica ortodoxă. La schitul Soroca el a învăţat: „Impărate ceresc, sf. Dumnezeule, slavă Tatălui, pre sfîntă Troiţă, Tatăl nostru, veniţi să ne închinăm şi simbolul credinţii". Pînă la botez a urmat un canon şi s-a conformat pravilelor, date de Dicasterie.

(acelaş dosar, fila 215 şi 234).

Preot ce vine la supuşenia rusească.

Un blagocin Constantin, ce fusese orănduit de exarhul Gavriil peste „a patra parte din oraşul Eşii în locul socru meu, răposatul protopopul Andrii... văzănd pri toţi acei, ci s-au aflat în slujbi în vreme preosf. voastri, goniţi cu feluri de feluri di pricini de ocărmuitori de acolo, asămine şi pre mini scoţăndu-mă din slujba, cari mă aflam... m-am declarisit de sudit la ecsălenţăe sa domnul Consulat rusăenesc, şi dîndu-mi paşport am tricut în parte acestui loc"; roagă să fie primit în eparhia Basarabiei. Depunînd legiuitul jurămînt către ţar şi Rusia, la 5 Martie 1814, este numit preot la Teleneşti, şi protopop. Ordinul Dicasteriei îi arată ce anume îndatoriri are: „toate bisăricile din ţinutu Eşii

şi partea duhovnicească, adică 40 de bisărici, partea din gios din ţin. Foleştilor să le priimeşti în privigherea cucernicii tale şi să ocărmueşti toată tagma duhovnicească...; blagocinii, ce vor fi asupra acestor bisărici, să privighezi a fi oameni cu înţălegire şi cu bună orănduealã...; scrisorile şi toate poroncile... să le priimeşti toate dela protopopul Costandin cu izvod, şi pricinele cele nesăvărşite, în grabă să le săvărşeşti...; toate bisăricile... măcar de doî ori pe an să le cercetezi singur... să să păzască curăţenie şi înfrumuseţare... de au toate celi trebuincioasă pentru slujire şi de sănt în bună orănduială veşmintele bisăriceşti, de este izvod pentru toate aceste şi de sint toate veniturile întru ace condică arătate... preuţii să slujască în zile de vară măcar în toati praznicile şi duminicile, iară în zile înpărăteşti să facă şi moleben, dar după săvărşirea lucrului dela cămp... cliricii să nu facă zizanie, să nu bei..." şi alte multe îndatoriri, scrise pe 7 file. Astfel că în protopopia Foleştilor, luîndu-se aceste 40 biserici, au mai rămas 62 biserici.

(*dosar nr. 104/1814*).

Dosarul nr. 12/1814 cu 41 file cuprinde cereri către Mitropolia Chişinău, ca să se elibereze gramate de hirotonie [păucenia]. Noii preoţi ori diaconi făceau practică de slujire cel puţin de 40 zile, ori chiar două luni, şi apoi veniau „la ispitire" în faţa Chiriarhului. Despre un preot Scarlat, hirotonisit la 1786 pentru satul Mingiriu, ţin. Hotărnicenii, cu bis. sf. Nicolae, protopopul Onufrei scrie că „...începănd a trece Turcii la Hotin s-au beţănărit peste Prut şi s-au întămplat de i-au ars coliba în care arată că i-au ars şi păucenia şi viind moscalii au vrut a să tragi iarăş la satul Mingiriu..." şi episcopia i-a dat o ţidulă *[fila 5]*. In dosar sunt şi cîteva cărţi de hirotonie, semnate de vlădicii de Huşi: Inochentie (1786), Meletie (1810 şi 1812) şi de Gavriil.

Dintr-o jalbă a arhim. Chiril, stareţul dela Curchi, se vede că această mănăstire luase pe 3 ani „în cumpărătură venitul a unei părţi de moşie, pe care iaste sf. mănăstire" dela proprietarul ei vistiernic Grigoraş Sturza. Şi acum, în Aprilie 1814, stareţul cere paşaport pentru iromonahul Luchian şi monahul Paf-

nutie ca să-i trimită la proprietar, la Iași, să plătiască bani „și să facă și cercare că doar să va pute-o lua și de istov" ; ei au plecat cu o căruță cu 2 cai.

(*dosar nr. 10/1814 fila 23*).

Un ierodiacon Timoftei dela m-rea Dobruşa cerea paşaport ca să-ş aducă pe sora sa Evdochia, monahie la m-rea Varatec, şi s-o aşeze în Basarabia. Mitropolitul Gavriil dă această rezoluţie „1814 Mai 19. Să se arate jeluitoriului, fiindcă protesmiea au trecut, noi nu putem da voe jeluitoriului să margă să-ş rădice pe sora sa dela Varatec, ci cînd o vor slobozi de acolo, poate să fie priimită aici în eparhiea noastră".

(*dosar nr. 10/1814. fila 93*).

Incă un cleric cere supuşenia rusească.

Preotul sachelar Teodor Stamati, care fusese hirotonisit „de fericitul întru pomenire mitropolitul Iacob la anul 1798... fost în slujba giudecăţilor la mitropoliea Moldavii, iar la anul 1800... rînduit cercetătoriu eparhii mitropolii .. pănă cînd s-au făcut mitropolit p. s. păr. Veniamin, apoi p. s. sa m-au rînduit în slujba Dicasteriei, slujind pănă la venirea î. p. s. voastre... rînduit în slujba consistorii şi blagocin la 10 biserici din oraşul Iaşul, şi văzînd... slujbele mele cele cu usărdie... prea blagocestivul Inpărat au făcut milă cu mine şi m-au cinstit cu cămilavcă la anul 1811... şi am rămas tot în slujba consistorii... Iar după ce p. s. sa părintele mitropolitul Veniamin s-au întors iarăş în scaunul mitropolii Moldavii, după paretisis ce au făcut, au prins să alunge pe toţi aceia care au fost în slujbă în vremea stăpînirii cît aţi fost î. p. s. voastră acolo, şi eu văzindu-mă depărtat de cătră p. s. sa, neuitîndu-să la slujbele mele, care am slujit acelui scaun în curgere de 14 ani şi fiind şi înberdosit cu casă, rădicîndu-mi-să copile de măritat, pentru care nelesnindu-mă putinţa şi aiurea neavînd nădejde după Dumnezău... am mers la măriia sa ghinăralul consulatul Rosii dela Iaş de m-am făcut sudet, dîndu-mi-să paşport, de am trecut aicea peste Prut" şi-l roagă pe mitrop. Gavriil prin cererea sa dela Ianuarie 1814 să fie rînduit în vre-o slujbă în eparhia Chişinăului.

După 3 zile depune jurămîntul de credinţă Rusiei, în l. moldovenească.

Pe temeiul referatului Dicasteriei, mitropolitul hotărăşte: „Se aprobă. Pe săchelariul Teodor să să rînduiască ocîrmuitor protopopiei de ţinut, păzind cinul săchelăriei; şi să rînduieşte pre al doilea biserică din tărgul Soroca, numindu-să săchelar şi protopop de ţinut Soroca". Dicasteria îi scrie ordin cu diferite îndrumări pe 12 pagini. Va avea sub ocîrmuirea sa doi blagocini: iconomul Ioan Coropceanu şi protopopul Alexandru Ştiucă; între altele, să viziteze măcar de cîte două ori pe an fiecare biserică din ţinut, să încheie dosarele începute, unde sunt mai mulţi preoţi să se slujiască şi în zilele de obşte, „strașnic te îndatoreşti" ca clericii „să nu facă zizanii, să nu beie pela crîşme, şi nici de cum să nu între întrînsele, beţi pe uliţă să nu să tăvăliască, pela mesă şi pe la pomeniri să nu să sfădiască, cinste cu băutură dela poporeni să nu caute... preuţii să fie îmbrăcaţi după închipuire cinului preuţescu şi să poarte straiul cel de pe diasupra, macar şi proastă materie, numai să fie curată... mai ales către stăpînire să să arăte cu strae grijite, precum şi în biserică, în oraşă şi în tărguri.. avînd trebuinţă [vreun preot] cu ştire blagocinului poate să să ducă cale de 6 ciasuri...".

(*dosar nr. 48/1814*).

Nacialnicul Iosaf arată că m-rea sa Dobruşa încă avea în 1814 „patru pogoane vie peste Prut".

(*dosas nr. 10/1814, fila 96*)

„Schitul Lipova, de piste Prut, din ţin. Tutovii, esti mitoc a sf. mînăstri Niamţului" şi el avea în 1814 oi în Basarabia.

(*acelaş dosar, fila 159*).

Preotul Meletie din Bădiceni, ţin. Soroca, cere paşaport să meargă „peste Nestru la Cernăuţ, pe apa Murafa" (?), unde ar fi un doftor vestit, care să lecuiască boala de ochi a fiicei sale, ce pătimia de 8 ani; tot acolo se îndrepta cu fiul său bolnav şi preotul Atanasie din Ciutuleşti, ţin. Soroca.

(*acelaş dosar, fila 184*).

Ctitorul şi preotul Mihail dela bis. sf. Gheorghe din Chişinău au pornit în Septembrie 1814 cu o condică în sudul Basarabie să strîngă ajutor pentru zidirea bisericii dela „mulţi din bulgarii" de acolo, cari au făgăduit asemenea milă.

(acelaş dosar, fila 192).

Dasarul nr. 10/1814 cu 221 file cuprinde arătarea căror clerici şi monahi li s-au eliberat, în acel an, bilete şi paşapoarte de a trece peste Prut în Moldova, ori peste Nistru spre Chiev, şi în sudul Basarabiei, fie în interes personal, de a-şi vedea familia, de a se închina la sf. moaşte, ori în interesul unor mănăstiri.

La 1812 în târgul Orheiului era o biserică cu hramul „Prea sfintei Născătoarii de Dumnezeu", unde slujia preotul Evstratie Raziefschie. Aşa dar sunt greşite informaţiile oficiale că o biserică cu acest hram ar fi existînd în Orhei numai dela 1903.

(dosar de obşte nr. 6/1814, fila 227).

O tînără Duclea, fata lui Eni Neamţul se jeluieşte în 1814: „De mică copilă mă aflu eşită din ţara nemţască înpreună cu tatăl meu, fiind noi de legea nemţască. Apoi, eu după ce m'am rădicat în vărstă, cunoscând pravoslavnica credinţă a sf. Besărici a răsăritului, din toată rîvna inimii mele am voit a priimi sf. Botez, iară numitul tatăl meu nici într-un chip n-au priimit dorinţa me. Apoi eu în cîteva rînduri am fugit dela dânsul, ca doară mă voi pute boteza, şi tot m-au aflat pe unde iaram mistuită. Iară acum de trii ani au murit, în legea nemţască fiind, l-au îngropat în tîrgul Bălţilor, afară la cîmp...". Şi abia acum poate trece la ortodoxie.

(dosar de obşte nr. 6/1814, fila 255).

La 1814 au fost admise la tundere în monahism mai multe surori, la Răciula; între ele se aflau: una „din tagma nobililor, moldoveancă de naştere", iar trei din tagma duhovnicească, cellalte din popor, toate moldovence.

(dosar de obşte nr. 9/1814, filele 21—26).

O bătrînă de 70 ani din satul Săcăreni—Orhei, cerea să „primiască cinul călugăriei la sf. m-re a Hîncului dela sf. sa părintele Vasile nacialnicul..., fiindcă săntem şi rezeşi la aceeaş moşie... şi a dus parte di moşie la mănăstire, care iaste şi sf. bisărică pe ace bucată şi vro căteva capete de vite...". Mitropolitul Gavriil însă dă această rezoluţie: „Fiindcă călugăriea să priimeşti cu rănduеala, care este aşezată de sf. Părinţi, noi înpotriva aşezărilor şi a pravililor nu putem da voe jeluitoarei a să călugări la Hîncul, căci aceea este mănăstire de bărbaţi, iară nu de femei"

(*dosar de obşte nr. 9/1814 filele 30—32*).

Primii elevi ai Seminarului din Chişinău.

Un dosar ne arată listele elevilor din cl. I şi II a seminarului din Chişinău în 1813 şi 1814. In cl. I erau 30 elevi, avînd vîrsta între 10—18 ani; dintre ei: 14 erau fii de preoţi, 11 de dvoreni, 1 de diacon, 1 de diac, 1 de preot militar decedat, 1 de comerciant şi 1 de meşcianin; unul era din Iaşi [dvorean], unul din Tiraspol, ceilalţi din Basarabia, în deosebi din oraşul Chişinău; se arată şi cum învăţau aceşti elevi. In cl. II erau 23 elevi, între 10—17 ani; dintre ei: 9 fii de preoţi şi 14 de dvoreni şi de diferite clase sociale şi veniau 15 de peste Nistru din guberniile: Ecaterinoslav, Tiraspol, Podolia, Caluga, Kiev, Cernigov şi Platova, iar restul de 8 din Basarabia. Ciudat că afară de 10 nume moldoveneşti [Batcu, Alexandri-Iaşi, Bobeică, Donică, Popovici, Dîngă şi Chiriac], cellalte 43 erau absolut de familii ruseşti.

(*dosar nr. 52/1814*)

La Ianuarie 1814 s-a primit în Chişinău dela sf. sinod un manifest imperial, care să se citească în toate bisericile, după un paraclis cu îngenunchere şi cu tragerea clopotelor toată ziua, ca mulţămire pentru isbânda armatelor ruseşti împotriva protivnicilor.

(*dosar nr. 53/1814*)

Un comerciant Teodor Linţov, cazac, ş-a părăsit ocupaţia sa din portul Nicolaev—Rusia şi cu paşaport dela amiralul De Tra-

verce a pornit în 1806 tocmai la m-rea lavră a Neamțului din Moldova, unde intră în monahism, și acolo rămâne pînă la 1812, cînd vine la m-rea Hîrbovăț.

(*dosar nr. 54/1814*)

„Nistrul a venit mare și biserica au fost în satu Zaluceni [Soroca] s-au luat de puhoiul, ci au fost, cu totul așa întreagă și s-au dus pe Nistru"; episcopul Meletie de Huși a blagoslovit atunci ca biserica apropiată a schitului Zaluceni să fie de mir, pentru sat, în locul celei luate de apă, și astfel s-a desființat acest schit de călugărițe.

(*dosar nr. 61/1814*)

Dicasteria exarhală mijlocește la Ianuarie 1814 pe lîngă poliția orașului Chișinău ca să dispună evacuarea depozitului de armament din clădirea mănăstirii Căpriana, care e necesară Mitropoliei. Evacuarea s-a făcut în aceeaș zi.

(*dosar nr. 59/1814*).

Predicatori la catedrală.

Mitropolitul Gavriil aranjase în 1814 ordinea în care aveau să se rostiască predici în zilele de praznice și sărbători naționale, în biserica Soborului și aici vedem: la 12 Martie, ziua întronării țarului Alexandru vorbia rectorul protoiereul Petru Cunițchi, în săptămîna Floriilor prefectul seminarului monahul Irineu, la Bunavestire profesorul Isidor Gherbanovschi, la sf. ap. Petru și Pavel protoiereul dela Hotin Gheorghe Rodostat, de ziua împărătesei Maria protopopul Basarabiei Teodor Maleavinschi; și în alte zile vorbi tot rectorul, prefectul, Gherbanovschi, apoi protoiereul din Tiraspol Sofonie Trirogov la onomastica împărătesii Elisabeta, apoi la încoronarea țarului Alexandru protoiereul Ioan Voronici din Odesa, la nașterea împărătesii Maria vorbia preotul Ștefan Goreacovschi din Odesa, la ziua cneazului Nicolae blagocinul Dimitrie Crijanovschi din Dubăsari.

(*dosar nr. 64/1814*).

Vameşul Constantin Machedon din Căuşanii noi cere blagoslovenie să zidiască cu a sa cheltuială biserică de piatră cu hramul sf. înpăraţi Constantin şi Ileana din satul Căuşenii vechi „unde să află ca la 60 gospodari şi biserică nu este".

(*dosar nr. 65/1814*)

La Ianuarie 1814 mitropolitul a aprobat să se zidiască, pe temelia bisericii vechi din satul Lăpuşna, ţin. Orhei, cu acelaş hram sf. Voivozi, o biserică nouă de piatră, iar nu tot de lemn în amnari şi lut, cum doriau locuitorii. Bisărica veche ajunsese în Octombrie 1814 într-o stare periculoasă: era „în poprele sprijinită di nu cadi la pământ cu totul, discoperită, dizlipită, fără de nici o căutare". Mitropolitul pune rezoluţia „Numita biserică, de vreme că este primejdie să nu cadă asupra norodului, să se închidă... şi poporănii... să fie rînduiţi la altă biserică... şi stăpînul moşii să agiute la facirea bisericii cu doao părţi de cheltuială, iară cu a triea parte vor agiuta poporenii şi cniga ce s-au dat dela noi". Moşiea, pe care e aşezată biserica în cîmp, era proprietatea m-rii sf. Ioan Zlatoust din Iaşi. La 8 Noembrie 1819 biserica fiind gata, a fost sfinţită de protopopul Ioan Dimitriu. După izvodul ei bogat se vede că biserica era de piatră, bolta de lemn tencuită, acoperită cu şindrilă, ferestrele, încuietorile şi crucile de fier, clopotniţa de piatră în trupul bisericii, catapeteazma de lemn, săpată şi zugrăvită, cărţile toate moldoveneşti.

(*dosar nr. 66/1814*).

Pază de ciumă în Basarabia.

In 1814 pătrunsese în Basarabia ciuma „primejduitoare de moarte" şi mai ales „pe malurile Dunării, spre nenorocirea noastră, pănă acum să prelungeşte"[1]. Mitropolitul Gavriil ia parte la apărarea populaţiei basarabene printr-o scrisoare pastorală, în l. romînă, din care aflăm că: că cneazul Alexie Borisovici Curachin a fost rînduit de ţar „spre dizrădăcinarea acestui rău, ce îngrozăşte cu o mare strîcăciune ţara Basarabiei"; acela a trimis aici

---

[1]. Despre ravagiile ciumii în Principatele romîne s-a publicat lucrarea d-lui dr. Pompei Samarian, *Ciuma*, 1932. Bucureşti, în 654 pagini.

„vechil vrednic cinovnic" pe Pavel Şabelschi. Şi continuă mitropolitul: „Noi cu durere de inimă privind priimejdia... şi desăvîrşit înţălegînd cît de înţelepte, folositoare şi mîntuitoare sănt..." sfaturile ce le dă acest cinovnic trimis, îndeamnă „pe toţi de obşte pravoslavnici lăcuitori, ori din ce chemare şi stare din ţara Basarabiei" să le împliniască cu toată rîvna şi osărdia. „Puneţi nădejde voastră, după Dumnezeu, la aceste aşăzări şi puneri la cale... cu care au stînsu desăvîrşit această răutate, care cu mai cumplită străşnicie era între alte gubernii, pline de noroade, precum şi în ţinut Hotinului... Vă rog dar, ca cu locurile cele înciumate şi cu lăcuitorii lor să nu aveţi tăinuită înpărtăşire, şi să nu vă obştiţi cu iubirea de cîştig, şi dacă vreunii din voi aveţi marfă tăinuită sau lucruri necurăţite... să arătaţi stăpînirii cum mai în grabă... care curăţîndu-se după cea cuviincioasă rînduială, vor fi date iarăş voao înnapoi cu toată întregime.

Pentru aceasta, întinde glasul cătră voi păstoriul vostru, nu întoarceţi dar ascultare voastră dispre dînsul. Iar noi, cu toată Biserica vărsăm fierbinţi rugăciuni cătră întru tot bunul Dumnezeu, ca bunătatea Lui, să vă păzască pre voi pre toţi, iubiţi în Hristos fii ai noştri, şi să vă ferească de această pierzătoare şi aducătoare de moarte rană, şi să verse preste voi şi preste lăcaşurile voastre cereştile milostiviri şi îndurările sale...".

Scrisoarea s-a trimis la 28 Februarie către toţi protopopii eparhiei, cari o vor ceti mai întăi „întru sine de cinci-şasă ori ca să o deprinzi bine a o ceti, şi apoi o vei ceti norodului foarte cu înţălegere şi cu rostire... pentru ca fieşte care să înţăliagă cuprindere ei, folosul lor şi urmare poroncii..".

(dosar nr. 102/1814).

Protopopul Ioan Dimitriu al ţin. Lăpuşnii raportează acestea mitropolitului Gavriil: „...că Vasăli holteiu ficiorul lui Pentelii din satul Mileştii, ştiind puţănă carte, l-au tocmit 8 oameni din satul Butcanii ca să le înveţi copii carti, fiind copii mici, nefiind de vărstă di a mergi la altă scolă, la cari s-au dat şi casă pentru copii pentru învăţătură.."

(dosar nr. 23/1814)

Trei locuitori Haruțu din Coșcalia, ținut. Hotărnicent, scriu „Fiindcă la satul Coșcalia să află doo besărici, unde săntem și noi trăitori, și una este mai veche și este dăruită noo atât de la preuți cât și de la săteni ca să aducim la satul Cecur Mingiri țăn. Benderiului, și besărica este de bărni...", cerând cuvenita binecuvîntare de strămutarea ei. Alăturau atît dovada sătenilor din Cicur Mingir că aceia s-au oferit „de a lor bună voie să facă biserică în satul nostru cu toată cheltuiala" și că ei îi vor ajutat cit și mărturia celor trei preoți [Pavel, Matei și Ștefan] din Coșcalia că dăruesc „biserica cea veche cu podoabile ei, icoanili cel, mari, catapetezma, doo prapur.."

(dosar nr. 25/1814)

Departamentul întîi al ocîrmuirii oblastiei Basarabiei, sub semnătura a trei sovietnicii: Donici și Căplescu, cere dela mitrop. Gavriil în 1815 o carte de blăstăm, cu care spatarul Panaite Cazamir să stabilească dacă „medelnicerul Apostolu Stăvilî au fos, răzăș cu baștinî în moșiea Morozănii și dacă au fost rudenii cu Cociorveștii".

(dosar nr. 14/1814, fila 24)

Un harnic preot Ioan Batcu din Zubrești, ținut. Orhei, într-o jalobă din 1804, frumos scrisă, cere astfel retragerea sa: „La biserica de sus arătată mă aflu slujitoriu de treizăci de ani și rămâind vădov de unsprezece ani, acum sînt cuprins de vărsta bătrîneților și de grea patimă de boală și de nevedere. Rog mila î. p. s. voastre ca să fiu ertat de popor și să mă prostesc, să merg unde a binevoi mila î. p. s. voastre la un schit, ca să-mi petrec rămășița vieții mele în sfintele rugăciuni. Și în locul meu, la satul arătat, unde sînt 89 gospodari, să fie miluit și învrednicit Darului Preoției fiul meu Gheorghie, ce să află la vîrsta de 28 ani și căsătorit la anul 1813 Octombrie 22, și rănduit către acest popor înpreună cu tovarășul meu preot Pavăl, unde iaste priimit atît de poporănii de acolo cît și de numitul preot...."

Preotul avea numai 59 ani, citea bine, cînta potrivit, n-a fost pedepsit și nu bea, era din moldoveni, fiu de preot hirotonisit la 1788 de mitrop. Gavriil. Fiul său era diac pe loc.

(dosar nr. 47/814).

Locuitorul Leontie Solonaru cu 5 fii ai său din satul Ermoclia, ţin. Căuşanilor, s-au prins în Ianuarie 1814 să ridice, în locul bisericii vechi depe loc, o alta tot de lemn, dar cu temelia de piatră, avînd acelaş hram, sf. arh. Mihail. Au pornit cu suma de 1500 lei. La August 1817 biserica se sfinţia. Cărţile de ritual erau toate moldoveneşti. Ctitorul a fost apărat apoi de orce dare şi de havaleli.

(*dosar nr. 50/1814*).

La 1814 blagocinul Vasile Băţ dela ocolul Culii, ţin. Orheiului, cercetînd bisericile, a găsit pristolul din satul Meleşenii „cu totul stricat, cum şi acoperemîntul de pînză vechi şi putred şi pe de desupt plin de furnici", iar pe el un antimis şi mai vechi dela biserica ce a fost acolo mai nainte.

(*dosar nr. 51/1814*).

Dicasteria exarhală primise o plîngere dela locuitorii din satul Văşcăuţi-Orhei, că sunt neîndestulaţi cu preotul bătrîn şi cer un alt preot. Mitropolitul aprobă ca unul din ţărcovnici să fie ales pentru hirotonie. Dar se află că la mijloc era o minciună, pe care Dicasteria astfel o comunică tuturor protopopilor „...un grec şi cu cătiva oameni netrebnici, făcînd mărturie din partea a tot satului Vîşcăuţi, pentru că nu s'ar fi mulţumind cu preotul ce-l au acum şi că ar fi cerînd alt preot din dascălii ce au acolo, [jalba] au adus-o spre încredinţare la blagocinul Chiril din satul Susleni, care, nefăcînd întrebare prin viu cuvănt sătenilor de acolo, au încredinţat-o, şi în urmă, după cercetare ce au făcut, s-au aflat acea mărturie minciunoasă...".

(*dosar nr. 67/1814*).

Protopopul dela ţin. Soroca Ioan Coropceanu raportează că în ţinut „nu să agiungi să-s aşăzi din ficiorii de preoţi, de diaconi sau de dascăli [ca] eclişierşi şi starosti şi este trebuinţă să-s aşăzi şi din ciilalţi..." locuitori ai satelor, ceeace mitropolitul a aprobat.

(*dosar nr. 68/1814*).

Dosarul nr. 69/1814 arată că funcţionarii moldoveni din Dicasterie [căpitan Gr. Scoţescu şi Costin] au fost încadraţi în cinurile respective ale funcţionărimei ruseşti, depunînd în prealabil legiuitul jurămînt.

Banii adunaţi în toate bisericile Basarabiei „pentru pecetluiri [peciuri] şi pentru săraci" se cereau în 1814 să fie trimişi la Dicasterie, prin protopopi, în săptămîna a doua din post.

(*dosar nr. 72/1814*).

Necazurile unui preot.

Protopopul Stăvărache Costin al Orheiului raportează Dicasteriei despre un caz de rebeliune, astfel: „...că fiind poronca a î. p. s. sale ca numai decăt să-s aducă de cătră preuţi, diiaconi, dascăli, ponomari, cinci suti chili de var di la Orhei, pentru lucru casilor sf. mitropolii, şi eu, după poroncă, am rănduit căt s-au socotit, di am dat pila blagocini, ca-s rănduiască cară sau sanii să aducă orănduitul var, scriindu-li în multi rănduri numai decăt să porne[a]scă varul şi toţi blagocinii au făcut mişcari, di s-a adus varul, dar blagocin Nichita di la Sărcova îmi scrii că nici decum nu-l poati porni din pricina unui preot Daniil din satul Ţahnăuţii, că să înprotiveşti făcănd soboară şi înpedicănd şi pi alţii, zicănd că va da jalobă la sfetilişii Sinod, di atăta supărări, cari preut au fost rănduit şi blagocin şi din urmărili lui celi protivnici s-au scos din poronca conţistorii a Eşului, pentru apucături şi beţii şi alti necinstiti urmări şi înprotiviri, cari blagocin Nichita mi s-au jălutt în căteva rănduri, vrănd a să lipăda şi di blagocinii di rău lui. I osăbit, dascalul Iacob di acolo esti slujitor di trii ani la ace biserică şi acum dăndu-i sătenii mărturii, ş-au scos ocazul exarhiceştii dicasterii şi arătăndu-s di dascal aşăzat, scriindu-i şi eu numitului preut să nu mai facă turburări, el luond răvaşul au zis că nu ştii di acesti minsiuni, ocărănd pi numitul dascal înainte norodului la bisărică, fiind bat, la vicernii. Acum vrănd blagocinu să pornească varul, cu mergere lui Macsim, fiind dascalul rănduit zapciu, iar l-au

batjocorit pe numitul dascal, fiind și blagocinul și Macsim față, și au vinit numitul dascal și mi s-au jăluit..".

Preotul Daniil a declarat în scris însă la dicasterie că învinovățirile protopopului nu-s adevărate, atîta doar s-o înpotrivit să aducă 6 chile de var, în loc de 3, cât se analoghisise de fiecare biserică; apoi, pentru care cuvînt blagocinul își scutește de asemenea transport pe ceilalți clerici din satul său Sărcova; iar pe dascal nu-l oprește a sluji, numai el preotul adesea cîntă la strana mare, iar dascalul nu vrea să treacă la cea mică, nu caută de biserică, nici nu vine la slujbă, în postul mare numai în două rînduri a fost, și i-a zis „ce tot merge la Chișinău de brehăește și că face zavistăi..". Totuș acest preut mai adaugă încă o declarație ca „pentru multe pricini și împotriviri ce să urmează de mine împotriva poroncilor stăpînești, unindu-să și alțăi a să înprotivi după cuvintile mele.. mă leg" că de se va mai întămpla asemenea caz „să fiu judecat și canonisit după voea stăpînirei". Curînd însă o altă jalbă, arată că locuitorii nu mai pot „suferi nemulțămirea numitului preut Daniil... că n-au rămas om în sat neocărît de cătră sf. sa, cu inima sf. sali ce nisuferitoari asupra poporănilor.. de dou săptamăni de zăle neci sf. Leturghie n'am avut.." ; apoi, n-a împărtășit pe un copil bolnav la vreme, iar dacă acela a murit, preotul a zîs tatălui „să-l îngroape în pădure.." nevroind să-i slujească înmormîntarea, ca neînpărtășit, iar tatăl a lăsat copilul o zi la ușa bisericii, încît era să-l mănînce porcii, și abia seara l-a îngropat. Mitropolitul poruncește Dicasteriei „ca numai decît să triimată să aducă pe acel popă, asupra căruea esti această jalobă și să-l pue supt pază, pînă cînd să va hotărî pentru dînsul". Preotul Daniil mărturisește aici tot în scris că nimic nu-i adevărat din jalobă, și cere să se facă o cercetare la fața locului, cu alți doi blagocini și un căpitan al sărdăriei. Cercetarea a dovedit că la mijloc este o iscodire a dascălului, că din vina locuitorului a murit copilul neînpărtășit, că pe acest copil tatăl său l-a lăsat în cimitir fără pază, și curînd preotul l-a și înmormîntat, că el nu batjocorește lumea. Și în fața cercetărilor, s-a împăcat cu toți locuitorii, dînd în scris și el și aceia că „ de aici înainte nu să vor mai scula cu judecată".

(*dosar nr. 115/1814*).

Satul Gura Căinarului, jud. Soroca, avea o biserică veche de lemn, cu un preot.. Dar în 1814, medelnicerul Enachi Panaiti, stăpînul moşiei, a zidit încă una de piatră, cu hramul sf. Paraschéva. Erau 75 gospodari şi au mai cerut un preot.

(*dosar nr. 114/1814*)

Graful Caminschi, la 1810 „cînd au fost bătălie peste Dunăre" a ridicat un sat întreg de acolo, Arvanitohori, şi l-a adus dincoace în ţara noastră. Preotul satului, Leca, hirotonisit de episcopul dela Şumle, s'a aşezat cu 'alţi bulgari ai lui în Chişinău, dar nu avea păucenie de hirotonia sa „pentrucă la locul acela nu obicinuesc a da păucenie preuţilor", şi aici îi cereau goştină pentru cele 1100 oi ale sale.

(*acelaş dosar, filele 97—99*)

Clericii, văduvele preoţilor şi ale ţărcovnicilor se adresau, pentru strîmtorările dela arendaşi şi proprietari, la exarhiceasca dicasterie. In Septembrie 1814 stăpînirea eparhială porunceşte tuturor protopopilor ca, în viitor, asemenea jalbe să se adreseze direct ispravnicilor şi poliţiei respective, şi numai la urmă, în caz de neîndestulare, să scrie şi la dicesterie.

(*acelaş dosar, fila 100*)

Protopopul Isaia Şaşcanul dela Durleşti—Lăpuşna se plîngea că slujbaşii vădrăritului îl constrâng să plătiască dajdia pentru 350 vedre vin, ce a vîndut din recolta sa, la neguţitorii Ion Ghimpu, Tănasă Cantaragiu şi Petru Mumgiu. Dicasteria roagă Departamentul să poruncească „ca să nu să supere tagma besăricească cu plata vădrăritului", conform cu hotărârea împărătească.

(*acelaş dosar, filele 161—164*)

Mitropolitul Gavriil elibera şi cărţi de cerşit milă infirmilor şi neputincioşilor „cătră toţi pravoslavnicii creştini ceice bine să vor îndura a mă milui.."

(*dosar nr. 15/1814, fila 8*)

Preotul Nicolae din Căinari, ţin. Hotărniceni, scrie in 1814 „..am fost copil în casă la părintele mitropolitu Veniamin patru

ani şi am fost şi la şcoala dela Socola cinci ani, după cum şi atestatul mă mărturiseşte..", iar hirotoniea a luat-o pe cînd mitropolitul Gavriil era la Iaşi.

(*dosar nr. 11/1814, fila 3*)

Un cluciar Constantin pricinuia supărări „mai presus de firea omenească" mănăstirii Dobruşa. El era vechil al moşiei Zahorna şi apucase bucată de loc din moşia învecinată Răceştii a m-rii. De 3 săptămîni stau acolo „un norod de oameni strînşi... şi hotarnicii şi ingineriul în cheltuiala m-rii şi numitul clucer fugeau umblînd cu feluri de chipuri de vicleşug".

(*acelaş dosar, filele 35—39*)

Dicasteria exarhicească din Chişinău răspunde protopopului Sorocăi, sachilar Teodor Stămate, „să faci ştiut tututor ipodiaconilor şi ficiorilor de preoţi, care s-au aşezat staroste că, după ucazul împărăteştii sale Măriri, nu pot să fie supăraţi cu plata goştinii şi de săteni, ce numai cei care din ţărani s-au aşezat staroste..."

(*acelaş dosar, filele 45—53*)

Preotul Anastasie „au fost slujitoriu la biserica lui Măzărachi, cu hramul Naşterea Maici Domnului, în curgere de 35 ani", adecă dela 1770—1805.

(*acelaş dosar, fila 70*)

Locuitorii din Copceag, ţin. Benderului, se plîngeau protopopului despre unul din cei doi preoţi din sat că „părintele Vasile .. este numai cu numele de preut, fiindcă nu avem nici o nădăjduire la sfinţiea sa, atăt cu slujba la biserică, căt şi cu căutarea poporului, că este totul supus patimei beţii şi să află în urmări necinstitoare, întru care nu l-am mai putut suferi mai mult, să ne fii preut... păzeşte numai crăşma şi căte doo săptămăni nu vini acasă la sat aicea.." şi cerşesc hirotonia în preot a unui dascal Vasile Tomescu.

(*dosar nr 97/1814 pe 87 file*).

Un preot Gavriil fusese la Stodolna, ţin. Orhei, unde avea „casă dreaptă părinţască pe care am chironomisit-o..." ; dar la

1808 este mutat la satul Hărtop „rămăindu-mi casa dela Stodolna şi voind în mai multe rănduri a o rădica de acolo sau a o vinde, de către stăpânul moşăei sînt oprit, luându-mi casa întru a sa stăpânire, supt cuvânt că mutaţilor dela un sat la altul nu li s'ar cade a-şi tragi în stăpânire acaraturile sale, urmând pentru mine urmare întocma ca şi pentru fugari..".

(*dosar nr. 100/1814*).

Pentru satul Sîngera, ţin. Hotin, în 1814, la noua biserică, s-a hirotonisit, în locul răposatului preot Grigorie Holdevici, tînărul Nicolai Vatrici, născut în raiaua Hotinului, în satul Stavcenii, ficiorul preotului Alexie Vatrici.

(*dosar nr. 105/1814*).

La 1817 Octombrie s-a sfinţit biserica nouă, sf Nicolae, în locul celei vechi, din satul Puhoiu, ţin. Lăpuşnii; întrecînd cheltuelile, preotul Nicolae a mai adunat cu o condică 3284 lei.

(*dosar nr. 108/1814*).

Igumenul Tarasie al m-rii Hîrjauca se plîngea că în Iulie 1813, soldaţii din Ismail şi Bender au tăiat pădurea din jurul mănăstirii toată vara, fără voie şi fără nici o alegere, cît au vrut; în Noembrie au ars cărbuni şi au tăiat scînduri.

(*dosar nr. 112/1814*).

Un drept al bisericii sf. Dumitru din Orhei.

„Toţi tărgoveţii din tărgul Orheiului" scriu „Domnii stăpînitorii Moldavviei de mai înainte, zidind în tărgul Orheiului biserică în numele marelui mucenic Dimitrie, au afierosit acestui sfănt lăcaş locul tărgului precum şi alt loc din înpregiur, ca să fie venitul ce va eşi spre trebuincioasile următoarile cheltuele a înpodobirii bisericii, care afierosire o au făcut cu hrisov şi blăstăm înscrăs şi de arhiereii de atunce, ca în veci să nu să înstrăineză acest loc supt vre o stăpînire streină, precum s-au şi urmat nestrămutat stăpînirea sfăntului lăcaş păn la anul 1794. Cînd în vremea aceea, fiind Domnu Moldaviei Mihail Suţul vvd, au dat tărgul cu locul din înpregiur snpt stăpînirea răposatului

boer Iordache Ghica logofăt, înstreinând din stăpînire pe sfăntul lăcaș. Apoi în urmă găsîndu-să de către noi și luîndu-să acel hrisov dela locul unde au fost înstrăinat, în vreme Domnului Costandin Alexandru Ipsilant vvd. la anul 1799, am mersu toți târgoveții la Eș și am cerut giudecată cu acel hrisov, pentru ca să nu râmîe înstreinat sfîntul lăcaș de miluire Dumnilor de mai înnainte. De către boerii giudecători de atunce, în loc unde să-și afle sf. lăcaș îndestulare dreptății, s-au luat încă și acel hrisov din mîinele noastre și s-au dat răposatului Iancu Ghica, fiul răposatului logofăt Iordache Ghica, înstreinind pe sf. lăcaș din stăpînire.

Acum după vremi, răsîpindu-să biserica, cu toate că s'au meremetisit de iznoavă, dar încă catapitiazma și altile spre înpodobire ei nu s-au făcut, nefiind de unde, rămîind încă și cu sarcină de datorie, mai zidindu-să încă și alte trei sfinte biserici pe locul sf. lăcaș, cu nedejde că voind milostivnicul Dumnezeu după dreptate, ce în urmă cu vreme vom putea cîștiga, nu să va înstreina sf. lăcaș de miluire Domnilor..." *[aici e rupt originalul moldovenesc, și vom da partea finală în rezumat după o traducere rusească]*, „ca biserica să nu piardă miluirea, ce prin hrisoave i s-a dat, ca să aibă venit, cu care să poată întîmpina cheltuelile și să se poată plăti de datorie. Că din ciasul ce Pronia dumnezeiască a scos de supt stăpînire păgînească această provincie și s-a alăturat" la imperiul rusesc, „au răsărit oare soarile dreptăți" ; deci mitropolitul să „scoată pe toți din întunerec la lumină" șisă mijlociască pentru înapoierea acestui loc al orașului către sf. biserică.

(*dosar nr. 103/1814*)

Tot biserica sf. Dumitru din Orhei, prin preotul său Toma Harghel, își dăduse la 1798 jumătatea sa de vad de moară, pe apa Vaticiului, în stăpînirea căminarului Grigoraș Rășcanu, care se obligă în schimb a da bisericii anual cîte două chile grîu și 2 de popușoi. Dar vreme de 16 ani „nici un fir de păini pără acum n-au urmat a da bisericii, care să află cu totul lipsită de cele trebuincioasă spre împodobire ei, și acum, după oareșcare merement ce s'au făcut, am îndatorit cu cătiva bani..", scrie epitropul Vasile Teodor.

(*dosar nr. 113/1814*)

Căsătorie zdruncinată.

Manolache Costin, scriitor moldovenesc în Dicasterie şi fiul protopopului Stăvărache din Chişinău dă o asemenea jalobă la 1814 : „Luînd eu în cununie, după lege, pe Elena, fiica răposatului Costandin psalt de aicea, din Chişinău, după multa silinţa răposatului, puind pe unii şi pe alţii la mijloc, ca să facă această însoţire, dînd şi izvod pentru zestre, pe care izvod tatăl meu, protopopul Stăvărachi în douî rînduri l-au lepădat, întăi răposatului şi al doilea lui Lefter, frăţîni-său, pentru neînvoire, şi neputîndu-ne apăra de ceice sta la mijloc, neavînd odihnă, nici la Dicasterie, nici acasi, nici pin tîrg, de supărările lui Lefter şi a altor feţă, apoi în anul trecut 1813, Oct. 5 zile, s-au făcut nunta cu multă cheltuială şi arăta o unire prea plăcută. Şi nu după multă vreme au intrat la mijloc o babă, anume Ilinca, tot de aicea, au prins a smomi nevasta prin a cui îndemnuri, eu nu am nici o ştiinţă, pănă au plecat-o la fapte răli de curvie, după cum singură arată de bunăvoe prin tacrirul ce au dat către părintele protopopul Gheorghe Batco. Şi eu altă nimică n-aş fi ştiut decît găsind în casă o hîrtie cu multe burueni, pentru care făcîndu-i întrebare ce sint acelea, iară ea pe rînd au prins a le arăta : cu care iara învăţată ca să-mi afumi straile, altele să aprindă în casă atît la mine cum şi la tatăl meu, iară ea să fugă afară, cu altele să presări prin casă, şi unele să-m de în băutură, şi mai la urmă să-m de şi în bucate un felu ce este galbăn într'o deosăbită hârtii, cari burueni toate sunt faţă. Şi să vede că toată curgerea pricinii este dela naşul său Lefter, făcându-ş casa de votru... Pentru aceasta cu lacrămi cad la mila î. p. s. voastre să fiu pus la cale după ponturile Pravilii : cu stricătorii de casă, cu votrii, ce mi-au votrit soţiea, cu omorîtorii pruncului [lepădat], şi cu vrăjmăşiia soţii mele, ce au purtat asupra vieţii mele, şi să fiu desăvărşit despărţit de dînsa...“.

Şi de aici au pornit cercetări, înfăţişeri, declaraţii şi cîtă trudă, cu desvăluiri sufleteşti interesante şi pentru obştia de azi. Şoţul a decedat între timp; pîrîta soţie a fost trimisă la mănăstire.

(*dosar 116/1814 pe 84 file*).

Const. N. Tomescu

Moldova şi Basarabia 1807—1817.

Am despicat, în istoria moldovenismului, o felie de zece ani: 1807-1817, adică 5 ani înainte de 1812 şi 5 ani după această dată. Şi mi-am propus ca orice act ce mi-ar ajunge în mînă din această decadă să-l supun unei amănunţite analize după metode moderne, formulînd şi cuvenitele încheieri sintetice.

Unde, la urma urmei, voiu ajunge voiu vedea; unde tind de fiecare dată să ajung este la încheieri parţiale trase din date nediscutate şi nediscutabile, adică întemeiate pe fapte pozitive stabilite cu exactitate matematecă.

Astfel, am reconstituit, sub înfăţişare modernă, „*Regimul vamal*„ dela 1 Februarie 1807 pînă la 31 Iulie 1808 după un act din 1807 (Viaţa Basarabiei, anul I, No. 11, pag. 31-46), „*Intâiul Divan şi Divanul Judecătoresc*“ după două acte: unul din 1810 şi altul din 1811 (Viaţa Basarabiei, anul II, No. 2, pag. 91 — 102; „*Boerii, treptele boereşti şi slujbele îndeplinite*“ în special după două acte: unul din 1810 şi altul din 1817 (Viaţa Basarabiei, anul II, No. 4-5, pag. 277-284; No. 6, pag. 331-339; No. 7, pag. 403-409; No. 10, pag. 571-579).

Preocuparea mea fiind, însă, cu caracter oarecum istoric, iar „Viaţa Basarabiei“ fiind o revistă de cultură generală cu caracter mai mult de actualitate, dela o bucată de vreme m'am simţit străin între colaboratorii acestei revisfe şi m'am oprit în drum.

Primesc cu bucurie invitaţiunea d-lui C. N. Tomescu, profesor universitar, ca această a mea preocupare s'o continuu de azi înainte la „Arhivele Basarabiei“, revistă de *istorie* şi geografie, deci unde colaborează personalităţi şi persoane, între cari să nu mă simt, sau mai bine cari să nu mă simtă aşa de străin.

De astă dată mă folosesc de „Catagrafia Basarabiei din 1817: 1. Ţănutul Hotinului“ (broşura d-lui C. N. Tomescu, Chişinău, Tipografia eparhială „Cartea Românească,“ 1928), luată şi ea după „Lămurită catagrafie di numărul tuturor lăcuitorilor cu osebire treptelor“ din 10 August 1817 (dosarul Departamentului I al Administraţiei Oblastiei Basarabiei din 1817, No. 26, partea 3-a pe 333 file)

După acest act, am întocmit cu privire la *judeţul Hotin* în 1817, trei tablouri: primul se referă la *averea nemişcătoare*, iar al doilea şi al treilea la *poporaţie*.

Facem loc tablourilor, după cari vor urma şi cuvenitele încheierii trase din ele.

TABLOUL

de numele satelor şi starea lor ; de numele ocoalelor ; de suprafaţa moşiilor pînului moşier cît şi ale preuţilor,

Numărul curent	NUMELE SATULUI	NUMELE OCOLULUI	Suprafaţa moşiei în cum e fo			
			fânaţ	loc de arat	imaş stăpânesc	apărătură
1	2	3	4	5	6	7
1	Anadolu	Ghilavăţul	50	140	.	.
2	Babinii	Nistru de sus	450	480	.	170
3	Balamuteuca	Raşcovul	60	150	.	.
4	Balăsăneşti	Prutu de gios	350	250	.	170
5	Bădragii	Prutu de gios	600	650	.	5
6	Bălcăuţăi de gios	Mijlocul	450	300	300	10
7	Bălcăuţăi de sus	Ghilavăţul	650	350	.	.
8	Bârlădianul	Ciuhuru	200	150	100	130
9	Bărnova de gios	Nistru de gios	350	400	.	100
10	Bărnova de sus	Nistru de sus	360	400	.	50
11	Berestiea	Ghilavăţul	400	340	.	10
12	Beşănăuţăi	Mijlocul	930	600	1000	400
13	Bilauţăi	Ghilavăţul	280	460	.	12
14	Bocicăuţăi	Raşcovul	150	200	.	280
15	Brănzănii	Prutu de gios	600	800	200	100
16	Bricenii-târgu	Ciuhuru	250	250	.	.
17	Bulboca	Ciuhuru	180	190	.	60
18	Burduvul	Nistru de sus	300	200	.	40
19	Burlăneştii	Prutu de gios	400	250	.	105
20	Buzoviţa	Nistru de sus	350	450	.	200
21	Capelauca	Ghilavăţul	600	140	.	.
22	Caracuşenii	Mijlocul	1200	1000	1100	1100
	moşia stearpă Trestienii		320	430	.	250
23	Carcalău	Nistru de gios	450	600	.	100
24	Căşla lui Bechir	Ciuhuru	200	120	.	.
25	Căşla Chiurtului	Ciuhuru	160	120	.	.
26	Căşla Ciolacului	Mijlocul	1500	100	2500	50
27	Căşla Giamgiului	Mijlocul	1500	200	1500	10
28	Căşla lui Negim	Nistru de sus	1600	300	700	.
29	Căşla lui Sali	Prutu de sus	100	121	.	39

No. 1.

în fălci după cum e folosită; de acareturile aducătoare de folos atît ale stă-ale locuitorilor şi ale jidovilor.

fălci după losită		ACARETURILE ADUCĂTOARE DE FOLOS																
		ale stăpînului moşier							ale preuţilor			ale locuitorilor				ale jidovilor			
imaş al satului	total	bălţi cu peşte şi stuh	iazuri cu peşte	iazuri fără peşte	livezi	mori	velniţe	v i i	iazuri cu peşte	livezi	mori	iazuri cu peşte	iazuri fără peşte	livezi	mori	iazuri fără peşte	livezi	mori	Starea
8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27
40	230	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	3
100	1200	.	.	.	2	.	.	.	.	.	.	.	.	30	5	.	.	.	2
70	280	.	.	.	.	.	.	.	.	.	1	.	.	.	1	.	.	.	3
180	950	.	.	1	.	1	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	2
800	2055	.	.	.	.	1	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	1
350	1410	.	1	.	.	1	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	2
600	1600	.	.	.	1	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	2
120	700	.	.	.	.	1	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	2
150	1000	.	.	.	1	1	.	.	.	.	.	.	.	5	.	.	.	.	2
300	1110	.	.	.	.	2	.	.	.	.	.	.	.	.	1	.	.	.	2
215	965	.	1	.	4	1	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	2
700	3630	.	.	1	.	1	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	1
200	952	.	.	1	1	1	.	.	.	.	.	.	.	5	.	.	.	.	2
20	650	.	.	.	6	5	.	.	.	1	.	.	.	22	2	.	2	.	2
800	2500	.	.	2	3	2	.	.	.	.	.	.	.	.	1	.	.	.	1
400	900	.	3	.	.	3	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	3
150	580	.	1	.	.	1	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	2
60	600	.	.	.	2	.	.	.	.	.	.	.	.	16	.	.	.	.	2
340	1095	.	.	1	.	1	.	.	.	.	.	.	.	.	1	.	.	.	1
200	1200	.	.	.	2	1	.	.	.	.	.	.	.	10	1	.	.	.	2
250	990	.	.	.	.	1	.	.	.	.	2	.	.	.	.	.	.	.	3
1900	6300	.	.	2	.	2	.	.	.	.	.	.	1	.	1	.	.	.	1
.	1000	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	
250	1400	.	.	.	4	.	.	.	.	.	.	.	.	18	.	.	.	.	2
180	500	.	1	.	.	1	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	2
140	420	.	1	.	.	1	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	2
.	4150	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	3
300	3510	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	2
300	2900	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	3
130	390	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	3

1	2	3	4	5	6	7
30	Cerlina	Prutu de sus	470	400	175	116
31	Chelmeştii	Nistru de sus	1200	400	300	80
32	Ciabrău	Prutu de sus	650	150	60	.
33	Cipănosul	Raşcovul	120	200	.	320
34	Cipilănţăi	Ciuhuru	400	300	.	150
35	Clişcăuţăi	Raşcovul	600	800	.	600
36	Clocuşna	Nistru de gios	500	300	.	150
37	Cobălcenii	Nistru de gios	550	500	.	500
38	Colincăuţăi	Raşcovul	500	700	.	800
39	Corestăuţăi	Ciuhuru	450	300	170	40
40	Corjăuţei	Prutu de gios	550	500	.	200
	moşia Lopatinţi		750	300	.	.
41	Cormanii	Nistru de gios	100	300	.	140
42	Corpaciu	Prutu de gios	530	370	.	7
43	Costeştii	Prutu de gios	.	56	.	.
44	Costicenii	Prutu de sus	530	600	.	65
45	Coşulenii	Prutu de sus	150	150	.	2
46	Cotela	Mijlocul	400	500	.	300
47	Coteleu	Prutu de sus	580	500	.	20
48	Cotiujănii	Mijlocul	1400	700	1500	1000
49	Crăstineştii	Ghilavăţul	400	360	.	.
50	Criva	Prutu de sus	240	280	.	32
51	Cruhlicul	Ghilavăţul	320	420	.	.
52	Cuconeştii	Prutu de gios	300	250	150	.
53	Culicăuţăi	Mijlocul	250	250	.	30
54	Culişăuca	Nistru de gios	120	240	.	100
55	Cumarău	Nistru de sus	560	600	.	500
56	Cupcinii	Ciuhuru	600	400	200	50
57	Dăncăuţăi	Ghilavăţul	430	115	.	218
58	Dăngenii	Ciuhuru	150	100	.	40
59	Dărăbanii	Ghilavăţul	45	55	.	150
60	Dolinenii	Ghilavăţul	264	350	.	.
61	Doljocul	Ghilavăţul	450	300	.	.
62	Ediniţa	Mijlocul	900	750	850	400
63	Enăuţăi	Nistru de sus	420	500	.	600
64	Feteştii	Prutu de gios	350	320	.	50
65	Forosna	Ghilavăţul	500	250	.	40
66	Ghenăuţăi	Ghilavăţul	192	390	.	.
67	Ghergheuţăi	Raşcovul	150	100	.	150
68	Ghilavăţul	Prutu de gios	400	480	.	.
69	Ghiiişăuca	Nistru de gios	250	300	.	350

8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27
350	1511	.	2	.	.	3	.	.	.	1	.	.	.	3	.	.	.	.	1
300	2280	.	.	2	.	2	.	.	.	.	.	.	.	1	1	.	.	.	2
250	1110	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	2
20	660	.	.	.	1	3	.	.	.	1	.	.	.	12	6	.	.	.	3
400	1250	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	1
200	2200	.	.	.	6	27	.	.	.	1	.	.	.	67	2	.	4	2	2
350	1300	.	2	.	.	2	.	.	.	2	.	.	.	6	.	.	.	.	2
250	1800	.	.	.	2	1	.	.	.	.	.	.	.	39	.	.	.	.	2
180	2180	.	.	.	8	3	.	.	.	3	1	.	.	82	7	.	.	.	2
330	1290	.	2	.	1	1	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	2
350	1600	.	1	.	1	1	.	.	.	2	.	.	.	.	.	.	.	.	1
.	1050	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
60	600	.	.	.	.	1	.	.	.	.	.	.	.	6	.	.	.	.	2
370	1277	.	.	.	.	1	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	1
184	240	.	.	.	.	2	.	.	.	.	.	.	.	.	1	.	.	.	3
300	1495	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	9	.	.	.	2
195	497	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	2
400	1400	.	.	1	.	1	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	2
500	1600	.	1	.	4	1	.	.	.	.	.	.	.	9	.	.	.	.	1
600	5200	.	1	3	.	4	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	1
300	1060	.	.	.	1	.	.	.	.	1	.	.	.	22	.	.	.	.	2
200	752	3	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	2
160	900	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	2
300	1000	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	1
150	680	.	1	.	.	1	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	3
140	600	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	2
220	1880	.	.	.	.	4	.	.	.	2	1	.	.	30	.	.	.	.	2
350	1600	.	1	.	.	1	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	2
80	843	.	.	.	7	.	.	.	.	.	.	.	.	2	.	.	.	.	3
120	410	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	2
60	310	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	3
300	914	.	.	.	.	.	.	.	3	2	.	3	.	29	1	.	.	.	2
150	900	.	.	.	1	.	.	.	.	.	.	.	.	3	.	.	.	.	2
800	3700	.	.	2	.	1	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	2
400	1920	.	.	.	.	3	.	.	.	.	.	.	.	27	.	.	.	1	2
210	930	.	.	.	.	.	.	.	.	.	1	.	.	1	.	.	.	.	2
100	890	.	1	.	2	1	.	.	.	.	.	.	.	4	.	.	.	.	2
206	788	.	.	.	1	.	.	.	.	2	.	.	.	30	.	.	.	.	2
20	420	.	.	.	.	1	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	3
250	1130	.	.	.	.	2	.	.	.	.	.	.	.	2	.	.	.	.	2
200	1100	.	.	.	1	.	.	.	.	.	.	.	.	16	.	.	.	.	2

1	2	3	4	5	6	7
70	Grămeştii	Prutu de gios	.	.	900	20
71	Grozăniţa	Raşcovul	180	320	.	600
72	Hădărăuţăi	Ciuhuru	500	300	.	50
73	Hăjdău	Ghilavăţul	320	300	.	40
74	Hincăuţăi	Ciuhuru	350	250	.	150
75	Hlina	Prutu de gios	300	350	200	60
76	Hlinoea	Mijlocul	1600	600	1600	100
77	Horodişte	Prutu de gios	350	300	.	10
78	Hrenăuţăi	Ciuhuru	150	120	.	300
79	Hrimancăuţăi	Ciuhuru	880	1100	.	1000
80	Hrubna	Ciuhuru	.	.	.	.
81	Hruşavăţul	Nistru de gios	420	420	.	30
82	Hurghineştii	Mijlocul	900	700	350	150
83	Larga	Mijlocul	1600	1900	1100	.
84	Lencăuţăi	Nistru de sus	1000	400	300	.
85	Lipcanii-târgu	Prutu de gios	900	450	450	80
86	Lipnicul	Nistru de gios	400	400	.	200
87	Lomacinţa	Nistru de gios	400	450	.	1000
88	Macareuca	Nistru de sus	30	120	.	10
89	Marcăuţăi	Mijlocul	500	400	700	20
90	Marşăniţa	Prutu de sus	675	900	.	120
91	Mălineştii	Prutu de sus	244	80	.	15
92	Măliniţa	Raşcovul	250	550	.	400
93	Mămăliga	Prutu de sus	340	760	.	90
94	Măndăcăuţăi	Ciuhuru	600	500	400	120
95	Mihalcău	Nistru de gios	.	500	400	400
96	Mihălăşenii	Ciuhuru	300	350	150	50
97	Mihorenii	Nistru de sus	120	160	.	80
98	Molodova	Nistru de sus	460	500	.	140
99	Moşăneţul	Nistru de sus	750	360	.	.
100	Nădăbăuţăi	Raşcovul	400	450	.	350
101	Năslavce	Nistru de gios	700	600	.	150
102	Negriniţa	Prutu de sus	700	400	.	70
103	Nisfoea	Prutu de sus	400	265	.	.
104	Nilipăuţăi	Mijlocul	660	300	620	.
105	Niporotova	Nistru de gios	250	400	.	700
106	Novasuliţa de gios	Mijlocul	680	500	470	500
107	Novasuliţa de sus	Prutu de sus	500	300	30	20
108	Ocniţa	Ciuhuru	500	550	.	300
109	Ojovul	Nistru de gios	200	300	.	550
110	Onutul	Raşcovul	50	200	.	40

8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27
.	920	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	3
50	1150	.	.	.	4	1	.	.	.	2	1	.	.	43	1	.	.	.	2
400	1250	.	2	.	.	2	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	1
120	780	.	.	.	1	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	2
300	1050	.	1	.	.	1	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	1
250	1160	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	2
1000	4900	.	1	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	1
300	960	.	.	2	.	2	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	1
100	670	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	2
950	3930	.	.	2	1	1	.	.	.	.	.	.	.	4	.	.	.	.	1
.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	1
100	970	.	.	.	2	1	.	.	.	.	.	.	.	30	.	.	.	.	2
600	2700	.	.	1	.	1	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	2
2400	7000	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	1
250	1950	.	.	.	1	3	.	.	.	.	.	.	.	5	.	.	.	.	2
600	2480	.	.	.	.	.	.	.	.	.	2	.	.	.	.	2	.	.	3
200	1200	.	.	.	.	.	.	.	.	2	.	.	.	.	.	.	.	.	2
150	2000	.	.	.	1	8	.	.	.	.	.	.	.	29	.	.	.	.	2
90	250	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	3
300	1920	.	1	.	.	1	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	2
400	2095	.	1	.	.	1	.	.	.	.	1	.	.	47	1	.	.	.	1
171	510	.	.	.	1	.	.	.	.	.	.	.	.	11	.	.	.	.	2
100	1300	.	.	.	4	.	.	.	.	.	.	.	.	57	.	.	.	.	2
160	1350	2	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	1
600	2220	.	1	.	.	1	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	1
100	1400	.	.	.	2	.	.	.	.	.	.	.	.	24	3	.	.	.	2
250	1100	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	3	.	.	.	.	1
120	480	.	.	.	1	3	.	.	.	.	.	.	.	10	.	.	.	.	2
100	1200	.	.	.	.	5	.	.	.	.	.	.	.	.	4	.	.	.	2
300	1410	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	2
100	1300	.	.	2	25	2	.	.	.	1	.	.	.	42	.	.	.	.	2
200	1650	.	.	.	2	12	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	2
200	1370	2	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	1	.	.	.	1
280	945	.	.	.	1	.	.	.	.	.	.	.	.	3	.	.	.	.	2
350	1930	.	2	.	.	2	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	3
150	1500	.	.	.	.	1	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	2	2
480	2630	.	.	1	2	1	.	.	.	.	.	.	.	6	.	.	.	1	2
220	1070	.	.	.	1	1	.	.	.	.	.	.	.	4	.	.	.	.	2
750	2100	.	3	.	.	2	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	1
150	1200	.	.	.	.	3	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	2
80	370	.	.	.	.	1	.	.	.	.	.	.	.	11	.	.	.	.	3

1	2	3	4	5	6	7
111	Otacii	Raşcovul	80	200	.	.
112	Otacile [şi Răsteu]	Nistru de sus	.	.	.	.
113	Parcova	Ciuhuru	650	500	.	70
114	Paustova	Nistru gios	300	100	.	10
115	Pălade	Ciuhuru	250	150	180	100
116	Părcăuţăi	Nistru de sus	800	300	.	25
117	Păşcăuţăi	Ghilavăţul	46	270	.	.
	moşia Vorniceni		170	135	.	.
			1030	.	.	.
118	Peririta	Prutu de gios	450	600	.	350
119	Piribicăuţăi	Raşcovul	450	700	.	470
120	Pociumbăuţăi	Ciuhuru	350	240	.	30
121	Pociumbenii	Ciuhuru	350	250	100	50
122	Poiana	Raşcovul	.	.	.	.
123	Prihorod	Raşeovul	200	350	.	400
124	Purcelianca[şiZabriceni]	Ciuhuru	1800	700	600	200
125	Raşcovul	Raşcovul	250	300	.	300
126	Răchitna	Ghilavăţul	270	340	.	.
127	Răngaciul	Ghilavăţul	800	380	.	40
128	Răsteu [şi Otacile]	Nistru de sus	400	480	.	80
129	Rătunda	Mijlocul	600	350	.	300
130	Răvcăuţăi	Ghilavăţul	10[illegible]	200	.	.
131	Rohotin	Raşcovul	100	150	.	400
132	Romancăuţăi	Nistru de gios	4[illegible]0	450	.	20
133	Rosuşănii	Mijlocul	550	250	.	580
134	Rucşănul	Raşcovul	500	650	.	250
135	Rujaviniţa	Raşcovul	450	700	.	1000
136	Rusănii	Ciuhuru	750	180	.	850
137	Săcurenii	Nistru de gios	600	550	.	400
138	Săliştea	Nistru de sus	450	700	.	280
139	Săncăuţăi	Ghilavăţul	350	400	.	.
140	Săngerul	Ghilavăţul	150	200	.	.
141	Slobozia Dumenii	Prutu de gios	420	240	.	140
142	Stălineştii	Prutu de sus	370	180	80	.
143	Stăncenii	Ghilavăţul	610	270	.	.
144	Stroeştii	Ghilavăţul	300	300	.	30
145	Şăbutiniţa	Nistru de gios	400	550	.	900
146	Şălăuţăi	Raşcovul	150	250	.	350
147	Şărăuţăi de gios	Prutu de gios	400	350	.	200
148	Şărăuţăi de sus	Raşcovul	360	800	.	800
149	Şărbaca	Prutu de gios	400	100	.	.

8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27
70	350	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	3
.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	2
550	1770	.	1	.	.	1	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	1
200	610	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	2
120	800	.	2	.	.	2	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	2
200	1325	.	.	.	.	.	.	.	.	1	.	.	.	.	.	.	.	.	3
180	496	.	.	.	2	.	.	.	.	.	.	.	.	9	.	.	.	.	3
30	335	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
.	1030	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
700	2100	.	.	3	.	3	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	1
80	1700	.	.	.	6	.	.	.	.	1	.	.	.	33	.	.	.	.	2
300	920	.	1	.	.	1	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	1
400	1150	.	1	.	.	2	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	1
.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	3
50	1000	.	.	.	.	.	1	.	.	2	.	.	.	5	.	.	.	3	3
500	3800	.	3	.	7	.	.	.	.	.	.	4	.	.	.	.	.	.	1
50	900	.	.	.	3	12	.	.	.	.	.	.	.	23	.	.	.	.	2
150	760	.	.	1	.	1	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	3
480	1700	.	3	.	1	3	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	1
220	1180	.	.	.	.	3	.	.	.	6	.	.	.	.	.	.	.	3	2
450	1700	.	1	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	1
800	1100	.	.	.	1	1	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	3
250	900	.	.	.	2	3	.	.	.	7	.	.	.	3	.	.	.	.	2
120	990	.	2	1	.	2	.	.	.	.	.	.	.	34	.	.	.	.	2
500	1880	.	.	.	.	1	.	.	.	.	.	.	.	4	.	.	.	.	2
200	1600	.	.	.	13	2	.	.	.	2	.	.	.	20	.	.	.	1	2
120	2270	.	.	.	1	1	.	.	.	?	.	.	.	53	.	.	.	.	2
300	2080	.	.	.	.	.	.	1	1	.	.	.	.	.	.	.	.	.	1
350	1900	.	.	.	.	.	.	2	.	.	.	.	.	12	.	.	.	1	2
100	1530	.	.	.	5	.	.	3	.	.	.	.	.	34	2	.	.	.	2
100	850	.	.	1	.	.	.	2	.	.	.	.	.	.	1	.	.	.	2
120	470	.	.	1	1	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	3
.	800	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	3
80	710	.	.	.	1	.	.	.	.	1	.	.	.	3	.	.	.	.	2
250	1130	.	.	.	.	1	.	.	1	.	.	.	.	16	.	.	.	.	2
180	810	.	.	.	.	1	.	.	.	.	.	.	.	.	1	.	.	.	2
150	2000	.	.	.	.	1	.	.	.	.	.	.	.	26	.	.	.	.	2
40	890	.	.	.	4	7	.	.	.	.	.	.	.	43	5	.	.	.	2
350	1300	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	1
160	2120	.	.	2	4	2	.	.	.	.	.	.	.	46	4	.	.	.	2
400	900	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	2

1	2	3	4	5	6	7
150	Şărbicenii	Nistru de gios	457	500	.	800
151	Şărbiniţa	Ghilavăţul	420	250	.	.
152	Şăscănţăi	Ghilavăţul	170	250	.	.
153	Şendrenii	Prutu de sus	330	210	.	230
154	Tăbani	Mijlocul	350	100	.	100
155	Tărăsăuţăi	Prutu de sus	700	775	.	4
156	Tărnova	Mijlocul	1100	900	.	100
157	Teredna	Prutu de gios	500	400	300	30
158	Tiţcani	Prutu de gios	.	.	600	30
159	Trebisăuţăi	Ciuhuru	200	260	.	200
160	Trinca	Mijlocul	400	650	450	200
161	Tulburenii	Ghilavăţul	350	200	100	.
162	Vancicăuţăi	Prutu de sus	460	440	.	70
163	Varaticul	Prutu de gios	420	370	.	.
164	Varticăuţăi	Mijlocul	720	400	600	.
165	Vasăleu	Nistru de gios	300	480	.	.
166	Vascăuţăi	Ciuhuru	900	660	120	600
167	Vărnoviţa	Nistru de sus	60	200	.	500
168	Văzdăuţăi	Nistru de gios	450	500	.	10
169	Viişoara	Prutu de gios	300	180	.	50
	moşiea stearpă Bogdăneşti		500	500	.	.
170	Vitreanca	Nistru de gios	250	300	.	200
171	Volcineţul	Nistru de sus	300	200	.	120
172	Voloşcovul	Nistru de gios	180	300	.	200
173	Zaluciea	Prutu de sus	400	350	100	.
	sălişţea veche Picicul		400	350	100	.
174	Zaruţănii	Raşcovul	250	350	.	120
			80193	66572	21805	30695

8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27
200	1957	.	.	2	4	2	.	.	.	.	.	.	.	15	.	.	.	.	2
100	770	.	1	.	1	.	.	.	.	.	.	.	.	2	.	.	.	.	3
100	520	.	1	.	.	1	.	.	.	.	.	.	.	3	.	.	.	.	2
200	970	2	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	2	.	.	.	1
450	1000	.	1	.	.	1	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	2
385	1864	.	3	.	2	3	.	.	.	.	.	.	.	3	1	.	.	.	2
700	2800	.	3	.	.	3	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	1
400	1630	.	2	.	2	.	.	1	.	.	.	.	.	6	.	.	.	.	1
.	630	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	2
250	910	.	2	.	.	2	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	2
370	2070	.	1	.	.	1	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	2
.	650	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	2
586	1556	.	.	.	.	1	.	.	.	.	.	.	.	.	1	.	.	.	1
450	1240	.	.	3	.	3	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	1
360	2080	.	.	1	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	3
120	900	.	.	.	.	25	.	.	.	.	.	.	.	.	1	.	.	.	2
400	2680	.	3	.	1	1	.	.	.	.	.	3	.	7	.	.	.	.	1
100	860	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	3
400	1360	.	2	.	2	2	.	.	.	1	.	.	.	12	.	.	.	.	2
160	690	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	1
.	1000	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
150	900	.	.	.	2	2	.	.	.	.	.	.	.	5	1	.	.	.	2
130	750	.	1	.	.	1	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	2
120	800	.	.	2	5	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	2
350	1200	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	1
350	1200	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	5	.	.	.	.
100	820	.	.	.	2	.	.	.	.	2	.	.	.	40	.	.	.	.	2
49202	**248467**	**9**	**68**	**41**	**184**	**257**	**1**	**1**	**5**	**34**	**14**	**10**	**2**	**1273**	**97**	**2**	**6**	**15**	

TABLOUL

de numele şi pronumele stăpînului sau stăpînilor moşiei pe sate; locuitori sta

Numărul curent	Numele şi pronumele stăpînului sau stăpînilor moşieri; starea lor. A=supus austriecesc; Bas=di aice, din Basarabia; Buc=din Bucovina; M=din Moldaviea; O=de supt stăpînirea otomanicească; U=din Movilău de peste Nistru, din Ucraina.	Tagma		
		preuţi	văduvele lor	diaconi
1	2	3	4	5
1	Sturza Iancul, spătar	—	—	—
2	Buici, gheneral	2	—	—
3	1/2, Canta Iordachi, logofăt	2	1	—
4	Bălşeşti, boerii [M]	2	—	—
5	Ciure Tudorachi, căminar [M] şi alţi răzăşi [U]	2	—	—
6	Cheşiul Ioan, stolnic	1	1	—
7	Grigoriu Gheorghe, pomeşcic	1	—	—
8	Sturza Iancul, spătar	1	—	—
9	Zoea Ioan, neguţător [U]	2	—	—
10	Bălşăşti, boerii [M]	1	—	—
11	Tomuliţăşti, pomeşcici	1	1	—
12	Bălşăşti, boerii [M]	1	—	—
13	răzăşască	1	—	—
14	Pruncul, căminar şi Teodosiu Sandu, titular sovetnic	1	—	—
15	Sturza, gheneralul, clironomii	2	1	—
16	Rosăt Iordache, visternic [M]	2	—	—
17	1/2, Cazămir Ioan şi Filodor Iancu, pomeşcici	1	1	—
18	Lazu Enacachi, pomeşcic [Bas]	1	—	—
19	Bălşăşti, boerii [M]	2	—	—
20	Cantacuzino Iordachi, cneaz	2	—	—
21	Crupenschi, colejschi sovetnic	3	—	—
22	Ciure Tudorachi, căminar [M]	2	—	—
23	Rosăt Vasile, spătar [Bas]	2	—	
24	Rosăt Neculai, agă [M]	—	—	—
25	Rosăt Neculai, agă [M]	—	—	—
26	Milu Iordache, nadvornoi sovetnic	—	—	—
27	Rosăt Neculai, agă [M]	1	—	—
28	Canta Iordachi, logofăt [M]	—	—	—
29	Ciure Tudorachi, căminar [M]	2	1	—

No. 2

de tagma bisericească; de mazili; de ruptaşi; de tîrgoveţi; şi de rea de jos.

bisericească				Mazili		Ruptaşi	Tîrgoveţi					Locuitori starea de gios				Total	
							Armeni			Crestini							
dascali	văduvele lor	pomonari	văduve e lor	gospodari	văduvele lor	gospodari	preuţi	gospodari	văduvele lor	gospodari	burlaci	gospodari	văduvele lor	burlaci şi argaţi	ertaţi	femei	bărbaţi
6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	30	3	6	3	3	39
1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	108	6	7	2	6	121
2	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	116	10	19	4	12	144
2	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	101	1	16	—	1	122
2	—	1	—	2	—	—	—	—	—	—	—	71	6	14	2	6	94
1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	56	10	13	1	11	73
1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	70	6	20	—	6	93
1	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	29	2	1	—	2	33
2	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	104	3	14	3	3	126
1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	121	13	24	5	13	153
1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	66	8	18	4	9	91
1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	77	10	7	—	10	87
1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	85	9	28	3	9	119
1	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	93	10	13	7	11	116
2	—	1	—	—	—	1	—	—	—	—	—	130	17	42	—	18	178
1	—	1	—	4	—	—	1	7	1	24	11	86	20	14	10	21	161
1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	43	2	8	1	3	55
2	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	63	12	7	3	12	77
1	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	75	7	15	2	8	96
1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	116	3	11	6	3	137
1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	113	13	35	5	13	158
2	—	1	—	—	—	3	—	—	—	—	—	155	15	24	9	15	196
1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	116	11	21	5	11	146
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	30	3	—	4	4	65
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	31	1	—	4	1	35
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	13	—	1	7	1	20
1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	75	15	25	—	15	103
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	30	3	—	4	4	65
1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	103	16	21	3	17	131

1	2	3	4	5
30	răzăşască	2	1	—
31	Sturzeşti, boerii [M]	1	1	—
32	1/2, Sfîntul Sava, mănăstire [M]; 1/, Jora Dumitrache, spătar [M]	1	—	—
33	Dumitriu Iordache, pomeşcic	1	—	—
34	Sturza Iancu, spătar	1	1	—
35	Golăea, mănăstire [M]	2	—	—
36	Golăea, mănăstire [M]	2	1	—
37	Fliondoreştii [Buc]	2	1	—
38	Slatina, mănăstire [M]	3	—	—
39	Catargiu Panaite, pomeşcic	1	1	—
40	1/2, partea de sus, Crupenschi Matei, colejschi sovetnic; 1/2, partea de gios, Ralea Zamfirache, căminar	2	1	—
41	Rosăt Vasile, spătar	1	—	—
42	Ciure Tudorachi, căminar [M]	1	1	—
43	Cuza Arghiri, spătar [M]	1	—	—
44	Ciure Tudorachi, căminar şi Holbăneştii [M] şi alţi răzăşi	3	—	—
45	Rosăt Neculai, agă [M]	—	—	—
46	Ciure Tudorachi, căminar	1	—	—
47	Cazămireşti, boerii	2	—	—
48	Cazămireşti, boerii	3	—	—
49	1/2, Ciure Tudorachi, căminar [M]; 1/2, Hăjcdeu, porutcic	2	1	—
50	Ciure Tudorachi, căminar [M] şi Somorocova, maiorşă	1	1	—
51	Balş Teodor, vornic şi Sturza Săndulachi, hatman, [M] şi Răuci Mihalache cu neamurile sale [Buc]	1	1	—
52	Teodosiu Sandu, titular sovetnic	1	—	—
53	Bălşăşti, boerii [M]	1	—	—
54	Sturzăşti, boerii [M]	1	1	—
55	Mavrocordaţi, boerii [O]	2	1	—
56	Zoea Ioanu şi Galiţ Ioan, neguţători (U)	1	—	—
57	1/2, Hartman, comisioner; 1/2, Hermezău Mihai	1	—	—
58	Cetăţuea, mănăstire [M]	—	—	—
59	Crupenschi Matei, colejschi sovetnic	—	—	—
60	Balş Teodor Frideric [M]	2	—	—
61	Balş Teodor Frideric [M]	2	—	—
62	Mavrocordaţi, boerii [O]	2	—	—
63	Străşculeşti şi alţi răzăşi [Buc]	2	—	—
64	1/2, haznaua, 1/2 răzăşască	2	2	—
65	răzăşască	1	1	—

6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23
2	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	117	14	33	1	13	156
1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	126	13	27	3	14	160
1	—	1	—	—	-	—	—	—	—	—	—	73	7	23	1	7	100
2	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	48	6	6	2	7	60
3	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	86	8	21	6	9	118
3	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	227	37	67	19	37	396
2	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	100	13	11	3	14	119
2	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	151	15	11	6	16	175
2	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	248	42	53	13	42	320
1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	54	7	8	1	8	66
1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	157	13	29	4	14	194
1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	125	14	25	5	14	160
2	—	1	—	1	—	1	—	—	—	—	—	81	5	10	1	6	98
1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	65	11	31	2	11	101
2	—	1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	181	20	37	8	20	233
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	46	4	5	—	4	51
1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	71	8	12	5	8	91
1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	89	9	12	4	9	119
1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	142	22	24	9	22	180
1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	87	14	37	3	15	131
1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	73	3	16	5	4	97
															3	12	100
1	—	1	—	—	-	—	-	—	—	-	—	80	12	14			
1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	51	4	17	2	4	73
1	-	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	72	8	10	5	8	90
1	—	1	—	6	—	—	—	—	—	-	—	61	5	5	2	6	71
1	—	1	—	—	—	-	—	—	—	—	—	202	24	30	11	25	253
1	—	1	—	—	-	—	—	—	—	—	—	77	14	32	1	14	113
1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	88	14	11	1	14	103
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	16	4	1	—	4	17
—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	21	3	6	3	3	39
1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	111	23	35	8	23	158
1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	65	13	17	1	13	87
1	—	1	—	—	—		—	—	—	—	—	87	10	17	1	10	109
2	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	132	8	29	6	8	172
2	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	109	10	19	7	12	140
1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	71	15	25	3	17	102

1	2	3	4	5
66	Ciure Tudorachi, căminar, şi Morţun Iordachi [M] şi Bran Roman, postelnicel [Bas]	2	1	—
67	Neculce Ioan, spătar [M]	—	—	—
68	Cheşcu Ioan, stolnic, şi Iani Mihail [M]	3	—	—
69	1/2, haznaua; 1/2, Grigoriu Gheorghe, pomeşcic	1	—	—
70	Boloşănico Ioan cu neamurile lui	—	—	—
71	Pruncul, căminar, şi Teodosiu Sandu, titular sovetnic	2	—	—
72	Beii, bregadiri	1	—	—
73	1/2, haznaua; 1/2, Milu, nadvornic sovetnic	1	—	—
74	Loizu Gheorghe, stolnic	1	—	—
75	1/2, Ciure, căminar [M]; 1/2, Fliondoreşti [Buc]	1	—	—
76	Rosăt Neculai, aga [M]	2	1	—
77	Strezăscu Ioan, pomeşcic	1	—	—
78	Todereni, mănăstire [M]	—	—	—
79	Rosăt Iordachi, visternic [M]	2	—	—
80		—	—	—
81	1/2, Todereni, mănăstire [M]; 1/2, Botezatul Gheorghe, căpitan, şi alţi răzăşi [Bas]	1	1	—
82	Linevici, maior	1	—	—
83	Teodosiu Sandul, titular sovetnic	1	1	1
84	Clirosul [Buc]	1	1	—
85	Rosăt Neculai, agă [M]	2	—	—
86	Todereni, mănăstire [M]	2	1	—
87	Crupenschi Matei, colejschi sovetnic	1	1	—
88	haznaua	1	—	—
89	Cantacuzino Iordachi, cniaz	2	—	—
90	Sturza Iancul, spătar	2	—	—
91	Golăea, mănăstire [M]	1	1	—
92	Leoneşti şi Tomuleşti, pomeşcici	3	—	—
93	haznaua	2	—	—
94	1/2, Chiruş Costache, pomeşcic; 1/2, Filodor Iancu, pomeşcic	2	—	—
95	Crupenschi Matei, colejschi sovetnic	1	1	—
96	Cazămir Panaite, spătar	1	—	—
97	Tomuliţăşti, pomescici	1	—	—
98	Mavrocordaţi, boerii	1	1	—
99	1/2, Sturzăşti, boerii; 1/2, Ciure, căminar [M]	1	—	—
100	Bălşăşti, boerii [M]	1	—	—
101	Crupenschi Matei, colejschi sovetnic	2	—	—
102	Ciure Tudorachi, căminar [M]	2	1	—
103	Ciure Tudorachi, căminar [M]	1	—	—

6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23
2	—	1	—	—	—	—	—	—		—	—	161	19	33	1	18	200
—	—		—	—	—	—	—	—	—	—	—	26	2	3	—	2	29
1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	113	13	35	5	13	158
1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	60	11	8	2	11	73
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	6	6	—	—	—	12
1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	138	18	21	11	18	174
2	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	75	5	9	2	5	90
1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	85	9	28	3	9	119
—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	86	8	21	6	9	118
1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	44	7	10	1	7	58
1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	89	9	5	2	10	100
1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	58	9	21	—	9	82
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	27	2	2	—	2	29
1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	101	13	18	3	13	126
1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	15	3	—	—	3	17
2	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	121	5	11	—	6	138
1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	82	15	20	2	15	107
1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	210	23	41	14	24	270
1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	113	12	17	3	13	136
1	—	1	—	—	—	—	—	2	—	2	—	86	14	19	3	14	107
2	—	1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	82	5	8	2	6	98
1	—	1	—	—	—	1	—	—	—	—	—	152	6	10	7	7	173
1		1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	41	4	4	2	4	51
1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	69	8	9	1	8	73
2	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	94	32	26	2	32	127
1		1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	58	5	8	—	6	69
1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	146	20	33	6	20	190
1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	106	9	31	5	9	146
1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	67	9	15	6	9	92
1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	106	8	6	7	9	122
1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	44	2	12	2	2	61
1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	50	3	12	1	3	66
2	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	141	4	14	2	5	162
1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	72	7	20	1	7	96
2	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	129	26	45	6	26	184
1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	94	3	20	4	3	122
2	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	109	8	20	2	9	136
1	—	1	—	—	—	1	—	—	—	—	—	67	9	12	2	9	85

1	2	3	4	5
104	Rosăt Iordachi, visternic [M]	1	—	—
105	Bosăe Iordachi, sulger [M] şi alţi răzăşi	1	—	—
106	Căzămireşti, boeri	2	—	—
107	Sturza Iancul, spătar	1	—	—
108	Pruncul Enacache, căminar	2	—	—
109	Galiţ Ioan, Armanu Iohan, neguţători, şi alţi [Ú]	1	1	—
110	Donici Iordachi, sovetnic	—	—	—
111	Stamatiu Sandulache, paharnic [M]	1	—	—
112		—	—	—
113	Cetăţuea, mănăstire [M]	2	—	—
114	Docan Vasile, paharnic [M], Balaura, pestelnic	—	—	—
115	Cazămir Panaite, spătar	1	—	—
116	Bălşăşti, boerii [M]	1	1	—
117	răzăşască	2	—	—
118	Casandra, comisoaia	1	—	—
119	Tălpăscu şi alţi răzăşi	2	—	—
120	Rosăt Neculai, agă [M]	1	—	—
121	Rosăt Neculai, agă [M]	1	—	—
122		1	—	—
123	Linders, gheneral maior	1	1	—
124	Başotă Ioan, spătar	2	—	—
125	Sturza Iancul, spătar	1	—	—
126	Slatina, mănăstire [M]	3	1	—
127	Calmuţchi Mihălachi, ritmaister [M]	2	—	—
128	Rosăt Neculai, agă [M]	1	1	—
129	Cantacuzino Iordachi, cneazul	1	—	—
130	Slatina, mănăstire [M]	1	—	—
131	$^1{}_2$, Sturza Iancul, spătar; $^1/_2$, Proca Gheorghe, piatar, şi Costachi Talpă	2	—	—
132	Rosăt Vasile spătar	2	—	—
133	Cazămireştii, boerii, şi alţii	—	—	—
134	Bălşăşti, boerii [M]	2	—	—
135	Milu, nadvornoi sovetnic, şi alţi răzăşi	3	1	—
136	Teodosăe, pitar, cu alţi răzăşi	1	—	—
137	Catargiu, gheneral	2	—	—
138	$^1/_2$, Duca Gheorghe, pomeşcic [Bas], Docan Panaite, medelnicer [M]	2	—	—
139	Creţulescu, vornic [M]	1	—	—
140	$^1/_2$, Balş Teodor, vornic [M]; $^1/_2$, răzăşască	1	—	—
141	$^3/_4$, Feştilă Nastasăea, paharniceasca [M]; $^1/_4$, mazăli răzăşi	—	—	—

6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23
1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	37	—	4	4	—	48
1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	132	9	7	5	9	147
1	—	1	—	2	—	—	—	—	—	—	—	121	14	22	6	14	155
1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	57	9	9	—	9	69
1	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	107	12	5	6	13	122
1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	102	8	5	2	9	112
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	30	3	2	—	3	3?
1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	65	6	7	8	6	83
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1	—	1	—	—	—	1	—	—	—	—	—	101	18	13	6	18	125
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	13	—	5	—	—	18
1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	23	1	2	3	1	31
1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	85	6	19	2	7	109
1	—	1	—	4	—	—	—	—	—	—	—	170	16	33	2	16	213
1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	83	12	16	4	12	106
2	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	187	19	32	12	19	236
1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	51	4	10	1	4	65
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	49	9	5	2	9	58
1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	48	7	10	3	7	64
1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	86	9	10	—	10	99
1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	105	10	20	3	10	132
1	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	112	20	17	7	21	139
1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	164	24	28	7	25	204
1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	97	18	17	3	18	121
2	—	1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	132	15	26	7	16	170
1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	50	7	6	1	7	60
1	—	1	—	4	1	—	—	—	—	—	—	54	8	14	4	9	79
1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	62	4	3	—	4	65
1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	145	20	26	7	20	182
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	66	11	17	6	11	93
2	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	138	23	28	3	23	174
2	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	223	27	33	13	28	275
1	—	1	—	9	2	—	—	—	—	—	—	61	5	6	—	7	79
2	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	151	6	15	5	6	176
1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	150	13	20	5	13	179
2	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	84	11	28	—	11	116
1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	59	10	11	5	10	78
—	—	—	—	9	—	—	—	—	—	—	—	11	—	—	—	—	20

1	2	3	4	5
142	Clirosul [Buc]	1	1	—
143	Prăjăscu Ioniţă, sărdar [M]	1	—	—
144	răzăşască	1	1	—
145	Rosăt Vasile, spătar	2	—	—
146	Pruncul, căminar, şi Teodosiu Sandu, titularnic sovetnin, pomeşcici	1	—	—
147	Dicescu, nadvornoi sovetnic	2	—	—
148	Negruţ Dinu, paharnic, Precista, mănăstire [M]	3	—	—
149	Crupenschi Matei, colejschi sovetnic	1	—	—
150	Teodosiu Sandu, titular sovetnic	3	—	—
151	Vlahovici Petre [Buc], Bran Roman, postelnicel, şi alţi răzăşi [Bas]	1	—	—
152	Negel Şărban, spătar, şi Ciure Tudorachi, căminar [M]	2	—	—
153	Ciure Tudorachi, căminar [M]	1	1	—
154	Ciure Tudorachi, căminar [M]	2	—	—
155	Sturza Iancul, spătar	3	2	—
156	Rosăt Ilinca, medelniceresă	2	—	—
157	Stoean Solomon, pomeşcic	2	—	—
158	haznaua	—	—	—
159	Cantacuzino Iordachi, cniaz	2	—	—
160	Sturza Dumitrachi, logofăt [M]	2	—	—
161	răzăşască	1	—	—
162	haznaua, Ermolinschi, ostavnoi maior, cu alţii	2	1	—
163	Ghica Costache, logofăt, şi Ciure Tudorachi, căminar [M]	2	—	—
164	Voinescu Alexandru, sărdar, clironomii [M]	1	—	—
165	Bălşăşti, boerii [M]	2	—	—
166	1/2, Bălşăşti, boerii [M]; 1/2, Cazămir Ioan, pomeşcic	2	1	—
167	Bălşăşti, boerii [M]	1	—	—
168	Nemeşăscu Ioan, medelnicer [Bas]	2	—	—
169	Golăea, mănăstire [M]	1	—	—
170	Sturzăşti, boerii	1	—	—
171	1/2, Gănioaea Zmaranda, medelnicer; 1/2, Crăste Vasile, pomeşcic [Bas], Vlahovici Petre [Buc]	1	—	—
172	Dabija Toader, neguţător [U]	1	—	—
173	1/2, Ciure Tudorachi, căminar [M]; 1/2, Bănariul Manolache cu niamurile sale	2	—	—
174	Stratulat Neculai, vornic	2	—	—
		240	46	2

6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23
2	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	62	6	15	—	7	81
1	—	1		—	—	—	—	—	—	—	—	102	13	21	6	13	132
1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	68	5	24	3	6	98
2	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	125	14	25	5	14	160
2	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	121	14	21	9	14	155
1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	92	7	24	3	7	123
3	—	1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	184	27	30	11	28	233
1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	23	—	8	—	—	34
—	—	1	—	—	—	—	—		—	—	—	130	14	18	7	14	160
1	—	1		—	—	—	—	—	—	—	—	41	—	12	—	—	56
1	—	1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	69	7	6	3	7	84
2	—	1	—	—	—		—	—	—	—	—	49	4	10	1	5	64
2	—	1	—	19	3	—	—	—	—	—	—	80	17	10	3	20	117
3	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	304	40	43	15	42	369
1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	116	16	17	3	16	140
1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	72	3	13	—	3	89
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1	—	1	—	—	—	—	—	—		—	—	75	6	15	7	6	101
—	—	1	—	—	—	—	—	—		—	—	96	14	16	1	14	116
1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	50	4	7	2	4	61
1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	129	19	32	9	20	174
1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	82	10	31	—	10	117
1	—	1	—	4	—	—	—	—	—	—	—	61	7	9	2	7	79
1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	119	14	5	10	14	138
2	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	129	20	32	5	21	171
1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	61	9	9	3	9	76
2	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	116	8	28	7	8	156
1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	54	4	14	—	4	71
1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	69	3	6	1	3	79
1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	49	4	4	1	4	57
1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	66	8	4	—	8	73
1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	117	8	37	3	8	161
1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	112	14	14	6	14	136
201	7	115	2	76	6	10	1	9	1	26	11	15655	1763	2878	612	1825	19836

TABLOUL No. 3

de numele şi pronumele stăpînului sau stăpînilor moşieri si apartenenţa lor; şi de suprafaţa moşiilor după cum sunt stăpînite

Nr. crt	Numele şi pronumele stăpînului sau stăpînilor moşiei	Apartenenţa	Suprafaţa moşiilor după cum sunt stăpînite		
			singur	cu alţii	Total
1	2	3	4	5	6
1	*Armanu Iohan* cu Galiţ Ioan şi alţii	Ucraina	—	1200	1200
2	*Balaura* cu Docan Vasile		—	610	610
3	*Balş Teodor* cu Sturza Săndulache, Răuci Mihalache şi niamurile lui	Moldaviea	2049 —	700	2749
4	*Banariul Manolache*		600	—	600
5	*Başotă Ioan*		3800	—	3800
6	*Bălşăştii*	Moldaviea	13350	—	13350
7	*Beii*		1250	—	1250
8	*Bogdan Dumitrache*	Moldaviea	1030	—	1030
9	*Boloşănică Ioan* cu niamurile lui		—	920	920
10	*Bran Roman* cu Ciure Tudorachi şi Morţun Iordachi		—	788	788
11	*Buici*		1200	—	1200
12	*Calmuţchi Mihalache*	Austria	1700	—	1700
13	*Canta Iordachi*	Moldaviea	3040	—	3040
14	*Cantacuzino Iordachi*		5730	—	5730
15	*Catargiu*		1900	—	1900
16	*Catargiu Panaite*		2090	—	2090
17	*Casandra*		2100	—	2100
18	*Cazămireşti* cu alţii		9430 —	1880	11230
19	*Cazămir Ioan* cu Filodor Iancu		1290 —	290	1580
20	*Cazămir Panaite*		1100	—	1100
21	*Cheşcul Ioan* cu Eni Mihail	Moldaviea	1410 —	1130	2540
22	*Chiruş Costache*		1110	—	1110
23	*Ciure Tudorache* cu Somorocova	Moldaviea	17867 —	752	
	cu Morţun Iordache şi Bran Roman	Moldaviea	—	788	

1	2	3	4	5	6
	cu Negel Şărban		—	520	
	cu Ghica Costache		—	1240	20600
24	*Crăste Vasile*				
	cu Vlahovici Petre	Bucovina	—	375	375
25	*Creţulescu*	Moldaviea	850	—	850
26	*Crupenschi Matei*		6750	—	6750
27	*Cuza Anghiri*	Moldaviea	240	—	240
28	*Dabija Toader*	Ucraina	800	—	800
29	*Dicescu*		1300	—	1300
30	*Dumitriu Iordache*		660	—	660
31	*Docan Panaite*	Moldaviea	765	—	765
32	*Docan Vasile*	Moldaviea			
	cu Balaura		—	610	610
33	*Donici Iordache*		370	—	370
34	*Duca Gheorghe*		765	—	765
35	*Eni Mihail*	Moldaviea			
	cu Cheşcul Ion		—	1130	1130
36	*Ermolinschi*				
	cu haznaua şi alţii		—	1556	1556
37	*Filodor Iancu*		1110		
	cu Cazămir Ioan			290	1400
38	*Feştilă Nastasă*	Moldaviea	600	—	600
39	*Fliondoreşti*	Bucovina	2680	—	2680
40	*Galiţ Ioan*	Ucraina			
	cu Zoea Ioan		—	1600	
	cu Armanu Iohan şi alţii		—	1200	2800
41	*Gănioaia Zmaranda*		375	—	375
42	*Ghica Costache*	Moldaviea			
	cu Ciure Tudorache		—	1240	1240
43	*Grigoriu Gheorghe*		2150	—	2150
44	*Hartman*		421	—	421
45	*Hăjcdau*		530	—	530
46	*Hermezău Mihai*		421	—	421
47	*Jora Dumitrache*	Moldaviea	555	—	555
48	*Lazu Enacachi*		600	—	600
49	*Leoneşti*				
	cu Tomuliţăşti		—	1300	1300
50	*Linders*		1000	—	1000
51	*Linevici*		2700	—	2700
52	*Loizu Gheorghe*	Moldaviea	1050	—	1050
53	*Mavrocordaţi*	Otomania	6780	—	6780
54	*Milu Iordachi*		4540	—	4540
55	*Morţun Iordachi*	Moldaviea			
	cu Ciure Tudorachi şi Bran Roman		—	788	788

1	2	3	4	5	6
56	*Neculce Ioan*	Moldaviea	420	—	420
57	*Negel Şărban*	Moldaviea			
	cu Ciure Tudorachi		—	520	520
58	*Negruţ Dinu*	Moldaviea			
	cu Precista		—	2120	2120
59	*Nemeşăscu Ioan*		1400	—	1400
60	*Prăjăscu Ioniţă*	Moldaviea	1130	—	1130
61	*Proca Gheorghe*				
	cu Talpă Costache		—	450	450
62	*Pruncul Enacachi*		2050		
	cu Teodosiu Sandu		—	2690	4740
63	*Ralea Zamfirache*		1050	—	1050
64	*Răuci Mihalachi*	Bucovina			
	cu niamurile sale şi cu Balş Teodor, Sturza Săndulache	Moldaviea	—	700	700
65	*Rosăt Ilinca*		1400	—	1400
66	*Rosăt Iordache*	Moldaviea	6760	—	6760
67	*Rosăt Neculai*	Moldaviea	15457	—	15457
68	*Rosăt Vasile*		4990	—	4990
69	*Somorocova*				
	cu Ciure Tudorachi		—	752	752
70	*Stratulat Niculai*	Moldaviea	820	—	820
71	*Strezăscu Ioan*		960	—	960
72	*Stamatin Săndulachi*	Moldaviea	350	—	350
73	*Stoean Solomon*		1630	—	1630
74	*Sturza Dumitrache*	Moldaviea	2070	—	2070
75	*Sturza Gheneralul*		2500	—	2500
76	*Sturza Iancul*		7627	—	7627
77	*Sturza Săndulachi*	Moldaviea			
	cu Balş Teodor şi Răuci Mihalache		—	700	700
78	*Sturzăşti*	Moldaviea	3885	—	3885
79	*Talpă Costache*				
	cu Proca Gheorghe		—	900	900
80	*Teodosiu Sandul*		8957		
	cu Pruncul Enacachi		—	2690	11647
81	*Tomuliţăşti*		1445		
	cu Leoneşti		—	1300	2745
82	*Vlahovici Petre*	Bucovina			
	cu Crăste Vasile		—	375	375
83	*Voinescu Alexandru*	Moldaviea	2080	—	2080
84	*Zoea Ioan*	Ucraina	1000		
	cu Galiţ Ioan		—	1600	2600

INCHEIERI

La 1817, în judeţul Hotin, erau 172 sate şi 2 tîrguri [Briceni şi Lipcanii].

Aceste 174 sate şi tîrguri se repartizau pe ocoale, după cum urmează :

No. curent	NUMELE OCOLULUI	Numărul satelor	No. curent	NUMELE OCOLULUI	Numărul satelor
1	Ciuhuru	24	5	Nistru de sus	20
2	Ghilavăţul	25	6	Prutu de gios	21
3	Mijlocul	21	7	Prutu de sus	18
4	Nistru de gios	22	8	Raşcov	21

Tîrgul Briceni se afla în ocolul Ciuhuru, iur tîrgul Lipcani, în ocolul Prutu de gios.

După starea materială, aceste 174 sate şi tîrguri se repartizau după cum urmează :

No. curent	STAREA MATERIALĂ	Numărul satelor	o/o
1	înfloritoare	42	24.15
2	mijlocie	102	58.05
3	proastă	30	17.80

In cifra 30 se cuprind şi tîrgurile Bricenii şi Lipcanii.

Rezultă de aci că *mai mult de jumătate* din numărul satelor se aflau într'o stare materială *mijlocie, mai puţin de o cincime* erau într'o stare materială *proastă* şi numai *aproape un sfert* erau într'o stare materială *înfloritoare.*

Moşiile erau folosite după cum urmează:

No. curent	FELURILE FOLOSINŢEI	Fălci	%	
1	Fînaţ	80.193	32.27	67.83
2	Loc de arat	66.572	26.79	
3	Imaş stăpînesc	21.805	8.77	
4	Apărătură	30.695	12.35	12.35
5	Imaş al satului	49.202	19.82	19.82
		248.467		

De unde urmează că stăpînii moşieri folosiau 67.83% din suprafaţa totală a moşiilor, iar locuitorii folosiau, ca imaş al satelor, 19.82%.

Pentru hrana vitelor, sub formă de fînaţ şi de imaş stăpînesc sau al satelor, se folosia 60.86% din suprafaţa totală a moşiilor.

Acareturile aducătoare de foloase se repartizau după cum urmează:

No. curent	FELUL ACARETURILOR	Stăpînii moşieri	Locuitoii	Preuţi	Jidovi	Total
1	Bălţi cu peşte şi stuh	9	—	—	—	9
2	Iazuri cu peşte	68	10	5	—	83
3	Iazuri fără peşte	41	2	—	2	45
4	Livezi	184	1273	34	6	1497
5	Morişi	275	97	14	15	383
6	Velniţe	1	—	—	—	1
7	Vii	1	—	—	—	1
		561	1382	53	23	2019

sau procentualiceşte:

No curent	FELUL ACARETURILOR	Stăpînii moşieri	Locuitorî	Preuţi	Jidovi
1	Bălţi cu peşte şi stuh	100.—			
2	Iazuri cu peşte	81.93	12.05	—	6.02
3	Iazuri fără peşte	91.10	4.45	—	4.45
4	Livezi	12.29	85.04	2.33	0.34
5	Mori	67.10	25.32	3.79	3.70
6	Velniţe	100.—			
7	Vii	100.—			

De unde urmează că stăpînii moşieri aveau *toate* bălţile cu peşte şi stuh, *toate* velniţele şi *toate* viile; precum şi *marea majoritate* a iazurile fără peşte [91.10%], a iazurilor cu peşte [81.93%], a morilor [67.10].

Numai *marea majoritate* a livezilor [85.04] le aveau locuitorii.

Jîdovii se întinseseră la iazurile cu peşte [6.02%], la mori [3.79%], la iazurile fără peşte [4.45%] şi chiar la livezi [0.34%].

Moşiile se repartizau, după întindere, precum urmează:

No. curent	CATEGORIILE	Numărul moşiilor	No. curent	CATEGORIILE	Numărul moşiilor
1	sub 1000 fălci	66	5	dela 4000—5000	2
2	dela 1000—2000	71	6	dela 5000—6000	1
3	dela 2000—3000	24	7	dela 6000—7000	—
4	dela 3000—4000	5	8	peste 7000 fălci	2

Cele mai multe moşii avea întinderea între 1000 şi 2000 de fălci, făcînd regulă generală cu moşiile sub 1000 de fălci.

Latifundiare erau familiile: Ciure cu 24717 fălci, Rosăt cu 15457 fălci, Balş cu 13350 fălci, Teodosiu cu 11647 fălci, Cazămir cu 11230 fălci.

După diferitele categorii de stăpâni, moşiile se repartizau precum urmează:

No. curent	CATEGORIILE DE STĂPÎNI MOŞIERI	Suprafaţa moşiilor după cum sunt stăpînite			%
		singur	cu alţii	Total	
1	*„Boeri"* [1]	—	—	192.088	77.31
2	*Răzăşi*	28.228	—	28.228	11.36
3	*Mănăstiri*	12.980			
	Precista cu Negruţ Dinu	—	2120	15.100	6.08
4	*Haznaua*	6.035			
	cu Rosăt Ilinca	—	2800		
	cu Ermolinschi şi alţii	—	1556	10.392	4.19
5	*Clirosul din Bucovina*	2.660	—	2.660	1.06

Deci, proprietate răzăşească la 1817 în judeţul Hotin era 11.36% din suprafaţa totală a moşiilor.

Erau numiţi între răzăşi: Bosăe Iordachi, Botezatu Gheorghe, Bran Roman, Ciure Tudorachi, Holbăneştii, Milu, Străşculeştii, Tălpăscu, Teodosăe, Vlahovici Petre.

Pe lângă cei 84 moşieri [tabloul No. 3], poporaţia judeţului Hotin la 1817 se repartiza după cum urmează:

[1] Intră şi din alte tagme.

FELUL TAGMELOR	Numărul inşilor	Total pe tagme	%
I. Tagma bisericească :	—	613	2.83
a) Preuţi	240		
b) Preutese văduve	46		
c) Diaconi	2		
d) Dascali	201		
e) Dăscăliţe văduve	7		
f) Pomonari	115		
g) Văduvele lor	2		
II. Mazîli :	—	82	0.38
a) Gospodari	76		
b) Văduvele lor	6		
III. Ruptaşi:	—	10	0.05
a) Gospodari	10		
IV. Tîrgoveţi :	—	48	0.23
A. Armeni	11		
a) Preuţi	1		
b) Gospodari	9		
c) Văduvele lor	1		
B. Creştini	26		
a) Gospodari	11		
V. Locuitori stare de gios :	—	20.907	96.51
a) Gospodari	15.655		
b) Văduvele lor	1.763		
c) Burlaci şi argaţi	2.878		
d) Ertaţi	612		
	—	21.661	100.—

De unde rezultă că imensa majoritate a poporaţiei [96.51%] era locuitori stare de gios; tagma bisericească intra şi ea în socoteală cu 2.83%; ceilalţi aproape nici nu contau, afară, bine înţeles, de cei 84 moşieri, cari nu reprezentau totuşi de cît 0.38% din populaţiunea totală.

Cei 240 preuţi reprezentau 1 preut la 100 de suflete.

Azi, la 100 de suflete, avem 3 funcţionari, sau mai exact: 1 funcţionar la 36 suflete.

De aceia, atunci criză morală nu era, iar azi este criză administrativă.

Const. Teodorescu

Ungurii din Moldova la 1646 după „Codex Bandinus".

de Dr. **Gh. I. Nastase**
Conferențiar de Antropogeografie la Universitatea din Iași.

(Urmare).

CONSTATĂRI GEOGRAFICE CU PRIVIRE LA UNGURII DIN MOLDOVA, FĂCUTE PE BAZA OPEREI LUI M. BANDINUS.

I. Așezări ungurești vechi și noi din Moldova. „Ceangăi" și „Săcui".

Din cele expuse până acum rezultă, că Bandinus ne-a conservat informația prețioasă și precisă despre 42 așezări cu Unguri din Moldova. El nu are, desigur, știri despre toate așezările ungurești *câte au existat cândva* în Moldova până la anul 1646 (au mai fost și alte sate, despre care el nu știe nimic, d. ex. Berindeștii din 12 Mai 1606), putem însă avea deplină încredere, că el a cunoscut și a descris *absolut toate așezările cu Unguri câte mai erau la acea dată* în Moldova.

Din aceste 42 așezări o samă își pierduseră deja, la 1646, cu totul populația lor ungurească, care fie că le părăsise, fie că se asimilase cu massa moldovenească, aceste așezări sânt: Satul fără nume de lângă Huși, Satul de jos, Gyula-Giulești, Tecuci, Seretul; primele trei, la data vizitării lui Bandinus nu mai existau.

Din celelalte 37 așezări, care aveau Unguri la 1646, au dispărut după această dată: Stăneștii, Măneștii, Slobozia, Bălana, Pașcanii, Amăgeii și Sarata.

Altele, dăinuind până astăzi ca așezări, și-au pierdut cu timpul populația ungurească și anume: Ciobârciu, Vasluiul, Bârla-

dul, Galaţii, Bogdana, Solonţu, Lucăceştii, Fântânelele, Strunga, Baia, Suceava, Iaşii.

Rezultă, prin urmare, că dintre aşezările ungureşti din Moldova, mai vechi decât anul 1646, au putut să conserve Unguri de proveniență anterioară acestei date numai următoarele: Grozeştii, Târgu-Trotuş, Fărăoanii, Valea Sacă, Trebeşu, Tămăşanii, Agiudenii, Răchitenii, Teţcanii, Săbăoanii-Leucuşenii, Hârlăul, Cotnarii, Huşii şi, poate, Bacăul şi Romanul. [1]) *Numai în aceste aşezări şi în coloniile—fiice ce au roit din vechile colonii elementul unguresc are o vechime mai mare decât anul 1646, pe teritoriul Moldovei.* Dar chiar şi în aceste două categorii de colonii ungureşti, urmaşii Ungurilor din timpul lui Bandinus au fost considerabil diluaţi şi primeniţi cu elemente săcueşti, cari au emigrat în Moldova continuu în toată perioada post-bandiniană.

Astfel convingerea netedă ce ne-o facem pe baza informaţiei lui Bandinus este că: *numărul aşezărilor ungureşti dela 1646 şi mai ales acel al aşezărilor dela această dată care s'au menţinut ungureşti până azi este foarte mic faţă de numărul aşezărilor (200) în care locuesc azi în Moldova Ungurii.*

Utilitatea constatărilor de mai sus, pentru problema cercetării elementului unguresc actual din Moldova, este evidentă. — In studierea acestui element o sumă de cercetători fac distincţiune între *Ceangăi* şi *Săcui.* Această deosebire s'ar întemia pe anumite *criterii:*

a) Istorice: vechimea mai mare a Ceangăilor în Moldova şi proveniența relativ recentă (sec. XVII—XIX) a Săcuilor;

b) Geografice: Ceangăii ar fi răspândiţi „mai cu seamă în „valea Siretului, pe dealurile din *stânga* [2]) acestui râu (pe lun„gimea dintre Paşcani şi Ploscuţeni), în extremitatea de jos a văii „Bistriţei şi în partea din jos de Tupilaţi a văii Moldovei. Ei „sânt concentraţi în judeţele Roman şi Bacău, afară de câteva „sate răzleţe: unul la Putna, două la Tecuciu, două la Vasluiu

[1]) Grupurile catolice actuale din Bacău şi Roman au fost şi sunt, continuu alimentate de elemente ungureşti din satele vecine, încât numai problematic se poate vorbi de persistenţa vechilor unguri aici.

[2]) Subliniat de noi. — G. N.

„două la Fălciu și două la Iași, ai căror locuitori au fost aduși „din centrele ungurești depe Siretiu" *(R. Rosetti)*;

c) Linguistice: Ceangăii se disting de Săcui, între altele, prin faptul că nu pot pronunța sunetele *ci, ș, j* pe care le înlocuesc prin *ț, s, z*, atât când vorbesc românește cât și când vorbesc ungurește;

d) Chiar din punct de vedere *antropologic* tipul Ceangăului ar avea o samă de caractere deosebite de acele ale tipului de Săcui *(Weigand)*. [1])

Informația lui Bandinus permite o mai precisă punere la punct a problemei împărțirei Ungurilor din Moldova în „Ceangăi" și „Săcui". Dacă într'adevăr trebue să facem distincție între „Ceangăii" și „Săcuii" de aici conducându-ne și după criteriul vechimei elementului unguresc din Moldova, atunci este clar că primul grup trebue să-l căutăm din capul locului în acele așezări pe care le-am văzut că și-au conservat populația ungurească dela 1646 și până astăzi. Or, aceste așezări, după cum am constatat, se află — afară de Cotnari, Hârlău și Huși — toate în regiunea din dreapta Siretului și nu „pe dealurele din stânga acestui râu". Și dacă astăzi găsim „Ceangăi" în sens linguistic pe stânga Siretului, aceasta înseamnă că ei s'au așezat aici în perioada post-bandiniană și nici într'un caz nu sânt mai vechi de cât anul 1646, după cum crede Rosetti. Aflarea, în regiunile din stânga Siretului sau în alte regiuni ce n'aveau populația ungurească la acest an, a unor grupuri de Unguri cari au în limba lor particularități de-ale dialectului „Ceangău", încă nu înseamnă numaidecât o vechime a acestora, pe acele locuri, mai mare decât anul 1646, cum au crezut unii cercetători (*Weigand* și *Rosetti* opp. cit.); aceasta înseamnă în realitate altceva și anume:

---

[1]) Pentru chestiunea împărțirei Ungurilor din Moldova în „Ceangăi" și „Săcui" a se vedea 1) **Radu Rosetti**: *„Despre Unguri și episcopiile catolice din Moldova"* pag. 247—254 din An. Acad. Române, Seria II, tomul XXVII 1904—1905 2) **G. Weigand**: *„Der Ursprung der s — Gemeinden"* pag. 131—137 și de acelaș: *„Fremde Elemente in der Moldau"* pag. 154—159, din „Neunter Jahresbericht des Instituts für rumänische Sprache", Leipzig 1902. 3) **Aladár Ballagi**: *„Les Hangrois en Moldavie"*, Bul. Soc. Geogr. 1888, tom. 3 și 4 pag. 214—220.

a) colonii noi de Ceangăi plecate din vechile aşezări ungureşti s'au aşezat în aceste regiuni în sec. XVIII şi XIX alături de elemente săcueşti venite acum din Ardeal şi aşezate aici, — pe de-o parte ;

b) iar pe de altă parte fenomenul linguistic „Ceangău" s'a extins şi la o samă din aceste elemente recente săcueşti din stânga Siretului.

Este însă adevărată constatarea (*Rosetti)*, că în basinul Trotuşului populaţia ungurească o formează azi Săcuii : substratul vechi „Ceangău" de aici a dispărut aproape cu totul în ultimele două secole, iar în puţinele aşezări (Tg. Trotuş, Grozeşti) în care a persistat după 1646 el a fost copleşit de elementul săcuesc emigrat după această dată.

Aşa dar, noţiunea „Ceangău" în sens istoric, azi nu se mai suprapune exact peste noţiunea „Ceangău" în sens geografico-linguistic.

* * *

Ştirile lui Bandinus despre proveniența populaţiei ungureşti din Moldova sânt relativ sărace şi vagi. Tradiţiile şi amintirile culese de el dela catolici nu se coboară mai adânc în trecut de cât până la „descălecat" şi primele timpuri din istoria statului moldovenesc. Am văzut în ce formă ne transmite el tradiţia descălecatului din Maramureş şi am putut conchide, că şi elemente ungureşti din acest ţinut vor fi emigrat împreună cu Românii pe valea Moldovei şi se vor fi aşezat în basinul Siretului (cf. Gyula-Giuleşti). — Despre biserica catolică din Târgu-Trotuşului Bandinus ne spune că a fost ridicată „înainte cu 200 ani de către principesa ungară Margareta" (p. 53). Se confirmă, firește, prin asemenea informaţii vechimea mare a elementului unguresc din Moldova, fără însă a se putea fixa timpul celei mai vechi colonizări a lui aici. Alte ştiri şi tradiţii consemnate de Bandinus vorbesc despre emigrări mai târzii de Unguri în Moldova.—Aşa de exemplu şi el ne redă tradiţia înfiinţării Huşilor de către Unguri—husiţi veniţi aici în urma persecuţiilor husitismului suferite pe la 1460, când regele Matei Corvin „pe toţi câţi erau atinşi „de această contagiune, mărginaşi dela hotarele Ungariei îi a-

„lungă în Moldova, dintre care câțiva Unguri se stabiliră în acest „loc și în amintirea șefului lor numiră *Huși* satul lor" (pag. 35).[1] Se poate conchide de aici cu multă probabilitate, că emigrațiunea „husită" în Moldova a fost alimentată îndeosebi din regiunile limitrofe răsăritene ale Ardealului, adică în special din ținuturile săcuești.

Mai sunt în codexul lui Bandinus și alte informații, care precizează destul de bine originea săcuiască, dacă nu a întregei populațiuni ungurești din Moldova, apoi cel puțin a unei însemnate părți din ea. — Numele de familie „Szekely" = Săcuiul îl întâlnim în listele lui Bandinus de 12 ori; odată „Siculus"; câteva nume sânt de provenință „toponimică", derivând dela numiri de sate din ținuturile săcuești; *Patak*, *Baroti*, *Fancsali*. Toate aceste nume arată cu precisie origina săcuiască a celor ce le purtau.

Dealtfel Bandinus, vorbind despre populațiunea ungurească din Moldova nu face distincțiuni, nu caută nuanțe etnice, termenul peste tot întrebuințat de el este acela de *Unguri*, și îi este cu totul necunoscută numirea de *Ciangău*. Peste tot el tratează elementul unguresc cu o unitate etnică omogenă, vorbind aceiași limbă ungurească.

Dar și elemente ungurești din alte regiuni decât cele săcuești contribuiau la alimentarea grupului din Moldova, după cum se poate deduce din nume de familie ca Ungarus, Transilvanus, Erdely, Bistriciensis, Egerbegi, Husti, Racz, Tolnaj. [2]

Impresia unei compoziții și a unei proveniențe destul de variate a Ungurilor din Moldova este netă din informația lui Bandinus, cu toate că elementul săcuesc pare a fi predominat. — Alături de elemente ardelene care vin să alimenteze și să reinoiască

---

[1]) Nu ne interesează, bine înțeles, polemica asupra numelui Hușilor, ci numai faptul că tradiția confirmă emigrarea Ungurilor husiți în Moldova.

[2]) Confirmarea acestei păreri o datoresc d-lui *Dr. K. K. Klein*. D-sa crede că n'ar fi exclus ca și în alte nume de familie ca— Somandi, Sorgai, Bondi, Paxi, Berczi, Föczi etc. să se găsească indicația unor localități ungurești de unde s'ar trage purtătorii acestor nume, de formă „toponimică" ungurească; n'ar fi, credem noi, exclus să avem a face cu nume ale unor așezări ardelene și ungurești azi dispărute, sau rebotezate.

grupul, altele, locale, din Moldova se deplasează în cuprinsul aşezărilor catolice de aici, după cum reese din nume ca: *Csöbörcsöki, Iassvasari, Vaslai, Barladi, Tatrosi, Szalonczi, Tazlai, Bakai, Kuttnari, Nemczi, Nemczensis, Romanensis, Petrensis, Herlai, Herloviensis, Szucsvai.* — Amestecul cu Saşii şi asimilarea acestora în oraşe ca: Baia, Suceava, Piatra, Târgu-Neamţ, Cotnari, Roman apar peste tot foarte active. [1])

II. **Fixarea pe hartă a aşezărilor ungureşti dela 1646** — scoate la iveală caracterele geografice esenţiale ale ariei de răspândire a Ungurilor din Moldova.

Aria aceasta prezenta pe timpul lui Bandinus 2 aspecte deosebite: A. Din hartă rezultă clar, că o samă de aşezări ungureşti se grupează în *nuclee* distincte, izolate şi distanţate unele de altele; aceste nuclee, pe care le-am semnalat şi mai sus, sânt următoarele: 1) *Nucleul depe Tazlăul Sărat.* (Lucăceştii, Satu de jos şi Solonţu); 2) *nucleul Târgului-Trotuş* cu satele Grozeştii, Stăneştii, Slobozia, Balana, Bogdana, Măneştii; 3) *nucleul Bacăului* cu satele Paşcani, Faraoani, Valea Sacă, Fântânele şi Trebeş; 4)

[1]) Nu găsim însă în informaţia lui Bandinus nici cel mai mic indiciu al existenţei vre-unui substrat etnic strein — în speţă *Cuman*, după cum susţin o samă de autori — la baza formărei elementului vechi unguresc din Moldova. Irijarea grupului „Ceangău" din Moldova în element etnic cu caractere proprii deosebite de acele ale Ungurilor şi atribuite influenţei — *greu de dovedit* — cumane (cf. G. Weigand pag. 137 din publicaţia cătată mai sus), este în cea mai mare parte, dacă nu în întregime, după părerea noastră, o creaţie artificială a filologilor şi istoricilor. Izolarea îndelungată în cuprinsul Moldovei şi contactul cu mediul fizic şi omenesc de aici — de ce n'ar putea fi oare invocate pentru explicarea caracterelor specifice ale grupului „Ceangău"?

Insuş numele de „Ceangău" („Şangău" la N. Iorga) nu indică deloc originea ne-ungurească a grupului. „Ce peuple s'appelle *czángó*, nom qui „tire son origine du verbe *csángani* et veut dire hongrois dégénéré. „Dans le pays des Székelys, on appelle csángos tous ceux qui ont quitté „le territoire des Székelys et leurs coutumes. C'est ainsi qu'il y a des „Csángós de la Bârczaság, car la Bârczaság n'est plus le pays des „Székelys, et qu'il y a aussi des Csángós de la Bukowine". (Aladár Ballagy op. c. pag. 215). Cf, pentru numele de „Ceangău". S. Opreanu: „*Ţinutul Săcuilor*" pag. 48—49 din vol. III al „Lucrărilor Instit. de Geografie al Univ. din Cluj".

nucleul Romanului cu satele Tămășani, Agiudeni, Răchiteni, Săbăoani, Leucușeni și Tețcani; 5) *nucleul Hârlău—Cotnari* cu satele Amăgei, Sărata și Strunga. Harta scoate bine în relief pozițiile geografice importante ale acestor nuclee și în special legătura lor cu importante văi: confluența Tazlaelor, punctul de întâlnire a v. Cașinului, v. Oituzului și v. Tazlăului cu Trotușul, confluența Bistriței și confluența Moldovei cu Siretul; singur nucleul din stânga Siretului (Hârlău-Cotnari) e înafară de această legătură cu ape importante. Totodată e de reținut că, afară de cel din basinul Tazlăului Sărat, celelalte patru nuclee ungurești se grupează în jurul unor orașe: Târgul-Trotuș, Bacău, Roman și Hârlău-Cotnari.

B. Celelalte așezări ungurești prezintă o adevărată, *„arie de risipire"* a unor grupuri răzlețe de Urguri, așezate în cele mai multe din orașele moldovene dela 1647: Piatra, Târgu Neamț, Suceava, Baia, Iași, Vaslui, Bârlad, Huși, Galați, Ciobârciu; tot din această „arie de risipire" făceau parte și coloniile ungurești, dispărute pe timpul lui Bandinus, din Siret, Tecuci, Gyula-Giulești.

Din numărul total al așezărilor ungurești din Moldova cunoscute lui Bandinus de până la 1646 numai 13 se aflau la răsărit de Siret, pe când la apus de acest râu se aflau 29; în timp ce la apus vedem 4 nuclee de așezări ungurești, la răsărit nu găsim decât unul. Valea Siretului apare astfel ca un hotar peste care, spre răsărit, colonizarea ungurească din Moldova s'a propagat numai în chip sporadic, răzleț.

Sânt în codicele lui Bandinus informații care ne formează convingerea, că grupurile de Unguri dela răsărit de Siret datează dintr'o epocă mai recentă decât cele dintre acest râu și Carpați. Nicăiri, vorbind despre așezările din dreapta Siretului, [1]) Bandinus nu consemnează știri că Unguri de aici ar fi recent imigrați, dimpotrivă el are însemnări care atestă prezența lor străveche în această regiune, d. ex.: vechimea bisericei catolice din Târgu Trotuș (pag. 210—215), vechimea așezămintelor catolice din Bacău (pag. 217—234), din Baia (pag. 243—7) și din Siret (pag. 249—251), vechimea Giuleștilor (pag. 242) etc.

[1]) Afară doar de Slobozia—Ujfalu, pe care însuși numele o arată ca sat nou.

In acelaş timp despre coloniile de Unguri din stânga Siretului Bandinus are unele ştiri ce ne permit să conchidem, că acestea datează din epoca de după întemeierea statului moldovenesc. Am văzut deja că Ungurii dela Huşi sânt consideraţi de el ca o colonie de Husiţi, aşezaţi aici pe la 1460. Intemeierea Cotnarului el o atribuie, după tradiţie germanului „Gutnor", pe care regele Ungariei l'ar fi „asignat" unui domnitor Moldovean pentru cultura viţei de vie; dacă ar fi să credem tradiţia, Ungurii şi Saşii dela Cotnar, ar fi veniţi într'un timp când Moldova deja avea domnitor şi cuprindea regiunile dela răsărit de Siret. Dar dacă Bandinus ni vorbeşte în felul acesta, vag, despre întemeierea Cotnarului, dacă el nu ştie nimic despre începuturile coloniei ungureşti din Hârlău [1]), în schmb el ne dă ştiri bune despre emigrările de mai târziu de Saşi şi Unguri din dreapta Siretului în regiunea de vestită podgorie a Cotnarului: după cum am văzut, el ne spune că aici au venit şi s'au aşezat în sec. XVI o samă de catolici atât din NW Moldovei, dela Suceava şi Siret cât şi din nucleul dela gura Moldovei, din jurul Romanului. Acesta din urmă curent de catolici, din jurul Romanului, spre obârşiile Bahluiului se evidenţiază destul de clar şi din hartă: el s'a făcut, peste culmea împădurită din stânga Siretului, prin străvechea trecătoare dela *Strunga*, pe care Bandinus o găseşte la 1646 „jalonata" de un mic grup de Unguri [2]).

Harta aşezărilor ungureşti dela 1646 ne permite să mai facem o constatare importantă cu privire la răspândirea geografică a Ungurilor din Moldova dinainte şi după această dată.

Astăzi pe malul stâng al Siretului şi în văile scurţilor săi afluenţi din această parte se află un număr însemnat de sate cu

[1]) Chiar dacă se vor fi aşezat după întemeierea Moldovei, după cum credem noi, Unguri din Hârlău erau foarte vechi aici; îi aflăm deja la anul 1470, după cum se vede din I Bogdan „*Documentele lui Ştefan cel Mare*", Vol. I, LXXXVI.

[2]) Cei doi capi de familie Unguri de aici poartă numele „*Krestel*" pe care-l mai găsim o singură dată în registrul lui Bandinus, la Săbăşani, sub forma de „*Kerestel*" (pag. 295). Ungurilor din Strunga misionarul le recomandă să umble sau la biserica din Cotnari sau la cea din Săbăoani (pag. 257).

Unguri, începând Nord cu satul Oboroceni şi terminând în Sud cu Ploscuţenii din faţa gurii Trotuşului (Oboroceni — Caracaş, Fărcăşeni, Butea, Oţeleni, Buhonca, Rotunda, Boghicea, Slobozia Petreşti, Burueneşti, Sagna, Bălueşti, Călugareni, Ruşii — Vlădichii, Roşiori, Mâgla, Poiana lui Iurașcu, Prăjeşti, Bogdăneştii de jos, Traian, Satul Nou, Buhociu, Tamaşi, Chetrişu, Gioseni, Văleni, Horgeşti, Vladnic, Ploscuţeni etc.)

La 1646 în niciunul din aceste sate — cele maî multe străvechi şi locuite la acea dată de Români — *nu erau încă Unguri; toate satele ungureşti depe Siret se aflau exclusiv numai pe malul său drept.*

Prin această constatare se evidenţiază şi mai bine rolul de limită pe care l'a avut Siretul pentru expansiunea elementului unguresc dela apus spre răsărit, mai mult — se vădeşte chiar caracterul tranşant al acestei limite: nici o aşezare ungurească pe versantul stâng al văii Siretului, în timp ce pe cel drept sânt două grupuri de aşezări situate la gurele a două văi importante — Bistriţa şi Moldova — dominate de două oraşe — Bacăul şi Romanul.

O *concluzie* de natură *geopolitcă* şi *geografico-istorică* se impune, după părerea noastră, ca o consecinţă a acestei precizări a liniei Siretului ca hotar al colonizării ungureşti spre răsărit. *Dacă*, după cum se susţine şi cum credem şi noi că-i adevărat în general, *elementul unguresc cel mai vechi din Moldova apusană este colonizat de stăpânirea ungurească din sec. XII, XIII şi XIV care se întindea şi în regiunile dela răsărit de Carpaţii moldoveneşti. apoi acea stăpânire n'a putut să se propage, teritorialiceşte, decât până la Siret: cel puţin cursul mijlociu al acestui râu, jalonat de grupări de colonii ungureşti la gura Bistriţei şi acea a Moldovei a fost hotarul statului unguresc spre răsărit înainte de întemeierea statului moldovenesc.*

III. **Faza de degradare a ariei ungureşti din Moldova la 1646 şi cauzele acestei degradări** Stăpânirea ungurească care se întindea până la Siret a trebuit să facă o serie de colonizări între acest râu şi Carpaţi pentru asigurarea „marginei" sale răsăritene. Se naşte întrebarea: *aşezările ungureşti pe care le-a*

cunoscut Bandinus în dreapta Siretului la 1646 reprezentau oare întreaga colonizare străveche ungurească din această regiune? Se reducea oare acea colonizare la cele vr'o trezeci şi ceva aşezări cu Unguri şi Saşi pe care le găsim aici la 1646, sau au mai fost şi altele? Cu greu s'ar putea admite, că la un hotar aşa de vulnerabil cum era acel al Ungariei dinspre Cumani şi Tatari în sec. XII, XIII şi XIV, aceasta s'ar fi mărginit la fixarea unui număr aşa de neînsemnat de colonii; cu asemenea contingente cu greu s'ar fi putut asigura paza liniei Siretului cu drumuri larg deschise spre Ardeal pe văile Trotuşului, Bistriţei şi Moldovei. Coloniile ungureşti dintre Siret şi Carpaţi, evident, trebue să fi fost la început cu mult mai numeroase decât cele pe care le cunoaşte — dispărute sau existente pe vremea lui — Bandinus. Despre cele dispărute până la el misionarul ştie şi spune, după cum am văzut, puţin (Alfalu, Gyula, Seret); aproape nimic nu cunoaştem, direct, nici din alte izvoare (cf. *Berindeştii*); indirect însă ne *vorbeşte* despre acestea, după părerea noastră, *harta aşezărilor ungureşti din dreapta Siretului de pe timpul lui Bandinus*. Această hartă nu ne arată o pânză continuă de aşezări, ci o samă de nuclee de aşezări ungureşti înconjurate din toate părtile de aşezări româneşti. Aceste nuclee — insule izolate — înfăţişează ele oare caracterul *nuclear* al colonizării prime ungureşti? E foarte probabil ca însăşi colonizarea ungurească să fi fost chiar dela început mai puternică tocmai în punctele unde la 1646 găsim nucleele: la confluenţa Tazlăului Sărat cu Tazlăul Mare, la confluenţa Tazlăului Unit, a Caşinului şi a Oituzului cu Trotuşul, la gura Bistriţei şi la gura Moldovei. Dar trebue admis că vor fi existat aşezări ungureşti, mai rare desigur, şi în spaţiile dintre aceste nuclee, care după însăşi rostul creării lor — trebuiau să menţie o strânsă legătură între ele.

Dacă la aceste consideraţii vom asocia faptul cunoscut, că în întreg basinul Trotuşului, pe Bistriţa de jos şi pe Moldova de jos există numeroase elemente toponimice străvechi ungureşti chiar în regiunile internucleare, unde azi sânt Români sau Săcui de emigrare recentă (din sec. XVIII şi XIX), atunci vom căpăta o confirmare a presupunerii, că vechea colonizare ungurească tre-

bue să fi fost mult mai extinsă între Carpaţi şi Siret: ea va fi cuprins întreaga regiune în care azi se găseşte acea veche toponimie ungurească [1].

Harta aşezărilor ungureşti din dreapta Siretului, dela 1646, înfăţişează, prin urmare, imaginea „ariei geografice stărâmate" a unei primitiv mult mai vaste colonizări ungureşti, din care către mijlocul secolului al XVII-lea nu mai rămăsese decât 4 nuclee — adevărate insule „relicte" — de aşezări.

Trebue, aşadar, să admitem, că înainte de mijlocul secolului al XVII-lea Ungurii dispăruseră dintr'un număr de aşezări cu mult mai însemnat decât acel pe care-l cunoaşte Bandinus; declinul grupului unguresc din Moldova era cu mult mai adânc decât îl vedea misionarul la 1646.

Aria de răspândire a Ungurilor din Moldova era pe timpul lui Bandinus într'o fază de degradare foarte înaintată [2].

* * *

Codexul lui Bandinus cuprinde o mulţime de informaţii din care se vădeşte clar decăderea mare — numerică, etnică şi religioasă — la care ajunsese către mijlocul sec. XVII grupul unguresc din Moldova. La fiecare pas, după cum am văzut, misionarul ne dă ştiri despre sate părăsite de Unguri, despre catolici trecuţi la ortodoxie, despre biserici catolice ruinate, despre nu-

---

[1]) Pentru toponimia ungurească din Moldova v. R. Rosetti: *„Despre Unguri şi episcopiile catolice din Moldova"* pag. 249—252. N. Iorga: *„Privilegiile Şangăilor dela Târgu-Ocna"* în An. Ac. Rom. Seria II T. XXXVII, Mem. S. Ist. şi Sabin Opreanu: *„Contribuţiuni la toponimia din Ţinutul Săcuilor"* pag. 184 şi 189 din vol. II al „Lucrărilor Inst. de de Geografie al Univ. din Cluj".

[2]) Dacă punctul nostru de vedere este just în cele expuse mai sus, atunci trebue să admitem că un nucleu de aşezări ungureşti, analog cu cele dela gurele Bistriţei şi Moldovei, va fi existat şi la gura Trotuşului şi pe cursul său inferior, unde se găsesc elemente toponimice vechi ungureşti: *Căiuţ = Köucz* (R. Rosetti op. cit. pag. 251) *Agiud = Egyedhalma. Sascut = Szászkut* (N. Iorga: *„Privilegiile Şangăilor etc."* pag. 2) Ungurii dela gura Trotuşului vor fi fost şi asimilaţi (N. Iorga: *„Istoria poporului român"*, Buc. 1922 pag. 220—221), dar şi vor fi emigrat spre alte aşezări ungureşti, ceace pare a ne arăta numele satului *„Agiudeni"*, care există deja la 1646, după cum am văzut mai sus.

mărul mare de odinioară al catolicilor din unele așezări față de cel dela 1646. Atât la orașe cât și la sate, numărul catolicilor se află într'o mare și continue scădere față de timpurile trecute, despre care Bandinus adună amintiri, că păstoriții săi erau cu mult mai numeroși.

Care au fost cauzele ce au contribuit la scăderea grupului unguresc din Moldova și la reducerea ariei sale de răspândire geografică?

Bandinus cunoaște, natural, numai o samă din aceste cauze, pe acele care lucrau sub ochii lui. *Prima cauză* mare a slăbirei grupului unguresc din Moldova a fost, fără îndoială, însăși *crearea statului moldovenesc*, prin care Ungurii dela răsărit de Carpați au fost separați de massa săcuiască din Ardeal; posibilitatea alimentării grupului extracarpatic cu noi elemente ungurești, dacă nu s'a curmat cu totul, după cum am văzut, — în orce caz va fi scăzut considerabil.

In noua formație politică moldovenească grupul unguresc, izolat de trunchiul săcuesc, s'a aflat în *contact* din ce în ce tot mai *strâns cu massa mare românească* cu care conviețuia pe același teritoriu și care-l învăluia din toate părțile; *asimilarea elementului unguresc de către cel moldovenesc* incomparabil mai numeros, devenea în aceste condiții, *inevitabilă*.

E drept, elementul unguresc ar fi putut, prin religia sa catolică, să fie într'o măsură oarecare izolat de amestecul cu massa ortodoxă moldovenească; *rolul de izolator etnic al bisericei catolice a fost însă relativ neînsemnat*. Aceasta provenia *din cauza organizației extrem de defectuoase a episcopatului catolic din Moldova*. Relația lui Bandinus este plină de exemple edificatoare în privința aceasta. Episcopi catolici stabili în Moldova încă nu existau, ci numai episcopi vizitatori, cari își vizitau periodic și în treacăt eparhia; erau astfel multe parohii care nu-i văzuse niciodată călcând prin ele. Preoții erau adeseori de moravuri îndoelnice, de cele mai multe ori nepregătiți și mai cu samă insuficienți pentru toate satele; nu exista nici o școală locală pentru pregătirea lor, și catolicii din Moldova trebuiau să se mulțumească cu elementele ce le veniau întâmplător din Ardeal, Polonia, Italia și

alte țări catolice. Catolicismul massei este departe de doctrina pură, e plin de superstiții „păgâne" și influențe ortodoxe venite de la massa înconjurătoare românească. Trecerile la ortodoxie, din lipsa de bună conducere catolică și sub influența contactului zilnic cu ortodoxii, apar ca foarte firești chiar și fără presiuni din partea bisericii moldovenești; asemenea treceri, după cum am văzut, Bandinus semnalează la fiecare pagină a relației sale. Iar trecerea la ortodoxie echivală cu asimilarea la massa moldovenească, lucru pe care deasemeni îl spune adeseori misionarul.

Dealtfel nici *presiuni din partea bisericii ortodoxe asupra catolicilor din Moldova n'au lipsit*; și Bandinus ne vorbește în deosebi de mult despre persecuțiunile, care ar fi avut loc la sfârșitul secolului al XVI-lea și în urma cărora cea mai mare parte a catolicilor din Suceava și Seret ar fi trebuit să treacă la ortodoxie sau să emigreze (p. 95-100).

Acțiunea disolvantă față de catolicism și desnaționalizatoare față de Unguri a bisericei ortodoxe mai era ajutată de două împrejurări:

a) *In mijlocul massei catolice din Moldova se aflau 3 episcopii ortodoxe* — la Suceava, la Roman și la Huși: chiar fără presiuni convertirele catolicilor fatal trebuiau să aibă loc în jurul acestor centre ortodoxe.

b) O samă de *sate unguresti aparțineau episcopiilor și mănăstirilor moldovenești*; proselitismul și convertirea la ortodoxie în astfel de sate, evident trebue să fi fost active [1].

---

[1]) Bandinus pomenește numai despre Săbăoani, că era proprietate a mitropolitului din Iași (pag. 75). Pentru satele Leucușeni — Leucușeuți, Lucăcești, Săbăoani și Berindești, aparținătoare bisericei moldovene, să se vadă locurile respective din I. Bogdan: „*Docum. lui Ștefan cel Mare*" și M. Costachescu: „*Docum. moldovenești înainte de Ștefan cel Mare*" *Stăneștii* la 1670 era sat mănăstiresc (Cf. Gh. Călinescu: „*Alcuni missionari cattolici italiani etc.*" pag. 107 „Diplom. Italicum I). O relație din 1762 a unui misionar catolic din Moldova spune: „ma doppo un certo „Principe nominato Basilio buona parte de'Villaggi Ungari furono ceduti „a monasterij Moldavi, motivo p. cui non volendo i cattolici restar sudditi „de'Preti accatolici pian piano fuggirono chi in Polonia, chi in Ungaria, „chi in Transilvania e chi anche fra Turchi nella Bassarabia e nella „Crimea". Călinescu. op. c. mai sus, pag. 203.

La cauzele arătate care au contribuit la reducerea numărului Ungurilor din Moldova trebue deasemenea să mai adăogăm *războaele* şi *epidemiile* care decimau şi împrăştiau populaţia, precum şi *greutăţile fiscale* care forţau populaţia să emigreze în alte ţări (cf. exemplul satului părăsit de lângă Huşi).

IV. **Numărul Ungurilor din Moldova la 1646.** Cercetarea cauzelor care lucrau la scăderea numerică şi reducerea în spaţiu a elementului unguresc din Moldova ne explică în deajuns numărul mic în care Ungurii se aflau aici la 1646. Bandinus în numeroase rânduri semnalează în relaţia sa aşezări ungureşti dispărute cu totul sau ocupate pe timpul lui de Români, aşezări locuite numai de puţini Unguri, unde aceştia se socoteau odinioară cu sutele sau chiar cu miile. Peste tot numărul Ungurilor la 1646 apare, după informaţiile culese de misionar, considerabil mai mic decât altădată; în unele oraşe ca Vasluiul, Trotuşul, Bârladul, Hârlăul, Cotnarii, Neamţul, Piatra, Baia, Romanu, el află numai resturi jalnice ale unei populaţii catolice, altădată mult mai numeroasă şi mai înfloritoare. Vor fi, desigur, în relaţia lui Bandinus şi unele exagerări în ce priveşte numărul mare de odinioară al Ungurilor şi Saşilor din unele aşezări, dar numeroasele biserici catolice, părăsite şi ruinate din cauza lipsei totale sau a numărului mic de credincioşi la 1646, sânt o dovadă sigură, că în trecut numărul acestora fusese cu mult mai însemnat decât cel de la această dată.

Nu se poate, firește, fixa pe baza spuselor lui Bandinus numărul Ungurilor din Moldova la o dată oarecare, anterioară anului 1646, dar putem avea toată încrederea în cifrele pe care misionarul ni le dă cu privire la populaţia catolică a diferitelor aşezări din acest an, căci în vizitele sale el a consemnat, sat cu sat şi oraş cu oraş, numele fiecărui cap de familie într'un „catalog al preoţilor, dascălilor şi tuturor familiilor catolice din Moldova" (pag. 273-303) şi, deosebit de aceasta, a însemnat şi cifra exactă a populaţiei catolice din fiecare aşezare [1].

[1]) Afară de Ciobârciu; despre numărul Ungurilor de acolo spune, după cum am văzut, din auzite că ar fi 200, cifră ce pare a fi adevărată, căci nu diferă mult de cele indicate de alţi misionari în perioada de după Bandinus. Cf. locurile unde se vorbeşte de Ciobârciu în lucrările citate ale d-lui **Gh. Călinescu**

Adunând aceste cifre, aflăm că totalul populaţiei catolice din Moldova se ridica la 1646 la cifra de 5392 suflete.

După cum ştim însă, nu toată această populaţie era formată din Unguri, o parte din catolici erau Saşi. Calcularea numărului acestora, cari erau cu mult mai puţini decât Ungurii, prezintă dificultăţi şi nu se poate face, după datele lui Bandinus, decât cu aproximaţie. Astfel din cifra de 36 catolici din Roman s'ar putea admite că 20 erau Saşi, în lista de familii de acolo figurând mai multe nume germane de cât ungureşti. La Târgu Neamţ admitem că vor fi fost 50 Saşi. La Baia e de presupus că Saşii preponderau şi vor fi fost cam 150 din cei 256 catolici de aici. Suceava va fi avut vr'o 15 Saşi, iar Cotnarii 100. Totalul Saşilor evaluat astfel cu multă aproximaţie s'ar ridica la cifra de cca 350 suflete; mai mare sau mai mică în realitate, cifra lor adevărată nu va fi fost însă cu mult deosebită de aceasta, deoarece totalul populaţiei catolice din aşezările cu Saşi nu se ridică de cât la 793 suflete.

Scăzând numărul presupus al Saşilor din cifra totală a catolicilor aflăm că *la 1646 erau în Moldova, în cifră rotundă, cam 5000 Unguri.*

Gh. I. Nastase

Din documentele Mănăstirii Văratec

de T. G. BULAT

LXVIII.

Iaşi 1842 Mai 2.

Mihai Vodă Sturza întăreşte stăpânirea mănăstirii Văratecul asupra proprietăţilor mănăstiri Topoliţa. Aceasta din urmă „înfiinţată cu 250 ani mai în urmă" fusese trecută la Văratec în 1787 de Ambrosie arhiepiscop rus, locţiitor de mitropolit al Moldovei.

Cu mila lui Dumnezău noi Mihail Grigore Sturza Voevod Domn ţării Moldaviei.

Prin anaforaoa din 15 a trecutei luni Ghenar a anului următorio cu No. 56 urmată către noi din partea fostului mitropolit al Moldaviei ni s-au supus la cunoştinţi cum că la 1787 săvârşindu-să din viaţă mitropolitul acei vremi Leon şi întâmplându-să tot atunce a treci în Moldaviea cniazul Potemchin cu oştile rosieneşti au luat cu sine şi pe Ambrosie arhiepiscopul Ecaterinoslavscoi şi a Poltavei care au ţinut aice locul de mitropolit. Deci în prilejul mergerii sale la monastire Neamţului [1]) văzând că monastirea Topoliţa la cari să găsă lăcuinţi de monahii era în mijlocul satului de asămine numire din care pricină urma feluri de neorânduieli, au poroncit a să muta tot soborul de acolo la mănăstirea Varatecul ce era mai de o parte şi mai potrivită pentru asămine petrecire a vieţăi monahiceşti, dând şi tot venitul zisei *mst. Topoliţa ce era înfiinţată cu 250 ani în urmă* după cum adeveriază documenturile ce păstrează în stapănire mst. Varatecul şi pentru ca monastirea Varatetul în a căreia îngreueri au

[1]) Să visiteze pe stareţul Paisie. Vezi şi: „Cetvernicov. *Paisie* traducerea Ep. Nicodim 1933" p. 353.

rămas şi soborul mănăstirei Topoliţa, să-ş stăpănească şi în viitorime în pace nesuparată de catră nime nici odinioară în veci mst. Topoliţa (unde acum esti mitocul Varatecului) cu moşie Topoliţa, Netezii, Ţolicio i parte din hotarul Gemăneştilor şi cu toate celelante drepturi după documenturi, au mijlocit către noi de a milui pe monastirea Varatecul cu un hrisov întăritorio. Aşa dar fiindcă mst. Topoliţa cu ale ei să află din ace vremi dupre cum sus nomerarisita anafora să cuprinde în stăpănile monastirei Varatecul, Noi precum de apururea am arătat bine plecări asupra dumnezăeştilor lăcaşuri, prin acest al nostru domnesc hrisov întărim urmarea stăpănirei monastirei Varatecul asupra mst. Topoliţa cu ale ei pentru vecinicie, prin însuş a noastră domniască iscăletură şi pecete

Noi Mihail Sturza Vvod (mp)
(Pecete mare roşie)
No. 245
C. Sturza vel logof. procit

Departamentul din lăuntru
Secţia 3
No. 51
Anul 1842 Maiu în 2 zile
Iaşii

LXIX.

Dată nesigură.

Const. Voevod face mili Mănăstiri de peste valea Bistriţei, arătând că numărul lor este zece.

† *Io Costandin Nc Vvoda bj. milst. gospod. zeml. Moldovs.*

Facem ştire cu această carte a Domnii mele pentru calugăriţele de la sfănta mănăstire de peste vale Bistriţii unde să prăznueşte hramul Preobrajănie Domnului şi Măntuitorului nostru Is. Hs. că iată pentru birul unui poslušnic ce au de poslušanie mănăstirii, şi pentru preot, şi un ţărcovnic, ce vor ave la biserică, şi pentru merticul ce au obiceio să e de la Domnie pentru hrana, şi pentru îmbrăcăminte şi hrana lor. Am făcut milă răn-

duind să aibă a lua de la vama ce mare domniască pre an căte trei zăci de lei, însă pe giumătate la sfeti Dimitri şi giumătate la sfeti Gheorghi. Şi fieştecând această milă să li să de deplin. Numai şi preoţii ce s-or afla la această mănăstire să fie datori a sluji pe an trei sărindare unul la postul Crăciunului, şi altul la Paşti, şi altul la Avgust rugând pre milostivul Dumnezău pentru paza nărodului aceştii ţări şi ertare greşalelor noastre. Intr'alt chip să nu fie. Şi călugăriţăle de la acest schit sănt zăce şi de căţ ani sănt calugărite s'au arătat, care ne aflandu-s precum au dat sama să nu li să ţie carte în seama

Noembr. 2 lt 72?7

numele	ani	numele	ani
Anca	37	Eftăna	25
Marieanca	36	Elisafta	21
Solomia	34	Anisiea	18
Candachia	35	Eftimia	15
Atanasia	30	Magdalina	12

(Pecete mică roşie apricată)

Cant. hat Procit vel med.

Trecut la condică

Barbul.

I.[1])

7100 = 1590 Mart 1.

Petrea cu Liciul, Burlă şi alţii vând a patra parte din satul Perişăni biv camăraşului Apostolachi, dinaintea Radului pârcălab de Galaţi, a lui Marco Rango „hotnog ot volost Lăpuşna", Vasile hănsar, Zaharia „uş din suta hotnogului", Gligore diiac şi alţii.

† Zde este zapis i mărturie cumu au vnădut Pereşeanii giupănului lui Apostolachi biv cămăraş i-au vnădut de bună voe a patra parte de sat de Perşeani partea despre răsărit din apa văei spre răsărit. Deci i-am vnădut eu Petrea i Măihăil i Mărzea i Dumitru i Creţul brat Dumitru i Liciul i Anisăia i Nistor i

[1]) Documente particulare.

Purcario i Burlă i Ionaşco i Radul. Deci noi i-am vnădut de bună voe a patra parte de sat 150 (?) taleri de naintea Radului prăcălabul de Gălaţi, şi de naintea lui Stoean biv prăcalab şi de naintea lui Marco Rango hotnogul ot volost Lăpuşna i Dumitru sul i Vasilie hăn ot Tălpeşti. Şi denaintea lui Elie Chihaia i Zaharia uş din suta hotnogului. Şi denaintea lui Bantăşu i pread Tobolcea, ipread Ghiorghe Roaşca ipread Gavril pit ot Bălţaţi ipread Gligorie diiac otam ipread Teatiol hăn otam şi denaintea a mulţi omeni buni şi bătrini din faţa şi din pregiur Zachiam sveadtel stvuim să naşem dşea.

Vleat 7100 Mţa Mar. 1 dni

(Şease peceti mici pe fum).

II.

Puţeani 7130 = 1622 Febr. 12.

Sava cu Bălaea şi femea sa, vinde o parte din ocină sa din satul Borneşti lui Pană paharnicul drept 12 galbeni bani de argint.

† Eu Sava nepotul i Balae den sat den Vărleaza şi cu fomeaia mea însumi pre mine mărturisesc cu cestu zapisu al meu de nime nevoit nici asuprit ce de bună voia mea, cum am văndut parte mea de ocină den sat Borneşti dentru moşu bătrăn a patra partea den vatra satului den ţarină şi den făn şi den tot venitul, cu şăse săpături dumisale lui Pană paharnicul derept doisprezece galbeni bani de argintu ca să-i hie lui draptă moşie şi coconilor dumisali. Pentru acea nime să nu să ispitească a să face răzaş pre moşii mea căci eu n'am nici o rudenii de pre mătuşe mea Bălae. Şi la tocmala noastră au fost Mafteio den sat den Puţăni, şi Apostol iar de cole Ionaşco tij Sinzan Gligori, Pătrăşcan şi Toader Cusa şi den bătrăni lui Simion Rădeanul şi Larion Baratca den Zlăneş şi Micaran otam. Ş-au scris Mihai diiac şi Crăstian ot Bărlad. Pre mai mare mărturie pusu-nem peacetile.

U Puţeani lt 7130 Febr. 12.

(8 peceţi pe fum) Mihai diac ot Gălaţi.

III.

7130 = 1622 Aprilie 20.

Dochiţa cu feciorii ei vinde ocina sa din satul Aldeşti, ţinutul Neamţului, lui Gheorghe spătar drept 50 taleri bătuţi. La tocmeala au fost Savin sulger şi mulţi alţii.

Copie de pe zapis leat 7130 April 20.

Adecă eu Dochiţa fata Mărichii, şi cu feciorii miei Pătraşcu, şi Scânteae şi Simion, şi Mărica şi Tudora scriem şi mărturisim cu acest zapis al nostru, că înşine de buna voea noastră, de nime nevoiţi şi de nime înpresuraţi, am vândut a noastră dreaptă ocină şi moşie, ce am avut în satul Aldeştii din ţănutul Neamţului, din giomătate de sat a treea parte ce iaste partea noastră a Dochiţii cu feciorii ei. Deci am vândut dum-sale lui Gheorghie ce au fost spătari, şi sororii lui şi giopăneasii Dum-sale Nastasiea drept 50 taleri bătuţi. Deci Gheorghe spătari şi cu giopăneasa dumi-sale Nastasiea ne-au dat noao plata deplin întru mâinile noastre. Deci de acum înainte ca să-i fie Dum. sale ocină şi moşie, şi feciorilor dum. sale în veci. Şi în tocmala noastră au fost Savin ce au fost sulger, Dumitraşc Buhuş şi Grigorie Buhuş şi Grigorie Hurmuzachi, şi Ştefan Cioclu şi Cozma Veisă din Bărţoveni, şi Vasile Bacteş, Vasile Costin, şi alţi oameni buni mulţi di pe mpregior megieşi. Deci noi deacă am văzut a lor tocmală de bună voe, şi noi încă ne-am pus peceţile la acest zapis, cum să aibă a-ş face şi ispisoc după cum şi ceal mai sus. Gribincea am scris zapisul.

IV.[1])

7132 = 1624 August 29.

Tiron Negrea fiin i dator cu doi cai buni lui Mihai Sărbu, preţul lor 40 de galbeni, vinde ocina sa din Zărneşti lui Pană stolnicul.

† Eu Tiron Năgră feciorul Contrăi scriu şi mărturisăscu cu cestu zapis al mieu cum am fostu dator lui Mihai Sărbului den Pităşti cu doi cai buni şi preţul cailor patru zeci de galbeni. Şi s-au aflat dumnalui Pana stolnicul şi m-au plătitu în mîna lui Mihai Sărbul den Pităşti patru zeci dă galbeni şi au vintut (?) ocina şi moşiea mea direaptă a patra parte dă sat dăn Zirnăşti să hi moşia dumisali Pana stolnicul şi coconilor şi a năpoţilor du-

[1]) Documentul acesta ni se pare, oarecum, suspect!

misali. Şi am dat şi uricul satului în mina dumisali stolnicul carea uric au fostu în mâna lui Mihai a Sărbului den Pitâşti. Ensă şi dă să va afla cinăva dă rudănia mea să aibă a intorcea bani patru zeci dă galbeni şi să aibe moşia şi să ia uricul. Şi-n tocmal noastră au fostu pop Ignat ot Târgovişte şi Cernica dă acolea şi Pătriman de acolea Cojocar şi Ionaşco baias şi pră mare merturi am pusu namu pacearamo.

Pop Ignat (cu pecete) 7132 Av. 79

(Incă două semne de degete)

V.

7138 = 1630.

Eufrosina stariţa mănăstirii Topoliţa cu tot soborul vinde un loc Episcopului Mitrofan dela Huşi pentru şase zeci taleri bani gata.

† Adică noi smerită Ifrosina Stariţa di in Svântă mănăstire di in Topoliţă şi Smaragda şi Maria şi Drocsida Tofana şi tot săborul dăm ştire şi mărturisim cu această scrisoare a noastră cumu ne-am tocmit de bună voia noastră de nimene nevoite nici asuprite ce de voia noastră cu părintele Mitrofan [1]) Episcopul de Houşi de i-am vândut oună loc ce iaste dela hotarul lui Bărnovschi Vodă de unde au stălpit până in valea Neatăzilor şi până in părăul dreptu 60 de taleri bani gata. Şi la tocmala noastră au fost popa Gheorghie Egumenul di in Svânta Mănăstire di in Săcul şi popa Andreio Stareţul de acolea. Şi Ioafim săhastroul şi Dorofteio săhastru şi Nichifor săhastroul şi Silioan de Neamţu şi dom Dumitraiu di in Vănători. Pentru aceia ca să aibă aş face părintele pre acest ispisoc al nostru şi dreasă domneşti, ca săi fie Svinţiei sale ocină în veaci.

Pecete pe fum. Vleat 7138 M-ta Octobr. 26 dnă.

VI.

7140 = 1632 Iulie 5.

Fotul Şofranca „bărbiar" din Cotnari vinde o vie dela Bănceni drept 25 taleri „cu o iapă şi cu şes stupi". De faţă au fost Grama stolnicu şi Buhuş logofătul.

† Adecă eu Fotul Şăfrancă bărbiar ot Cotnari scriu şi mărturisesc cu ceastă scrisoare a me, cum am tocmit cu dumnealui

[1]) Mitrofan al doilea. c. 1627—c. 1633.

jupânul Apostol Postelnicul, de bună voia miea am vândut o vie ce am avut la Bănceni în dealul Frumuşenilor, derept doă zeci şi cinci de taleri bătuţi, cu o iapă şi cu şes stupi şi cu bani ce i-am plătit gardurile fac cu acest doazeci şi cinci de taleri bătuţi ş-am vândut dumi-sali ca să hie dumi-sali moşie dreptă şi cuconilor dumi-sali. Şi pentru mai mari credinţă fost au la acea tocmală dmnea-lui Grama stolnicul şi Buhuş logofătul. Văzând noi tocmală şi plată cum a plătit d-lui fratele nostru Apostol postelnicu noi am iscălit şi ne-am pus şi peceţile noastre ca să-s ştie. Cum esti scris şi la catastirul Târgului Cotnariolui.

Grama stoln. vlt 7140 Ioli 5.

(Pecete mici neagri)

(A doua iscălitura şi pecete lipseşte).

VII.

Zărneşti 7141 — 1633 Sept 8.

Nour cu femea sa Piiatra dau paharnicului Pană moşia şi bucatele lor spre a ave grijă de ei, de dajdii cât şi de sufletul lor după moarte.

† Eu Nuor cu fămeaia mea cu Piiatra scriem şi mărturisim cu cest zapis al nostru cum c-am dat noi de bun voia noastră dumi-sale păharnicului Pană cu moşia noastră ce avem în sat în Zărneşti şi cu toate bucatele noastre de căte avem să e dumnelui păharnicul, să aib a ne socoti cu înbrăcăminte şi de dajde de zloţi, de leai de toate angarăile să hi grija dumisale, iar după moartea noastră, bucăţăle ce vor rămăne să aibe a se griji dumnelui de toate cum va şti cu sufletul său. Iar den neapoţăi noştri sau dentraltă rudeanie a noastră nime nici o treabă să n'aibă. Şi în tocmala noastră fost-au tot satul, Lohan de acolea şi Simion Tid (?) şi Maftei, Baciul şi Polihroni, Dima ce au fost cămin şi alt Mafteio Ghervasi şi Boroco, Grigori, Grecul şi alţă oameni buni. Spre mai mare mărturie pusunem pecetele

U Zărneşti

Vlt 7141 sept 8.

Şapte peceţi, iar dedesuptul fiecareia:

Lohani, Simion, Baciul, Săn Maftei, Gheorghie
Boroco, Grecul, Polihrone.

VIII.

Iaşi 7143 = 1635 Iunie 8.

După doi ani dania de mai sus este întărită la Iaşi.

† Adec eu Piiatra şi cu bărbatul mieu cu Nuor nepoata lui Costantin şi a Brăduşei fata lui Gavril şi a Măricăi, den sat den Zărneşti de ţănutul Cohurluiului însumi de nime asuprit nici nevoit ce de bun voia mea scriu şi mărturisescu cu cest zapis al meu de o parte de ocin ce iaste a mea în sat în Zărneşti a patra parte. Eu de bun voia mea dau dumi sale lui Pană ceau fostu paharnic ca să-i hie dumi-sale direaptă ocină şi moşie şi feciorilor dumi-sale pentru căce ace siliştea a noastră ce mai sus scrie fost-au un locu pustii de 50 de ani şi l-au făcut dumnelui sat de iaste cu oameni. Iar eu Piiatra ce mai sus scrie fiindu eu o săraca răslăţită şi străină şi neavând nime nici feciori nici surori nici nepoţi nici nepoate nici veari nici veare ce fiindu noi numai cu capul, văzându noi sat cu oameni la moşie moşilor şi părinţilor miei venit-am şi i-am dat moşie mea neavându eu nime. Eu de bun voia mea dat-am ace parte de ocină den sat den Zărneşti dumi-sale paharnicului ce mai sus scrie ca-s-i hie lui dirept moşie ocin şi coconilor dumi-sali. Iar dumnelui păharnicul să aib a ne griji şi a ne comănda la moarte noastră şi după moartea moastră ca pe neşte părinţi a dumi-sale. Iar după moarte noastră de să va face nooă roadă şi să va ispiti a acoate pre dumnelui den ocină c-am dat noi de bună voia noastră acela om să hie tricleat şi proclet de 318 oteţ şi să hi cu Arie ăntru loc. Şi omul acela şi cine va face acela giudeţ pentru căce n'are nime nici o treabă cu ace ocină

ce i-am făcut cestă carte să-i hii dumisale de marturie ca să-ş facă şi surit pre ace parte de ocin. Pre mai mare mărturie pusu-mi-am şi pecet

† U las 7143 Ioni 8.

(?) vel vornic

(?) vel logof.

fost-am de faţă

IX.

Iaşi 7152 = 1644 Martie 9.

Topostu sin Gheorghe Grama nepot Hulei, egumenul dela Dobrovăţ, vinde ocina sa din Huleşti de pe valea Covurluiului paharnicului Pană, drept un cal bun şi 12 ughi bani.

† Adec eu Topostu sin Gheorghe Grama nepotul Hulei egumănul de la Dobrovăţ din sat din Huleşti ce sintu pe vale Covurluiului celui cu apă den sus de Zirneşti scriem şi mărturim adevărat zapis al meu la măna dumi-sale păharnicului lui Pană de nime silit nece asuprit ce de a me bună vrere am văndut dumi-sali a me parte de ocină şi moşie din sat din Huleşti parte Gramei nepotul Hulei. Şi iam văndutu dumi-sale un bătrăn dăn cei cinci pen[tru]că de toţi sintu 7 şi doi sintu stărpi şi au văndutu dumi-sale *derept un cal bun şi 12 ughi bani.* Şi am văndutu dăn totu locul din sileşte şi den cănpu cu ţarină şi den pădure şi den grădeni şi den făneaţă şi cu hăleşteu şi den tot locul cu tot vinitul locului. Şi am văndut dumi-sale şi cuconilor dumi-sale şi nepoţilor şi strenepoţilor dumi-sale ca-s hee dumi-sale draptă moşie şi ocină în veci neclătit. Şi căndu s-au văndut şi s-au făcut acestu zapis s'au făcut denainta a mulţi boeri anume Pavăl Albotă jatneţer şi dumnealui Grumeze marele armaş şi dumealui Piliposnie vornecul de popă şi Voina lui Bejan Gheuca petarul şi Trifan Prejăscul ot Covurlui şi Cărste ot Căpăţineni şi Micul ot Rădeseşta şi ţigani otam şi Frone ot Zerneşti şi Condre ot Andreeşteni şi mulţi omeni buni cari mai gios s'au iscălit şi pentru mai mare credinţă am iscălit

Az Pavel Albotă — U Ias lt 7152 Mart 9
Az Grumezea armaş — Az Bejan Gheuca pitar
Piliposchie egumen — Prăjăscul
Carste Micul Ţăgam Frone Candre

Aceasta iscălitură dintr'acest zapis este a tatăne-meu a lui Bejan petarul Apreşan vel sulger.

X.

7155 — 1642 Iunie 15.

Matei ficior Vasilcăi vinde partea sa şi a nepotului său Ghiorghiţă moşia lor din Zărneşti paharnicului Pană, drept 12 galbeni bani gata.

† Eu Maftăi ficior Văsilcăi năpot Obrăjăi ot Zirnăşti scriu şi mărturisăscu cu ceastu zapis al mieu dă nimănă năvoit niceă asuprit dă bună voia a mă, am vândut partea a mea şi a năpotului mieu lui Ghiorghiţă moşiea a noastră dăn satu dăn Zirnăşti dumisali lui Pană ce-au fostu păharnic şi giupăneasăi şi cuconilor săi ca să lă hi lor moşie şi ocină dăn trun bătrin a patra partă dăn bătrinul lui Cioporăi dăraptu 12 galbeni bani gată şi dăn vatră satului şi dăn cămpu şi dăn săpături şi dăn tot vănitul pră undă să ni să va veani partea a noastră. Şi asijdărilă m'am tocmitu eu Maftei cu năpotul meu cu Ghiorghiţă păntru partă lui ce-am vândut dăn Zirnăşti sa-ş ţie partă a mea dăn satu dăn Adrieşăni niceă să aibă el în Zirnăşti trabă niceă eu în Andrăeşăni. Danaintă oameni buni anumi popă Maftăi ot Zirnăşti şi Gheorghe şi frateă-său Cristă ot Andrăeşăni şi Năcula ficior Haceăi şi altu Năcula ficior lui Ion Căptănar şi Voicul ot Dăochăţi şi Savului şi Bocsan şi Ifroni şi Ionaşcu Zagoram şi Nacul şi Todosi şi Năcula Crăş şi Sachim toţi dăn Zirnăşti şi mulţi omăni buni să să ştie dăpă ceaia ni-am pus dăgeteală.

Az Popa Mateio star. vlt 7155 Ioni 15

(Cinci degete aplicată pe cerneală).

N. Iorga. Les arts mineurs en Roumanie.

BUCAREST 1934.

O luxoasă publicaţie asupra artelor minore în România, cu 181 figuri şi 26 planşe în culori, a îmbogăţit anul trecut literatura noastră artistică.

Scrisă în limba franceză ea are menirea de a arăta străinătăţii comorile artei minore la noi, iar Românilor iubitori de trecutul lor să le dea preţioase informaţiuni,—bine înţeles urmînd a fi complectate, căci lipsesc încă alte genuri şi opere.

Lucrarea de faţă cuprinde trei capitole: I. Icoanele, II. Argintăria, III. Miniaturile.

De la început se dau indicaţiile necesare pentru datarea unei icoane, indicaţii care trebuesc cunoscute de orice specialist, între altele orientarea după stil, nu după elementul cronologic.

In *Epoca veche* domină stilul bizantin în ambele principate, icoanele fiind importate.

Prima *Şcoală indigenă* datează dela 1505 şi continuă până la începutul v. XVII-lea. La Putna, Sucevita se găsesc icoane care sunt lucrate fără îndoială de Români; prima cu inscripţie românească la 1566.

Se găsesc şi'n Muntenia, unele din ele îmbrăcate în argint.

Icoanele au suferit totuşi două influenţe ruseşti până aci: Una prin căsătoria lui Ştefan cel Mare cu Evdochia din Chiev, altă prin relaţiile stabilite de Alexandru Lăpuşneanu. Se constată rigiditate şi stângăcie prin influenţa rusească.

In v. XVII-lea se stabileşte şi a treia influenţă prin mitropolitul Petru Movilă.

Arta capătă un *caracter realist*, ce se vede în unele biserici. Iar în Muntenia în epoca lui Matei Basarab se remarcă un colorit cu gust deosebit, prin nuanţe pale şi delicate.

Dela 1650 începe o transformare care anunţă pe nesimţite *folkloral*, ce va domina mai târziu

Constantin Brâncoveanu începe epoca *înfloririi manieriste*. Se resimte în acest timp influenţa Stolnicului Const. Contacuzino, care ajută la strângerea relaţiilor dintre Muntenia şi Veneţia. De aci a venit o tehnică superioară „le souvenir d'une triomphale beauté artistique". Şi icoana se resimte de acest spirit nou.

In unele mănăstiri se păstrează totuşi lucrul vechi, iar Moldova a neglijat în acest timp orice gen de pictură.

Din v. XVIII avem *arta popularizată*. Artistul iscăleşte icoana şi-i pune uneori data. In acest timp ea nu e influenţată nici de icoana greacă, nici de cea rusă.

Ceia ce se remarcă la icoana românească e linia decisivă. Acest veac e foarte bogat în icoane, datorită în mare parte propagandei ortodoxe făcută de Caterina II. Din cauza acestei abundenţe se poate deosebi mai greu o icoană lucrată cu îngrijire de un ţăran, de una lucrată de un meşter specialist.

Pe nesimţite se ajunge la *folklorul icoanelor.*

Arta populară e caracterizată prin reprezentarea aceloraşi tipuri pretutindeni şi este expresia sufletului românesc pe întregul nostru teritoriu.

Originea acestei arte ar fi în Transilvania, unde se remarcă şi icoane pe sticlă.

In Muntenia ea s'a desvoltat numai în unele regiuni: Prahova, Dâmboviţa şi Argeş, datorită unor meşteri iscusiţi şi fecunzi.

II. *Argintăria.* Incă dela Mircea cel Bătrân se comandau obiecte de argint dela meşterii sibieni şi braşoveni. Ei nu satisfăceau întotdeauna pe domnii noştri, alte ori însă dădeau adevărate opere de artă. In v. XVII ornamentul obişnuit la aceste obiecte era acel Renaissance, în epoca Brâncoveanu se trece la floarea deschisă şi laleaua caracteristică.

In acest capitol sunt studiate pe rând relicvariile, cadelniţele, candelele, candelabrele lucrate de meşterii din Ardeal, crucifixele lucrate greoi ca şi acele în filigran; potirele lucrate de Saşii din Ardeal, care aveau monopolul în acest gen; apoi discurile care arată influenţe din Dalmaţia şi Veneţia. In general în aceste opere de artă se resimte şi influenţa rusească, acea a renaşterii şi acea orientală. Se trece apoi la legăturile făcute din argint. Cea mai veche e din v. XV-lea. Foarte frumoase şi îngrijite apar în epoca Brâncoveanu, datorite vestitului meşter german George Mai. In acest timp icoanele acoperite cu argint devin obişnuite. Cu veacul XVIII începe epoca decadenţei.

III. *Miniaturile.* Tehnica e aceiaşi, indiferent materialul pe care se lucra. Coloritul e foarte variat şi la noi prezintă o notă interesantă. Au existat mai multe şcoli de miniaturi, care s'au desvoltat mai mult în Moldova.

Se cunosc chiar numele unor fondatori. Astfel Gabriel Urikovschi, care ar fi învăţat arta în Bizanţ.

In v. XVI-lea începe influenţa polonă cu gustul pentru o ornamentaţie bogată, care ia locul rezervat figurilor. E decadenţa acestei şcoale.

In v XVII-lea e noua şcoală a lui Atanasie Crimca, delimitată de două curente: 1) arta rusă ce se exercită cu o mare forţă în toate domeniile, 2) arta orientală din Asia Mică ce pune bazele unei noi şcoale.

Muntenia, a neglijat genul miniaturilor, iar pentru Moldova cu 1700 începe epoca prozaică.

Planşele şi numeroasele figuri interesante ce întovărăşesc textul lucrării după fiecare din capitolele sus menţionate vor servi tuturor iubitorilor de artă, care vor avea posibilitatea să se iniţieze mai uşor în acest domeniu. Se remarcă şi obiectivitatea ştiinţifică faţă de unele exagerări ale lui I. D. Ştefănescu.

Constanţa Dimitriu Niculiţă

TIPOGRAFIA „TIPARUL MOLDOVENESC“ CHIŞINĂU
Str. Principele Nicolae No. 25.

TABLA DE MATERII a nr. 1/1935

	Pag.
1. **T. G. Bulat.** Din „jalnica tragodie" a Moldovei sub Ruşi (1810—1811)	1— 11
2. **T. G. Bulat.** Ştiri cu privire la luptele napoleoniene în răsărit	12— 16
3. **Const. N. Tomescu.** Diferite ştiri din arhiva Consiliului eparhial — Chişinău . .	17— 44
4. **Const. Teodorescu.** Moldova şi Basarabia 1807—1817	45— 73
5. **Gh. I. Nastase.** Ungurii din Moldova la 1646 după „Codex Bandinus"	74— 88
6. **T. G. Bulat.** Din documentele mănăstirei Văratec .	89— 98
7. **Constanţa Dimitriu N culiţă.** Recensie	99—100

ABONAMENTUL . . . . Anual Lei 200

REDACȚIA ȘI AD-ȚIA CHIȘINĂU, BULEVARDUL CAROL II, 73—75